

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Bernarda LOVRIN

**VARNOSTNA POLITIKA REPUBLIKE SLOVENIJE
1991 - 2006**

Specialistična naloga

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Bernarda LOVRIN

Red. prof. dr. Marjan Malešič

**VARNOSTNA POLITIKA REPUBLIKE SLOVENIJE
1991 - 2006**

Specialistična naloga

Ljubljana 2007

KAZALO

SEZNAM KRATIC.....	5
UVOD.....	8
1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	9
1.1 Predmet in cilj naloge.....	9
1.2 Hipoteze.....	10
1.3 Model analize in uporabljene metode.....	10
1.4 Opredelitev temeljnih pojmov.....	11
2 ZGODOVINSKI PREGLED RAZVOJA VARNOSTNE POLITIKE REPUBLIKE SLOVENIJE.....	14
2.1 Izkušnje v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji.....	15
2.1.1 »Brezkonfliktno« obdobje.....	16
2.1.2 Obdobje »sproščanja konfliktov«.....	17
2.2 Oblikovanje varnostne politike samostojne in neodvisne Republike Slovenije.....	19
2.2.1 Sistem nacionalne varnosti.....	23
2.3 Sklep.....	25
3 VARNOSTNO OKOLJE REPUBLIKE SLOVENIJE.....	26
3.1 Spremembe v mednarodnem varnostnem okolju.....	26
3.2 Gestrateški položaj Republike Slovenije.....	27
3.3 Viri ogrožanja nacionalne varnosti.....	27
3.3.1 Viri ogrožanja iz neposrednega okolja.....	29
3.3.2 Notranji viri ogrožanja.....	31
3.3.3 Javno mnenje o ogroženosti Republike Slovenije.....	33
3.4 Sklep.....	34
4 OBLIKOVANJE SISTEMA NACIONALNE VARNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE.....	34
4.1 Obrambni sistem.....	35
4.1.1 Vojaška obramba (Slovenska vojska).....	35
4.1.1.1 Razvoj SV v obdobju od leta 1991 do leta 2006.....	36
4.1.2 Civilna obramba.....	48
4.1.2.1 Krizno upravljanje v Natu in EU.....	49
4.1.2.2 Krizno upravljanje v Republiki Sloveniji.....	53
4.1.2.3 Funkcionalni vidiki kriznega upravljanja in vodenja.....	58

4.2	Sistem notranje varnosti	60
4.3	Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami	61
4.4	Sklep	62
5	VKLJUČEVANJE REPUBLIKE SLOVENIJE V VARNOSTNE ORGANIZACIJE	63
5.1	OVSE	65
5.1.1	Sodelovanje Republike Slovenije v OVSE	66
5.1.2	Pregled ključnih dogodkov	67
5.1.3	Mirovne operacije pod pokroviteljstvom OVSE	68
5.1.4	Vključevanje Republike Slovenije v operacije OVSE	69
5.2	OZN	70
5.2.1	Vključevanje Republike Slovenije v OZN	70
5.2.2	Mirovne operacije OZN	72
5.2.3	Vključevanje Republike Slovenije v mirovne misije OZN	73
5.3	NATO	74
5.3.1	Kronologija dogodkov	75
5.3.2	Javno mnenje o vključevanju Republike Slovenije v zvezo Nato	77
5.3.3	Mirovne operacije zveze NATO	81
5.3.4	Vključevanje Republike Slovenije v mirovne operacije zveze NATO	82
5.4	EU	85
5.4.1	Sprejem Republike Slovenije v EU	85
5.4.2	Mirovne operacije EU ter vključevanje Republike Slovenije	86
5.5	Javno mnenje o sodelovanju Republike Slovenije v mirovnih operacijah	88
5.6	Sklep	92
6	NADALJNI RAZVOJ VARNOSTNE POLITIKE REPUBLIKE SLOVENIJE NA OBRAMBENEM PODROČJU	93
7	PREVERJANJE HIPOTEZ	96
8	LITERATURA	99
8.1	Samostojne publikacije:	99
8.2	Članki v revijah in zborniki:	100
8.3	Dokumenti:	101
8.4	Internetni viri:	102

SEZNAM KRATIC

10. MOTB	10. motorizirani bataljon
17. BVP	17. bataljon vojaške policije
18. BRKBO	18. bataljon za radiološko kemično in biološko obrambo
20. MOTB	20. motorizirani bataljon
AFOR	Albania Force
ANČ	Akcijski načrt za članstvo
BDP	Bruto družben proizvod
BiH	Bosna in Hercegovina
CEP	Civil Emergency Planning - civilno krizno načrtovanje
CJTF	Combined Joint Task Force (Skupne združene namenske kopenske sile)
CMC	Crisis Management Concept - koncept kriznega delovanja oz. upravljanja
DZ	Državni zbor
EADRCC	Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre – Evro-atlantski center za koordinacijo zaščite in reševanja
EU	Evropska unija
EUFOR	European Union Force
EUPAT	European Police Advisory Team in the Former Yugoslav Republic of Macedonia
EUPM	European Union Police Mission
EVOP	Evropska varnostna in obrambna politika
EVR	Evro – denarna valuta
FLRJ	Federativna ljudska republika Jugoslavija
GŠSV	Generalštab Slovenske vojske
IFOR	Implementation Force
ISAF	International Security Assistance Force
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
JVE	Jugovzhodna Evropa
KFOR	Kosovo Force
KVSE	Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi
LNP	Letni nacionalni plan
MACC	Mine Action Co-ordination Centre

MAPE	Multinational Advisory Police Element
MLF	Multinational Land Force
MORS	Ministrstvo za obrambo RS
MSU	Multinational Specialized Unit
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizacija severnoatlantskega sporazuma)
NCKU	Nacionalni center za krizno upravljanje
NMT - I	Nato Training Mission – Irak
NAA	Nort Atlantic Assembly
NIWS	Nato Information and Warning System - Natov informacijski in opozorilni sistem
NPE	Nacionalni podporni element
NRF	Nato Response Force
OŠTO	Območni štab za Teritorialno obrambo
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights
OHR	Office of the High Representative
OVSE	Organization for Security and Co-operation in Europe - Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
PROXIMA	Police Mission in the Former Yugoslav Republic of Macedonia
PSC	Political and Security Committee – politično varnostni odbor
PŠTO	Pokrajinski štab za Teritorialno obrambo
PzM / PfP	Partnerstvo za mir / Partnership for Peace
ReSDPRO	Resolucija o dolgoročnem programu razvoja in opremljanja
ReSNV	Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije
RH	Republika Hrvaška
RS	Republika Slovenija
RŠTO	Republiški štab za Teritorialno obrambo
SCEPC	Senior Civil Emergency Planning Committee - Višji odbor za civilno krizno načrtovanje
SFOR	Stabilisation Force
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija

SIT	Slovenski tolar – denarna valuta
SOPr	Srednjeročni obrambni program
SV	Slovenska vojska
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika
TO	Teritorialna obramba
UL	Ustanovna listina
UNAHSB	United Nation Austrian – Hungarian – Slovenian Battalion
UNFICYP	United Nation Peacekeeping Force in Cyprus
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNIFIL	United Nations Interim Force in Libanon
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo
UNMISSET	United Nations Mission of Support in East Timor
UNTAET	United Nations Transitional Administration in East Timor
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization
VS	Varnostni svet
ZDA	Združene države Amerike
ZEU	Zahodnoevropska unija

UVOD

Varnost lahko opredelimo kot stanje, v katerem je zagotovljen uravnotežen fizični, duhovni in duševni ter gmotni obstoj posameznika in družbene skupnosti v razmerju do drugih posameznikov, družbenih skupnosti in narave, kot pravi Grizold. Zato obravnavamo varnost v okviru treh konceptualnih okvirov, in sicer kot individualno varnost, nacionalno varnost in mednarodno varnost (Grizold, 1999). Če povzamemo Edmondsa, je varnost nejasen in večpomenski koncept, ki ga običajno štejemo med temeljne družbene vrednote, hkrati pa trdimo, da gre pri tem konceptu za okoliščine, v katerih so zagotovljene oziroma zaščitene vse temeljne družbene vrednote. Varnost je torej mogoče opredeliti kot sredstvo za dosego nekega cilja ali kot cilj sam (Edmonds, 1988). To pomeni, da je varnost lahko sredstvo, pa tudi metoda zavarovanja družbenih vrednot. Od družbenega okolja je po navadi odvisno, kateri cilji bodo doseženi oziroma katere vrednote bodo spoštovane, za varnost pa to ne velja. V nobeni družbi se še ni zgodilo, da bi stanje ne-varnosti šteli za primarnejše ali pomembnejše od varnosti (Jelušič, 1997). Veliko avtorjev se ukvarja s proučevanjem pojma varnosti in vsi menijo, da je varnost temeljna družbena vrednota ter izrednega pomena za obstoj tako posameznika kot družbe, čemur je nujno treba nameniti veliko pozornosti. Tudi varnostno okolje Republike Slovenije (RS) je dinamično in spremenljivo ter je neločljivo povezano z negotovostjo in nestabilnostjo v državah znotraj in zunaj evroatlantskega območja (Vojaška doktrina, 2006).

Republika Slovenija je po osamosvojitvi od tedanje Socialistične Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) začela graditi lasten nacionalni varnostni sistem. Temeljno vodilo razvoja je bilo v vsem obdobju po osamosvojitvi države, da se upoštevajo vse spremembe notranjega in zunanjega varnostnega okolja. S spremembo mednarodnega okolja, ki so povzročile spremembe na političnem in varnostnem okolju, pa je prišlo do bistvenih sprememb tudi na varnostnem področju RS, ki je v procesu utrjevanja in uveljavljanja svoje državnosti morala vzpostavljati tudi svoj lasten nacionalni varnostni sistem. Spremembe so vplivale na zmanjševanje napetosti in nezaupanja v mednarodni skupnosti, hkrati pa so nastale nove varnostne grožnje, izzivi in tveganja. Spremembe so nastale predvsem zaradi preoblikovanja virov ogrožanja, in sicer iz prevladovanja vojaških virov ogrožanja varnosti v nevojaške vire ogrožanja varnosti (ekonomske in ekološke krize, socialni problemi in organiziran kriminal, migracije, medetnični konflikti...). S spremembo virov ogrožanja še vedno obstaja vojaška grožnja, a le v

določeni meri, zmanjšala se je le verjetnost globalnih oboroženih spopadov, s tem pa se je povečala ranljivost sodobnih držav zaradi novih varnostnih groženj. Možnost regionalnih kriz še vedno obstaja in globalne grožnje varnosti postajajo vse bolj tudi neposredne nacionalne grožnje. Ker večina groženj varnosti deluje transnacionalno, zahteva obramba pred njimi visoko stopnjo mednarodnega sodelovanja in usklajenega odzivanja na različne krizne pojave. Obramba države se v današnjih varnostnih okoliščinah ne zagotavlja več samo na njeni meji, ampak precej prej, v mednarodnem okolju. Slovenija je prva jugovzhodna evropska država, ki se je priključila Evropski uniji (EU) in zvezi Nato. Članstvo Sloveniji v Natu in EU (še posebej njeni skupni evropski varnostni-obrambni politiki) zagotavlja najvišje možne ravni nacionalne varnosti ter s tem stabilnost, varnost in mir v širši mednarodni skupnosti in tudi regiji. Relevantnost njene geostrateške pozicije se je spremenila in znotraj nje je treba ponovno oceniti varnost na vseh pomembnih področjih, saj se je spremenil tudi pomen njene ogroženosti in ranljivosti.

Po politični plati se je stabilnost Slovenije kot del evro-atlantske skupnosti nedvomno povečala. Na to pomembno vpliva dejstvo, da Slovenijo obdajajo članice EU in Nata Italija in Madžarska, vojaško nevtralna članica EU Avstrija ter Hrvaška, ki si prizadeva za članstvo v obeh organizacijah.

Vojaška dimenzija je prav tako sprožila spremembo v načinu razmišljanja o vlogi Slovenije, ki jo mora imeti v širši mednarodni skupnosti. Ljudje, demokratične vrednote in norme, država ter njene civilne in družbene ustanove so tiste, ki jih je treba zaščititi oz. jim zagotoviti varnost. Zagotavljanje varnosti in zaščite je nenehen proces, tako kot se nenehno spreminja tudi varnostno okolje (Grizold, 2005: 185–186).

1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 Predmet in cilj naloge

Predmet preučevanja specialistične naloge je varnostna politika Republike Slovenije v letih od 1991 do 2006.

Cilj naloge je na podlagi proučitev razvoja varnostne politike Republike Slovenije v obdobju od osamosvojitve leta 1991 do 2006. leta ugotoviti spremembe, ki so nastajale v navedenem obdobju, s poudarkom na spremembah na obrambnem področju (oboroženih silah) ter vključevanjem RS v mednarodne organizacije. S proučevanjem je

mogoče dokazati, da so na razvoj varnostne politike vplivali zunanji in notranji dejavniki, na preoblikovanje Slovenske vojske pa je v veliki meri vplivalo izpolnjevanje mednarodnih obveznosti, ki jih je RS sprejela z vključevanjem v mednarodne organizacije.

1.2 Hipoteze

Splošna hipoteza 1:

Varnostna politika Republike Slovenije se je spreminjala skladno z njenim vključevanjem v mednarodne organizacije. Nacionalni interes Republike Slovenije je diplomatsko sodelovanje in prispevanje vojaških zmogljivosti za zagotavljanje nacionalne in mednarodne varnosti, kar ji daje možnost soodločanja pri ključnih vprašanih mednarodne in nacionalne varnostne politike.

Izvedena hipoteza 1:

Na razvoj sistema nacionalne varnosti in znotraj njega Slovenske vojske so vplivali notranji in zunanji dejavniki. Na preobrazbo Slovenske vojske je zelo vplivalo izpolnjevanje mednarodnih obveznosti, ki jih je Republika Slovenija sprejela s približevanjem članstvu in kasneje s članstvom v zvezo Nato in EU.

Splošna hipoteza 2:

Članstvo v mednarodnih organizacijah omogoča po eni strani Sloveniji zagotavljanje nacionalne varnosti, po drugi strani pa s tem prispeva k mednarodni varnosti in stabilnosti.

1.3 Model analize in uporabljene metode

Pri izdelavi specialističnega dela bom uporabila naslednje raziskovalne metode:

Metodo analize in interpretacije pisanih in elektronskih virov; torej metodo, ki temelji na podatkih, pridobljenih na podlagi proučevanja primarnih in sekundarnih pisnih virov, s katerimi bom skušala doseči splošno razumevanje tematike, in sicer za pojasnitev temeljnih pojmov in koncepta nacionalne varnosti.

Zgodovinsko-razvojno analizo bom uporabila za prikaz razvoja varnostne politike Republike Slovenije.

Z analitično-sintetično metodo bom razstavila posamezne dele virov, s sintezo pa jih spet povezala v neko novo celoto. Skozi analizo in interpretacijo podatkov bom skušala dobiti kriterije za relevantnost preučevanja teme. Ta metoda se bo prepletala z drugimi metodami skozi vso nalogo.

Uporabila bom analizo kvalitativnih in kvantitativnih podatkov, ki so povezani z vprašanji vključevanja Republike Slovenije v mednarodne organizacije. V analizi bom zajela tudi javnomnenjske podatke o vključevanju RS v zvezo Nato, o sodelovanju RS v mirovnih operacijah ter o stopnji ogroženosti državljanov RS.

1.4 Opredelitev temeljnih pojmov

Ker je predmet preučevanja specialistične naloge varnostna politika, je treba v začetku opredeliti pojem varnosti in pojme, povezane z varnostjo.

Varnost kot pojem se pojavlja skozi celotno človekovo zgodovino in je povezana z vprašanjem eksistence človeka in njegovim odnosom z višjimi ravni družbenega organiziranja (država in mednarodna skupnost).

Varnost je temeljna vrednota medčloveških odnosov, zagotavljanje katere se institucionalizira z nastankom suverene države in sistema držav na globalni ravni. Za Thomasa Hobbesa je bila varnost najbolj temeljna vrednota, na kateri je človeštvo gradilo svoja individualna in kolektivna življenja (Grizold, 1999: 1). Varnost je prvina različnih pojavnih oblik človekovega bivanja od davne preteklosti do danes. Varnost posameznika – pojav varnosti je predvsem povezan z eksistencialnimi vprašanji posameznika ter višjimi ravni družbenega organiziranja. Na današnji stopnji družbenega razvoja je varnost imanentna prvina obstoja in delovanja posameznika, družbe/države in mednarodnega sistema. V sodobnem družbenem življenju se varnost posameznika nenehno vzpostavlja kot stanje, v katerem so mu zagotovljeni življenje, zdravje, lastnina, svoboda in hkrati kot zavestna aktivnost za vzpostavitev stanja varnosti. Delovanje različnih oblik ogrožanja varnosti posameznika v sodobni družbi poudarja dilemo, kako uravnotežiti svobodno delovanje posameznika pri zagotavljanju varnosti na individualni ravni ter sistemsko zagotavljanje varnosti na ravni celotne družbene skupnosti (Grizold, 1998: 2). Buzan (1991: 37) meni, da je povečanje svobode posameznika mogoče le na račun njegove varnosti in da je za povečanje varnosti nujno omejiti svobodo posameznika.

Če razumemo varnost kot »stanje, v katerem je zagotovljen uravnotežen fizični, duhovni in duševni ter gmotni obstoj posameznika in družbene skupnosti v razmerju do drugih posameznikov, družbenih skupnosti in narave« (Grizold, 1999: 23), potem se lahko za grožnje varnosti opredeli tiste pojave (probleme), ki izdatno zmanjšujejo eksistencialno in razvojno varnost (omejujejo eksistenco in zavirajo razvoj) izbranega objekta (Prezelj, 2005: 11).

Varnostna politika – v širšem pomenu jo opredelimo kot dejavnost za vnaprejšnjo pripravo pred viri ogrožanja v naravi, družbi ter med družbami. V ožjem pomenu pa predstavlja skupek vseh ukrepov, dejavnosti in ravnanj, ki so namenjeni vzpostavitvi in delovanju nacionalnovarnostnega sistema. Cilj varnostne politike v ožjem pomenu je zasnova mehanizmov in sredstev, s katerimi se zagotavljata notranja in zunanja varnost družbe ter pomeni konkretizacijo političnih, organizacijskotehničnih in drugih načel varnostne politike v širšem smislu. Sodobne države z varnostno politiko opredelijo cilje in sredstva za zagotavljanje lastne varnosti in svojega prispevka k zagotavljanju širše mednarodne varnosti. V tem okviru sta vsaj dve temeljni trditvi varnostne politike: 1. zaznavanje ali priznavanje virov ogrožanja v družbi in mednarodnem okolju in 2. sistemsko organiziranje zmogljivosti države za zavarovanje vrednot svoje družbe (Grizold, Ferfila, 2000: 4).

Nacionalna varnost najsplošnejše jo opredelimo kot varnost državnega naroda oz. nacije. Njena vsebina zajema: varnost državnega ozemlje, varnost življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe (socialne, gospodarske, družbenopolitične, kulturne, ekološke itd.) (Grizold, 1999: 25). Sodobna nacionalna varnost je vpeta v širše mednarodno okolje, kjer je odgovornost za zagotavljanje varnosti poleg držav in njihovih zvez vse bolj domena tudi globalnega mednarodnega sistema (Grizold, 1999: 3).

Mednarodna varnost – je notranji varnostni problem sistema držav in sveta kot celote in je kot taka kolektivna dobrina mednarodne globalne družbe in ne le dobrina posamezne države ali zvez držav. Kljub temu da obstoječi mednarodni sistem zagotavlja svojim članicam zunanjo suverenost (na temelju načel o prepovedi agresije in intervencije), pa vse države niso enako sposobne in uspešne pri zagotavljanju splošnih pogojev za osebno varnost svojih državljanov. Mednarodna varnost predpostavlja dve med seboj povezani instituciji, in sicer ravnotežje moči ter koncept velikih sil (Grizold, 1999: 4–5).

Kolektivna obramba – skupna obramba pred oboroženim napadom na katerokoli državo članico sistema kolektivne obrambe. Načelo nedeljivosti varnosti v tem primeru temelji

na logiki, da se oboroženi napad na eno državo obravnava kot napad na vse. Cilj sistema kolektivne obrambe je odvracanje agresije ter kolektivna in usklajena obramba vseh članic zveze. Koncept je, nasprotno kot koncept kolektivne varnosti, usmerjen navzven – proti državam nečlanicam. Ideja kolektivne obrambe je povezana s sistemom vojaških zvez, predvsem obrambnih zvez in ravnotežjem moči (Grizold, 1999: 42).

Kolektivna varnost je sredstvo zagotavljanja mednarodnega miru in varnosti, ki preprečuje in omejuje meddržavne konflikte. Temeljna predpostavka zasnove kolektivne varnosti je poleg univerzalnosti članstva, da so vse države enotnega mnenja glede zagotavljanja miru in glede tega, da sta mir in varnost nedeljiva, kar vodi do kolektivne akcije proti morebitnim neimenovanim državam kršiteljicam miru. Kolektivna varnost je v nasprotju s kolektivno obrambno dejavnostjo, usmerjena navznoter, saj so sankcionirane države in države sankcionarke del istega sistema (Grizold, 1999: 42–43).

Kooperativna varnost je tip varnostnega sodelovanja, ki prispeva k stabilnejšemu razvoju odnosov med subjekti mednarodnih odnosov. Izhodišča koncepta kooperativne varnosti se opirajo na idejo skupne varnosti ter idejo o preprečevanju in omejevanju grožnje mednarodni varnosti že na samem izhodišču, predvsem znotraj držav. Koncept kooperativne varnosti ne zanika konfliktnosti mednarodne skupnosti, ampak jo želi le nadzorovati z vnaprej sprejetimi normami in postopki ter preprečiti izbruh množičnega nasilja. Temelji na načelu mirnega reševanja sporov, nedeljivosti varnosti, celovitem razumevanju varnosti, kjer gre za uravnoteženost vojaških in nevojaških varnostnih mehanizmov ter instrumentov in na soglasju med vsemi državami o vzajemnem uravnavanju obsega, sestave, financiranja ter postopkov uporabe oboroženih sil, kar implicira na defenzivnosti koncepta (Grizold, 1999: 43).

Vojaška obramba je obramba države z vojaškimi sredstvi in načini. Obsega celoto priprav in aktivnosti, ki jih izvajajo vojaška poveljstva in enote. Podpirajo in dopolnjujejo jo lahko ostali subjekti obrambnega in nacionalno varnostnega sistema (Vojaška doktrina, 2006).

2 ZGODOVINSKI PREGLED RAZVOJA VARNOSTNE POLITIKE REPUBLIKE SLOVENIJE

Republika Slovenija je samostojna država šele od leta 1991 in je do tega leta svoje nacionalne interese uveljavljala v omejenih okvirjih v drugih večnacionalnih državah, še najbolj pri obrambnih zadevah. Ravno zato se mi zdi pomembno, da v nalogi proučim tudi zgodovinski pregled razvoja varnostne politike RS v okviru tedanje SFRJ, čeprav sega razvoj Slovencev mnogo dlje. Tako je razvoj iz sorazmerno majhne etične skupine v večnacionalni avstro-ogrski monarhiji v nacijo z mednarodno priznano državo trajal najmanj poldrugo stoletje¹. Vmes sta se zgodili za Slovenijo dve pomembni stopnji, in sicer uradno razglašeni del »troedinega« slovenskega naroda Srbov, Hrvatov in Slovencev v Kraljevini SHS in Jugoslaviji, nato pa status enega od petih konstitutivnih narodov v jugoslovanski federaciji po drugi svetovni vojni. Krepitev lastnosti naroda in nacije je tako več desetletij potekala postopno, z majhnimi koraki (Bebler v Malešič, 2002: 100).

Kot je razvidno iz literature, se pred drugo svetovno vojno ni namenjal pretirane pozornosti pojavu nacionalne varnosti. Konec 2. svetovne vojne je prinesel velike spremembe na tem področju. Tako so ZDA, sedaj že s statusom velesile, začutile potrebo po znanstvenem proučevanju različnih vidikov nacionalne in mednarodne varnosti. Tudi v povojni Evropi so v večini zahodnih držav raziskovanje sodobne varnosti izvajali v okviru strateških, obrambnih in kasneje tudi mirovnih ter varnostnih študij. Razvoj je bil usmerjen na popuščanje napetosti v mednarodnih odnosih in v razvoj koncepta skupne varnosti sredi 80. let. V večini nekdanjih evropskih socialističnih držav so prav tako namenjali največjo pozornost vojaškemu elementu nacionalne in mednarodne varnosti. V teh državah se je po koncu 2. svetovne vojne področje nacionalne varnosti izjemno specializiralo, institucionaliziralo in etatiziralo (Grizold, 1999: 20–21). Mednarodna varnost se je v dosedanji zgodovini mednarodnih odnosov zagotavljala z dveh modelov: konfliktnega in kooperativnega. Do konca druge svetovne vojne prevladuje konfliktni model zagotavljanja varnosti, bistvo katerega je bilo v tem, da so se konflikti med državami reševali z uporabo sile – vojne. Ta model temelji na predpostavki, da je varnost dobrina, za katero države tekmujejo in jo dosegajo na račun druge. Prisotno je nenehno prizadevanje držav za premoč ter hkrati za

¹ Zanima me predvsem področje osamosvajanja Slovencev na vojaškem področju.

zagotovitev svoje varnosti. Ob koncu 80-ih let se je pojavila priložnost za resnejšo institucionalizacijo v obliki uveljavitve kooperativnega modela zagotavljanja mednarodne varnosti. Ta model temelji na ideji o skupni varnosti, razumljeni kot stanje v mednarodni ureditvi, v katerem države uživajo varnost kot skupno dobrino (Grizold, 1998: 32–34).

2.1 Izkušnje v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji

Nacionalno in mednarodno varnostno problematiko so v nekdanji Jugoslaviji najprej proučevali samo v okviru vojaških raziskovalnih ustanov. Šele v osemdesetih letih so spodbudili nekatere civilne družboslovne raziskovalne organizacije, da so razen vojaških začeli proučevati tudi nekatere druge razsežnosti nacionalno-mednarodne varnostne problematike. Sprva je proučevanje temeljilo predvsem na institucionalnem pristopu, s katerim se je proučeval predvsem en segment sodobne varnostne problematike, to je obramba kot funkcija in struktura sodobne države, kasneje pa se je razširilo še na proučevanje prek različnih državnih in mednarodnih raziskovalnih projektov od obrambne na kompleksno problematiko nacionalne in mednarodne varnosti (Grizold, 1999: 21).

Jugoslovanski politični in varnostni sistem je nastal z zmago revolucionarnih sil. Ta zmaga in zrušenje buržoaznega sistema sta vodila do prepričanja, da je nastala razredno čista situacija, v kateri so konflikti le marginalna zadeva. Prišlo je do iluzije o politični harmoniji, kar je nujno vodilo v sistem popolnih blokad in zavor. Problemi pa so v realnosti obstajali oz. ljudje in narodi so jih čutili, čeprav jim je bilo to občutenje prepovedano. Zato so bili tovrstni problemi prikriti ali pa sploh niso bili identificirani. Vse to je vodilo v sistem monolitnosti, ki je bil sicer zaukazan in od oblasti pričakovan, toda v resnici le navidezen. Šlo je za totalitarni sistem, pri katerem je odsotna formalna avtonomija specializiranih političnih struktur in politične kulture (Anžič, 1997: 51). Povojni varnostni sistem v SFRJ lahko z ustavnopravnega vidika delimo na štiri obdobja, s sociološkega vidika pa na dve obdobji, in sicer:

- Obdobje 1946-1953;
- Obdobje 1953-1963;
- Obdobje 1963-1974 (ta tri obdobja se pokrivajo z obdobjem »brezkonfliktnega« stanja);

- Obdobje 1974 do 1990/91 in do razpada države (se pokriva z obdobjem »sproščanja« konfliktov).

2.1.1 »Brezkonfliktno« obdobje

To obdobje so označevale vrednostne usmeritve, kot so: kolektivizem, enotnost, socialna harmonija, mehanska enakost, socialna varnost, radikalizem, dolgoročna perspektiva, zavestno usmerjanje razvoja, simbolično in moralno nagrajevanje dela, lojalnost, netolerantnost do drugače mislečih itd. Takšne vrednote so bile osnova za vzpostavitev ustreznega institucionalnega sistema. Policija in vojaštvo sta kot integrirana dela sistema imela izredno pomembno vlogo. Njune razvojne faze so različno izražale odzivanje na družbene spremembe. Vse spremembe je ukazala politika po sistemu »deli in vladaj«. Ekonomskim in političnim konfliktom (javnosti večinoma skritim) so sledili še konflikti znotraj organov za notranje zadeve in znotraj armadnega vrha. Pri najhujših konfliktih, ki se niso mogli prekriti, so bili motivi za ta ravnanja takšni, da so že v osnovi zavračali vsako misel o konfliktu. V policiji je bil zagotovljen stalen dotok kadrov iz politike in tudi obratno, dotok kadrov iz politike v vojaštvo pa ni bil mogoč. Vloga organov za notranje zadeve se je v tem obdobju spreminjala. Najprej je bila namenjena vzpostavitvi in utrditvi ljudske oblasti, nato pa je bila uporabljena za množično ukrepanje proti celotnemu prebivalstvu (npr. »prisilni odkupi« pri kmetih, agrarna reforma, nacionalizacija...). V kasnejšem obdobju se je ta radikalna uporaba prisile blažila, toda še vedno je bila njena osnovna slabost v slabosti policije nepravne države.

Prvi ustavnopravni temelji za delovanje državne uprave so bili podani v Ustavi FLRJ (Ur.l. FLRJ, št. 10/46), ki je uveljavila vlado kot zvezni organ uprave in najvišji izvršilni ter upravni organ oblasti v FLRJ. V tem obdobju je bil zgrajen izredno močen državni aparat. Po letu 1953 se je formalno pričel proces decentralizacije. V obdobju 1963-1974 je na policijo vplivala vrsta notranje- in zunanjepolitičnih dogodkov: politično in varnostno obračunavanje s kadri v policiji pred Brionskim plenumom in po njem (1966), liberalizem z množičnimi demonstracijami v Beogradu (1969), maspok (masovni pokret) na Hrvaškem 1971, vdor skupine hrvaških nacionalistov (akcija Raduša 1972), pojavne oblike prebujanja nacionalne zvesti na Kosovu, v Srbiji, Makedoniji, Sloveniji itd. ter na zunanjem prizorišču najbolj odmevni vdor čet Varšavskega pakta na Češkoslovaško (1968). V takih okoliščinah je leta 1967 prišlo do

sprejetja prvega zakona o notranjih zadevah SR Slovenije, ki je določal, da so notranje zadeve opravljali upravni organi občine in republiški sekretariat za notranje zadeve neposredno ali pa po svojih področnih organih. Slovenija je tako prvič po letu 1945 dobila svojo »republiško policijo«.

Jugoslovanska vojska je imela nekaj podobnosti s takratnimi zahodnimi vojskami, toda še veliko več različnosti, ravno tako je imela veliko podobnosti s socialističnimi vojskami, a tudi različnosti. Značilnosti vojske nekdanje države so bile:

- prevlada socialistične ideologije;
- izgradnja lastnega izobraževalnega, zdravstvenega, kulturnega, varnostnega itd. okolja;
- odkrita in vsiljena politizacija poklicnih vojakov (bolj ali manj obvezno članstvo v partiji);
- popolna ateizacija poklicnih vojakov;
- deklarativna orientacija k enakopravnemu zastopanju vseh narodov, v praksi pa so prevladovali poklicni vojaki iz večinskega naroda;
- privrženost vrednotam sovjetskega političnega sistema, hipotetični nasprotnik je ponavadi in najpogosteje prihajal z Zahoda;
- zaukazano sprejemanje in gojenje vrednot, kot so: bratstvo, enotnost, enakopravnost, država, partija, socializem...;
- netolerantnost do drugače mislečih;
- podcenjevanje civilizacijskih dosežkov zahodne demokracije (varovanje človekovih pravic, pravna država, pluralizem v kakršnikoli vsebini in obliki, delitev oblasti itd).

Vojaštvo in policija sta s svojimi represivnimi in preventivnimi posegi zagotavljala politiki, da se je spopadala z »razrednimi sovražniki« tudi tedaj, ko to ni bilo potrebno. Zaostrovali so probleme z vsesplošno varnostjo, ogroženostjo, budnostjo in previdnostjo (Anžič, 1997: 51–56).

2.1.2 Obdobje »sproščanja konfliktov«

To obdobje so opredeljevale naslednje vrednostno-ideološke usmeritve: možnosti individualizma, pristajanja na neenakost, sprejemanje konflikta, enotnost kot sinteza različnosti, tveganje, spontanost – svoboda iniciative, materialno nagrajevanje, večja strokovnost itd. Politični sistem se je sicer skušal graditi na predpostavki odkritega

izražanja in medsebojne konfrontacije konfliktnih interesov, vendar je to veljalo z omejitvami, katere meje so bile obstojnost vseh atributov socializma.

To obdobje lahko delimo na:

- obdobje od sprejetja ustave 1974 pa do razpada ZKJ;
- obdobje od prvih pluralnih volitev (Slovenije, Hrvaške) pa do oboroženega posega zvezne vojske.

V prvem podobdobju protislovje družbenega razvoja ni bilo jasneje postavljeno. Konflikti so bili dopuščeni, vendar pod popolnim nadzorom. Zavzemanje za demokracijo je bilo izraženo na vseh ravneh, toda ob hkratnem zavračanju pluralizma.

Drugo obdobje označuje demokratizacija javnega življenja ter izvedba neposrednih strankarskih volitev, najprej v Sloveniji in nato še po nekdanji Jugoslaviji. To kratko obdobje pa označuje silovita eruptivnost. Vztrajanje na konfliktu, ki ne vodi v reševanje, temveč v zaostritev problemov, zanikanje in zaničevanje tolerantnosti je nujno vodilo v razpad države in političnega sistema. Mednarodne okoliščine (propad socializma vsaj kot evropskega, če že ne kot svetovnega procesa) so procesu razpada dale tudi ustrezno moralno, politično, kulturno itd. dimenzijo.

Tudi v tem obdobju je imela policija (pa tudi druge varnostne in obveščevalne službe) veliko družbeno vlogo in pomen. Vzrok je bil predvsem v izgubljanju ugleda Zveze komunistov, ki je hotela svoj vpliv in monopolni položaj obdržati. Vendar pa je v Sloveniji leta 1989 policija preprečila »miting resnice« in se v celoti obrnila k zaščiti ljudi in njihovega premoženja, ne glede na odločitve zveznih partijskih in političnih organov. To je bil največji preizkus strokovnosti in legitimnosti v delovanju slovenske milice (policije). Drugi pa je sledil junija 1991, ko je policija varovala ljudi in premoženje pred »tankovsko demokracijo«.

Vse do drugega podobdobja sproščanja konfliktov je bila država osrednji objekt policijske zaščite. Njo se je varovalo pred posamezniki, človekove pravice in temeljne svoboščine so bila bolj pravna in politična gesla.

Vloga slovenske policije se je začela spreminjati po letu 1986, prišlo je celo do prvih mejnikov v poskusu uvajanja političnega nadzora nad varnostnimi in obveščevalnimi službami.

Vojaška doktrina je favorizirala pomen vojske, ki naj bi bila ključni varuh socializma. Vojska je prevzela centralizirani sistem, kot ga imajo enonacionalne države. JLA je bila največji, pa tudi najdražji del državne uprave in je bila leta 1948 tretja največja redna kopenska sila v Evropi. Do napada na Slovenija je bila večnacionalna vojska, potem ko

je obrnila orožje zoper en narod, so jo začeli množično zapuščati ne samo Slovenci, temveč tudi Hrvati, Muslimani, Albanci, Makedonci... Njen napad na Hrvaško je bil že napad enonacionalne vojske. Jugoslavija je bila ena redkih držav v Evropi, ki so ustavnopravno in zakonsko predpisovale načelo sorazmerne nacionalne zastopanosti v starešinskem sestavu. V resnici je le delno dosegala ustavne zahteve. Odnosi med vodstvom armade in političnimi vodstvi v severozahodnih republikah so se zaostrovali tudi zaradi »republiških« vojska, uradno imenovanih teritorialna obramba (TO). Tako so spomladi leta 1990 hoteli TO Slovenije in Hrvaške asimilirati in si jo povsem podrediti, saj so v teh dveh republikah predvidevali zmago koncepta političnega pluralizma. Jeseni 1990. leta so nove demokracije v republikah začele armado dojemati kot prosrbsko institucijo, ki je tudi zaradi boljševističnih teženj bila objektivna nevarnost mirnemu razpletu krize. Vendar se je oktobra 1991 JLA kljub vsemu iz Slovenije umaknila – nič več kot mnogonacionalna, temveč že kot enonacionalna vojska. Po tem umiku je Slovenija prevzela odgovornost za lastno obrambo (Anžič, 1997: 56–65).

Po odhodu JLA je slovenska TO prevzela vlogo stalne vojske. Do preimenovanja teritorialne obrambe v Slovensko vojsko je prišlo leta 1994. Zgodovinsko gledano je postala SV prva redna vojska samostojne slovenske države. Slovenija je v zadnjem desetletju dvajsetega stoletja v celoti prevzela breme odgovornosti za obrambo državnega ozemlja svoje suverene države. S tem pa se je tudi končalo dobro poldrugo stoletje dolgo osamosvajanje Slovencev na vojaškem področju (Bebler v Malešič, 2002: 113).

2.2 Oblikovanje varnostne politike samostojne in neodvisne Republike Slovenije

Na podlagi plebiscitne odločitve za osamosvojitvev in z odporom zoper agresijo se je Slovenija po letu 1991 v procesu razpadanja SFRJ, uveljavila kot uspešna nova država in enakopravna naslednica nekdanje države. Eno od področij, ki je bilo za mlado državo pomembno, je oblikovanje novega nacionalnega varnostnega sistema, ki bi bil sposoben zagotavljati tako notranjo stabilnost in varnost države kot tudi enakopravno vključevanje Slovenije v mednarodno varnostno ureditev. Uresničevanje nacionalne varnosti države pa je neločljivo povezano z zagotavljanjem mednarodne varnosti.

Z razpadom SRFJ je bilo pričakovati slovensko odločitev, da vstopi v mednarodne integracije kot samostojna in suverena država, kar je bila posledica notranjepolitičnih in zunanjepolitičnih dogajanj v nekdanji SFRJ. Notranjepolitični problemi so se kazali z napačnim reševanjem nacionalnih, ekonomskih, političnih in drugih vprašanj. Vse slovenske pobude za reševanje teh vprašanj so bile grobo zavrnjene ali ignorirane. Zunanje okvire pa je zagotovil razpad socializma. Prve svobodne in večstrankarske volitve so pomenile prvo obliko legitimnega sistema na naših tleh. Proces pa je potekal po pravni poti in s pravno utemeljitvijo (Anžič, 1999: 67).

Slovenija je šele z volitvami (aprila 1990) pospešila najprej politični in s plebiscitom (23. decembra 1990) tudi moralni preboj iz jugoslovanske zvezne države. Hkrati je s tem Slovenija (formalno še vedno v SFRJ) opredelila svoje interese, vrednote in načine, s katerimi je utrjevala identiteto svoje nacionalne države. Večinska volja prebivalstva je bila konkretizirana 25. junija 1991 v Skupščini RS s sprejetjem Ustanovne listine o neodvisnosti in samostojnosti Slovenije. V njej je bilo med drugim poudarjeno, da bo Slovenija v dogovoru z zvezno jugoslovansko vlado ter drugimi republikami prevzela vse funkcije učinkovitega uvajanja oblasti na svojem ozemlju. Dan po sprejetju te listine je JLA s formalnim pristankom zvezne vlade začela vojaško intervencijo v Sloveniji. Tako se je za Slovenijo v juniju in juliju 1991 pričela desetdnevna osamosvojitvena vojna. Formalno pokritje vojaške intervencije je dala jugoslovanska zvezna vlada, kar je JLA omogočilo, da se je njen vrh še naprej skliceval na svoje zakonito delovanje ter pred jugoslovansko in svetovno javnostjo opravičeval ter racionaliziral svojo vlogo avtonomnega političnega subjekta v Jugoslaviji. Pod političnim pokroviteljstvom EU je bila 7. julija 1991 podpisana Brionska deklaracija med Slovenijo in SFRJ, s katero so bile ustavljene sovražnosti na ozemlju Slovenije. Slovenija je tudi po pretečenem roku Brionske deklaracije (7. oktobra 1991), ki je zavezoval Slovenijo za zamrznitev njenega delovanja v smeri osamosvajanja in oblikovanja lastne države, nadaljevala z utrjevanjem svoje avtonomne politične identitete navznoter (pravno-politični, varnostno-obrambni vidik) in navzven – v pogovorih o mednarodnopravnem priznanju Slovenije od drugih samostojnih držav. Odložen konec osamosvojitvene vojne – izplutje pripadnikov zadnjih enot in poveljstev JLA iz koprskega pristanišča 25. oktobra 1991 – je bilo pomembno simbolno dejanje. Z njim je bil zaznamovan prevzem popolnega vojaškega in policijskega nadzora ter tako uveljavitev popolne suverenosti Republike Slovenije na njenem celotnem državnem ozemlju, v zračnem prostoru in ozemeljskih vodah. Po nekajmesečnih prizadevanjih in pričakovanjih Slovenije se je 15. 1. 1992 tudi

formalno pričel proces njenega mednarodnopravnega priznanja, ki ga je sprožila Nemčija, sledila pa celotna Evropska skupnost in postopno tudi druge države (Grizold, 1992: 60–61).

Po koncu hladne vojne pa se je spremenilo tudi varnostno stanje sodobnih držav. Spremembe so se odvijale v okviru procesov globalizacije in internacionalizacije, kar je postavljalo države in mednarodno skupnost pri zagotavljanju varnosti pred nove izzive in probleme. V spremenjenem mednarodnem varnostnem okolju se je tako znašla tudi Slovenija, ki v procesu utrjevanja in uveljavljanja svoje državnosti med drugim vzpostavlja tudi svoj lasten nacionalni varnostni sistem. Z njim Slovenija zagotavlja varnost svojim državljanom in varuje svoje temeljne vrednote pred ogrožanjem, kot članica OZN in dveh najpomembnejših evro-atlantskih organizacij, kot sta Nato in EU, sodeluje pri zagotavljanju stabilnosti, varnosti in miru tudi v širši mednarodni skupnosti (Grizold, 2005: 7). Eden od ključnih elementov mednarodnopravne subjektivitete Slovenije je bil vzpostavitev in izvajanje oblasti na njenem ozemlju. Pomembna je tako politična volja kot tudi realna možnost zagotavljanja njene nacionalne varnosti. S samostojnostjo je Slovenija nase prevzela popolno odgovornost za ohranitev lastne samostojnosti in neodvisnosti ter za zagotavljanje lastne nacionalne varnosti ter ponovno opredelitev svojih družbenih vrednot kot tudi odgovornost in obveznost prispevati k zagotavljanju mednarodne varnosti. Vsebina te odgovornosti slovenske države na nacionalnovarnostnem področju je morala biti zajeta v politično strateškem dokumentu. To je nujno vodilo k oblikovanju nacionalnovarnostne strategije Slovenije oz. zasnovi nacionalne varnosti (Grizold, 1992: 61). Za sprejetje resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije je bilo treba doseči ustrezen kompromis političnih strank. Ta je bil dosežen šele v tretji verziji resolucije dve leti in pol po razglasitvi neodvisnosti Slovenije, in sicer v Uradnem listu RS, št. 71/93 (Anžič, 1997: 85), ki opredeljuje nacionalne interese, varnostna tveganja in vire ogrožanja države, njenih institucij, državljanov in državljanek ter usmeritve, ukrepe in mehanizme za zagotavljanje nacionalne varnosti.

Veljavni nacionalni varnostni sistem Slovenije je bil normativnopravno utemeljen v Zakonu o obrambi in zaščiti, Zakonu o vojaški dolžnosti ter Zakonu o notranjih zadevah. Omenjeni zakoni so bili prehodna rešitev RS pri varnostno-obravnem organiziranju. Strukturo slovenskega nacionalno-varnostnega sistema so sestavljali naslednji elementi: obramba – Teritorialna obramba, Narodna zaščita, Upravne zveze ter obrambni ukrepi (ukrepi za pripravljenost, mobilizacija, ukrepi za varnost in

varovanje skrivnosti), notranja varnost (redna policija, specializirana policija, drugi nadzorni organi, pravosodni organi), zaščita in reševanje (osebna in vzajemna zaščita, ukrepi za zaščito in reševanje, enote in štabi civilne zaščite, opazovanje in obveščanje)... (Grizold, 1992: 89–90).

Dotedanje izkušnje pri zagotavljanju nacionalne in mednarodne varnosti so pokazale, da se je mednarodna skupnost znašla v situaciji, ki pomeni po eni strani povečano stopnjo kooperativnosti med večino njenih članic², po drugi strani pa gre pri tem za strukturalno spreminjanje mednarodnega sistema, kar vnaša negotovost in celo vrsto novih nevarnosti za posamezne nacionalne države v njihovem nenehnem prizadevanju za čim ugodnejši položaj v svetu (Grizold, 1992: 91).

V preteklih letih se je v slovenski javnosti pojavljalo več, včasih tudi nasprotujočih zamisli, kako naj si Slovenija zagotavlja svojo nacionalno varnost. Nacionalnovarnostna politika države mora izhajati iz čim bolj jasnega poznavanja groženj ter iz poznavanja možnosti, kako naj si država zagotovi čim višjo stopnjo varnosti. Razumevanje ogrožanja varnosti države v sodobnem svetu zahteva zelo kompleksen pristop, saj so grožnje po eni strani drugačne kot v preteklosti, so pa tudi težje razpoznavne in bolj raznolike. Danes nam ne preti nobena neposredna vojaška nevarnost, hkrati pa številni družbeni in tehnološki procesi povzročajo resnične ali potencialne grožnje varnosti. V evropskem okolju je zaznavanje varnosti povezano z negotovostjo glede posledic sprememb, do katerih je pripeljal konec hladne vojne. Ekonomski, politični in etnični problemi v družbah "na prehodu", ki bi lahko ogrozili stabilnost in mir, so glavna skrb v prizadevanjih za graditev bolj varne in združene Evrope, niso pa seveda edini varnostni problemi, s katerimi se evropske države srečujejo.

Za zagotavljanje svoje varnosti danes uporabljajo države različne mehanizme, kljub zmanjšani verjetnosti vojaškega ogrožanja pa imajo med temi mehanizmi pomembno vlogo tudi oborožene sile. Glede na značaj groženj varnosti je tudi vse bolj v ospredju spoznanje o nujnosti varnostnega sodelovanja med državami ter iskanje novih mednarodnih mehanizmov za ohranjanje stabilnosti in miru.

Za Slovenijo je zelo pomembno vprašanje, kako naj v okviru teh procesov in razpoložljivih mehanizmov čim bolj učinkovito zagotavlja svojo nacionalno varnost. Države imajo po eni strani možnost suverenega odločanja o svoji nacionalnovarnostni politiki, po drugi strani pa so te možnosti določene s konkretnimi procesi in možnostmi

² Kolektivne reakcije na iraško agresijo na Kuvajt ter na reševanju t. i. jugoslovanske krize.

v mednarodnem okolju. Oblikovanje konsenza o nacionalnovarnostni politiki zato poteka tudi z razpravo o različnih možnostih, ki jih ima država na tem področju. Zamisli glede načina zagotavljanja nacionalne varnosti Slovenije, ki so se pojavljale v preteklosti: status nevtralnosti in obrambna samozadostnost³, dvostranska zavezništva z drugimi državami⁴ in vključitev v mednarodne organizacije⁵.

Večina evropskih držav, ki v preteklosti niso pripadale ZEU, si danes prizadeva za članstvo v EU in zvezi Nato, pri čemer je stopnja njihovega napredka različna. Najbolj zaostajajo države, ki so bile v preteklosti soočene z oboroženimi konflikti, procesi demokratizacije in vzpostavljanja stabilnih družbenih struktur pa še potekajo (<http://nato.gov.si/slo/slovenija-nato/nacionalna-varnost/>, 19. 3. 2007).

2.2.1 Sistem nacionalne varnosti

Slovenija se nahaja v spremenjenem mednarodnem okolju. Skozi vsa obdobja svoje samostojnosti od leta 1991 pa do danes v tem okolju postopno gradi in uveljavlja lasten nacionalnovarnostni sistem. Leta 1993 je bila tako sprejeta Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti RS, v kateri je bil prvič določen strateški cilj vključevanja v Nato, sodelovanje pri graditvi kolektivne varnosti in sodelovanja v Evropi, kar je bila pomembna sestavina koncepta nacionalne varnosti Slovenije. Pri zagotavljanju svoje varnosti je RS upoštevala predvsem lastne potrebe ter se opirala na lastne zmogljivosti in izkušnje, iz katerih izhaja, da je za lastno varnost ključnega pomena pripravljenost in sposobnost za samoobrambo. Skladno s tem je bilo v resoluciji opredeljeno, da gradi lastne človeške in materialne zmogljivosti, ki bi omogočale, da tudi z oboroženo silo odgovori na morebitni napad na njeno suverenost in ozemeljsko celovitost, moč in obseg svojih varnostnih potencialov pa prilagaja varnostnemu položaju v Evropi in svetu oziroma procesom, ki bi posredno ali neposredno vplivali na stopnjo njene ogroženosti. Nacionalnovarnostno politiko je RS uresničevala z usklajevanjem

³ Status nevtralnosti in obrambna zadostnost – v Evropi ohranjajo danes nevtralnost samo tiste države, ki so ta status pridobile v preteklosti. Nevtralnost je lahko predstavljala učinkovito varnostno politiko v razmerah, ko so prevladovala vojaške grožnje varnosti, manj učinkovita pa je v razmerah, ko so glavni viri groženj drugačni in zagotavljajo varnost države predvsem s sodelovanjem.

⁴ Država skuša povečati svojo varnost tudi s sklenitvijo dvostranskega zavezništva z drugo državo. Po koncu hladne vojne je ta način zagotavljanja varnosti preživel.

⁵ V Evropi se uveljavlja koncept zagotavljanja varnosti s sodelovanjem in z integracijo v mednarodne institucije. Konec hladne vojne ni privedel do sklepanj novih zavezništev med državami, pač pa do izrazitih teženj srednjeevropskih in vzhodnoevropskih držav po vključevanju v institucije, ki so nekdaj pripadala ZEU (EU, Nato).

varnostnih, obrambnih in zaščitnih interesov z gospodarskimi (zdravstvo, sociala, razvoj, mednarodni in drugi interesi) ter z usklajenim izvajanjem vseh varnostnih, obrambnih in zaščitnih dejavnosti RS. Pri graditvi nacionalnovarnostnega sistema je upoštevala vse oblike ogrožanja (Uradni list RS št. 71/93).

Leta 2001 pa je bila sprejeta Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS kot temeljni dokument na področju nacionalne varnosti, kjer so bili glede na spremembe v mednarodnem okolju ponovno opredeljeni nacionalni interesi, varnostna tveganja in viri ogrožanja države, njenih institucij, državljanov ter so bile podane usmeritve, ukrepi in mehanizmi za zagotavljanje nacionalne varnosti. Strateški interes Slovenije je zagotovitev delovanja demokratičnega parlamentarnega političnega sistema, krepitev pravne in socialne države, dosledno spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključno z zaščito pravic narodnih manjšin. Zagotavljanje varnosti RS izhaja iz nacionalnih interesov ter spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, upoštevajoč ustavo, zakonodajo, načela pravne države, načela mednarodnega prava ter obveznosti države, sprejete z mednarodnimi pogodbami, ki jih je RS sprejela z vključitvijo v evro-atlantsko in svetovno varnostno okolje (Nato in EU), z namenom prispevanja k vzdrževanju in krepitvi trajnega miru, varnosti in stabilnosti na lokalni, regionalni in globalni ravni.

Nacionalnovarnostna politika RS je uravnotežena celota dejavnosti, programov in načrtov države za doseganje ciljev nacionalne varnosti.

Nacionalnovarnostno politiko RS sestavlja:

- zunanja politika;
- obrambna politika;
- politika zagotavljanja notranje varnosti;
- gospodarska politika;
- politika varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami;
- politika varovanja in ohranjanja okolja in prostora ob upoštevanju demografskih, socialno-zdravstvenih, znanstvenih, informativnih, tehnoloških in drugih vidikov.

Sistem nacionalne varnosti RS je sestavljen iz treh podsistemov:

- obrambni sistem – vojaška obramba, civilna obramba;
- sistem notranje varnosti;
- sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (tudi civilna zaščita).

V prihodnje si bo RS prizadevala za oblikovanje in uresničenje takšnega koncepta nacionalne varnosti, ki bo poudaril vlogo nacionalnega kriznega upravljanja. Glede na

to, da krize učinkujejo medsektorsko in presegajo državne meje, se bo v prihodnosti namenjal več pozornosti koordiniranju priprav na krize v sodelovanju s sosednjimi državami in mednarodnimi organizacijami, še posebej z EU in Natom.

Da pa je RS lahko izgradila učinkovito nacionalno varnostno politiko, pa je bilo izrednega pomena opredelitev varnostnega okolja, v katerem se nahaja, ter vire ogrožanja nacionalne varnosti (ReSNV, Ur. l. RS št. 56/2001).

2.3 Sklep

Za začetek razvoja slovenskega varnostnega sistema bi lahko označila že obdobje od 1941 do 1945. leta, torej obdobje 2. svetovne vojne in revolucije, saj je bilo nekaj poskusov oblikovanja nacionalnega varnostnega sistema že v tem času. Velike spremembe na tem področju pa so nastale šele po 2. svetovni vojni, žal za Slovenijo v omejenih okvirjih sobivanja v večnacionalni federalni državi. Nekdanja država ni bila sposobna reševati zahtevnejših ekonomskih, političnih ali nacionalnih vprašanj, tudi spremembam v Evropi, ki so nastajale konec 80. let, ni sledila in jih ni sprejemala. Vse slovenske pobude za rešitev teh vprašanj so bile zavrnjene ali ignorirane. Za Slovenijo je bila pričakovana odločitev, da se osamosvoji iz okvirja nekdanje SFRJ, ker je bila to logična posledica notranjepolitičnih in zunanjepolitičnih dogajanj, in da vstopi v mednarodne integracije kot samostojna in suverena država. Prve svobodne in večstrankarske volitve leta 1990 so pomenile prvo obliko legitimnega političnega sistema na naših tleh. 25. junija 1991 je Skupščina RS sprejela Ustanovno listino o neodvisnosti in samostojnosti Slovenije. Naslednji dan je JLA začela vojaško intervencijo v Sloveniji in tako se je za Slovenjo v juniju in juliju 1991 sprožila desetdnevna osamosvojitvena vojna. Z umikom zadnjega vojaka nekdanje države z našega ozemlja je Slovenija v celoti prevzela odgovornost za lastno varnost. Slovenija si je tako zgradila lasten nacionalnovarnostni sistem, ki je neločljivo povezan tudi z zagotavljanjem mednarodne varnosti, kar je Slovenija uspela zagotoviti z vključitvijo v mednarodni organizaciji, kot sta zveza Nato in EU.

ReSNV opredeljuje nacionalne interese, varnostna tveganja in vire ogrožanja države, njenih institucij, državljanov ter usmeritve, ukrepe in mehanizme za zagotavljanje nacionalne varnosti. Grožnje npr. nacionalnim interesom obsegajo mnogo več prvin kot grožnje nacionalni varnosti. Poleg nacionalne varnosti sodijo v nacionalne interese tudi prizadevanja po »moči in bogastvu države«, »iskanje dominantnosti« ali »maksimizacija nacionalne kompetitivnosti z minimalnimi domačimi političnimi stroški«. Nacionalni interesi predstavljajo temeljno determinanto politike in so v bistvu generalizacija temeljnih nacionalnih potreb, kamor sodi samohranjanje, neodvisnost, ozemeljska celovitost, vojaška varnost in ekonomska prosperiteta (Prezelj, 2005: 11). Suverenost RS od njene osamosvojitve leta 1991 naprej še ni bila ogrožena. Članstvo RS v Organizaciji združenih narodov (OZN) in njena prepoznavnost v EU je pomagalo Sloveniji ponovno vzpostaviti varnost na Balkanu (Jane's Sentinel Security Assessments, 28. 1. 2007).

3.1 Spremembe v mednarodnem varnostnem okolju

Po koncu hladne vojne se je občutno zmanjšala verjetnost globalnega oboroženega spopada. Za obdobje bipolarnosti je bila značilna visoka stopnja vojaške ogroženosti in visoka stopnja stabilnosti, po letu 1989 pa je značilna nižja stopnja vojaške ogroženosti in nizka stopnja stabilnosti mednarodnega varnostnega okolja. Na področju mednarodne varnosti so se pri preprečevanju mednarodnih kriz in vzpostavljanju mehanizmov za zagotavljanje splošne stabilnosti pojavili trije ključni dejavniki:

- izrazito prevladovanje znotrajdržavnih oboroženih spopadov (oboroženi spopadi med državami so manj pogosti);
- pri oblikovanju novega globalnega in regionalnih varnostnih sistemov je še vedno zelo pomembna vojaška razsežnost varnosti, vendar pa se pomembno povečuje vloga gospodarskih razsežnosti;
- krepi se vpliv mednarodnih organizacij (OZN, EU, NATO, OVSE).

Za evropsko varnostno okolje je tako značilna visoka stopnja dinamičnosti in spremenljivosti, kar je posledično povezano tudi z varnostnim okoljem v RS. Opredeljujejo ga politične, gospodarske, vojaške in druge družbene spremembe na

regionalni, evropski ter svetovni ravni, kar vodi v željo po združevanju, s katerim bi se zagotavljala večja varnost in stabilnost tega območja.

Tranzicijski procesi v nekdanjih socialističnih državah, posledice globalizacije svetovnega gospodarstva ter tehnološko in socialno okolje v manj razvitih evropskih, afriških in azijskih državah neugodno vplivajo tudi na RS. Ravno tako proces globalizacije spremljajo tudi politične in gospodarske napetosti ter nasprotja, katerih reševanje presega sposobnosti posameznih držav. To spodbuja RS k še tesnejšemu mednarodnemu sodelovanju in povezovanju na politično-varnostnem področju. Večja medsebojna odvisnost držav zahteva nov pristop pri zagotavljanju varnosti ter narekuje tudi spremembe glede obsega, strukture ter delovanja oboroženih sil (razvoj in spremembe v oboroženih silah opredeljuje poglavje 4.1.1.1).

V JV Evropi je še vedno prisotna določena stopnja varnostnega tveganja, zato je stanje varnosti v RS posredno odvisno od varnosti v regiji. Tako si RS v odnosih z državami bivše SFRJ prizadeva za politično reševanje vseh odprtih vprašanj z mednarodnim pravom in zunanjepolitičnimi pogovori.

3.2 Geostrateški položaj Republike Slovenije

RS je majhna srednjeevropska kontinentalna in pomorska država. Leži na prostoru, kjer se stikajo slovanska, germanska in romanska kultura. Geostrateški položaj RS je enkraten, saj je na njenem ozemlju stičišče treh geostrateških in geopolitičnih prostorov: srednjeevropskega, južноеvropskega in jadransko – sredozemskega. Čez njeno ozemlje potekajo najkrajše kopenske povezave, ki zahodno Evropo in osrednji del južne Evrope povezujejo s Podonavjem in Balkanom ter prek njih z vzhodno Evropo in Malo Azijo, hkrati pa čez ozemlje potekajo najkrajše povezave iz srednjeevropskih celinskih držav do obale Jadranskega morja in do Apeninskega polotoka. RS je tako izpostavljena različnim tujim vplivom in interesom, zato je RS v veliki meri odvisna od dinamike zahodnih in evropskih vojaških, političnih in gospodarskih združevalnih procesov (Jane's, 29. 1. 2007, ReSNV, Ur. l. RS, 2001).

3.3 Viri ogrožanja nacionalne varnosti

Na začetku 21. stoletja je prišlo do bistvenih sprememb mednarodnega varnostnega okolja. Zmanjšala se je verjetnost globalnih oboroženih spopadov, vendar se je povečala

ranljivost sodobnih držav zaradi novih varnostnih groženj, izzivov in tveganj. Globalne grožnje varnosti postajajo čedalje bolj tudi neposredne nacionalne grožnje. Ker večina groženj varnosti deluje transnacionalno, zahteva obramba pred njimi visoko stopnjo mednarodnega sodelovanja in usklajenega odzivanja na različne krizne pojave (Vojaška doktrina, 2006: 11). V smislu varnosti je najlažje obravnavati fizično osnovo države, ki pa je ne predstavljata le prebivalstvo in ozemlje, temveč tudi vsa naravna, kulturna, ekonomska in družbena bogastva. Najbolj ogrožene (ranljive) so notranje šibke države, relativno ranljive pa so lahko tudi močnejše države in močne države. Ranljivost in njeno stopnjo je lažje opredeliti, težje pa je razlikovati grožnje od sicer običajnih težav pri sosedskih odnosih. Ranljivost države je mogoče ocenjevati z različnih zornih kotov:

- glede na vir ogrožanja,
- intenzivnost groženj,
- ogrožanje glede na cilj,
- ogrožanje glede na naravo ogrožanja,
- ogrožanje glede uporabe vojnih in drugih sredstev,
- ogrožanje glede na aktualne mednarodne okoliščine (zgodovinske) itd. (Anžič, 1997: 99).

Vsaka država mora upoštevati proces reševanja teh groženj. Nujna je ocena ogrožanja, ki je lahko najslabša, verjetna in najboljša. Pri tem gre za prizadevanje vojaštva, da si pridobi ustrezno stopnjo legitimnosti v odnosu do državnih oblasti in tudi do javnosti. Gre za problem obrambne dileme (Anžič, 1997: 99). Vsaka država mora v prvi vrsti poskrbeti za svojo lastno varnost, zaščito in preživetje. To pomeni, da vsaka država skrbi za lastno obrambo – samopomoč kljub vzpostavljenemu mednarodnemu sistemu. Samopomoč pogosto vodi do varnostne dileme, zato lahko varnost neke države definiramo kot »ne-varnost« druge države. Sredstva, ki jih neka država pripravlja za obrambo svojega ozemlja in ljudi, so lahko za druge grozeče, zato jih občutijo kot napadalno in ne kot obrambno ravnanje. Države se tako nikoli ne morejo čutiti varne, ker nikoli ne vedo, koliko je »dovolj« za njihovo varnost (Russett, Starr, 1996: 134–135).

Na varnost RS in njeno notranjo družbeno stabilnost vplivajo predvsem politične, civilizacijske, gospodarske in vojaške razmere ter iz njih izhajajoči izzivi. Politični izzivi izhajajo predvsem iz ključnih političnih dejavnikov v svetu, prihodnosti integracijskih procesov v Evropi, regionalne stabilnosti v JV Evropi, odnosov s sosedami, pojavom terorizma... Civilizacijski izzivi so ekološka ogroženost

življenjskega okolja, organizirani kriminal, ilegalne migracije ter etnična in religiozna nasprotja v širšem varnostnem okolju. Gospodarski izzivi so razpoložljivost in dostopnost do naravnih virov, gospodarske krize, blokade in nestabilnost v mednarodnih finančnih tokovih... Vojaške izzivi so sedanji in potencialni oboroženi konflikti ter njihova nepredvidljivost, različne oblike sodelovanja in povezovanja držav na vojaškem področju, strukturno in funkcionalno preoblikovanje oboroženih sil, razvoj vojaške tehnologije ter sodelovanje RS pri obvladovanju kriz v regionalnem oz. strateškem okolju.

Potencialne grožnje varnosti RS, ki zahtevajo potrebno pripravljenost in odzivnost obrambnega sistema, so vojaške in nevojaške. Čeprav spremenjeno varnostno okolje zmanjšuje pomen vojaške grožnje ter povečuje nevojaške grožnje, je razmejitev med obema vrstama groženj precej nejasna (Obrambna strategija RS, 2001).

Za samo analizo ogroženosti RS iz vpliva nacionalnega okolja bom v nadaljevanju uporabila naslednje indikatorje:

- ekonomski kazalci,
- organizirani kriminal,
- ekološka ogroženost,
- medetnični konflikt.

Za analizo ogroženosti RS iz vpliva mednarodnega okolja bom uporabila naslednje indikatorje:

- vojaška grožnja,
- ozemeljske težnje,
- migracije – begunci, (Murray , Viotti 1994).

Oba analizirana modela sta oblikovana tako, kot sta ju oblikovala Murray in Viotti, ki se ukvarjata z vprašanji analize varnostne politike držav, kjer upoštevata okolje kot sredstvo in instrument varnostne politike pa oborožene sile.

3.3.1 Viri ogrožanja iz neposrednega okolja

Vojaška grožnja:

Prioritetno mesto med sodobnimi grožnjami nacionalne varnosti sodobnih evropskih držav zavzemajo nevojaške grožnje, kar pa ne pomeni, da so vojaške grožnje varnosti povsem izgubile svojo relevantnost.

Večji oboroženi spopadi ali vojna, ki bi lahko ogrožali varnost RS, so v bližnji prihodnosti malo verjetni. RS ne opredeljuje nobene države kot možnega napadalca in ocenjuje, da ni neposredno vojaško ogrožena od nobene države. RS tudi izhaja iz stališča, da uporaba vojaške sile ni ustrezen način za doseganje političnih ciljev in reševanje sporov med državami. Obstaja pa vrsta kriznih žarišč, regionalnih varnostnih groženj in tveganj ter konfliktov nizke intenzivnosti, ki ogrožajo varnost in stabilnost širše mednarodne skupnosti in tudi regije. RS se kot članica EU in Nata ter drugih mednarodnih organizacij sooča z regionalnimi in geografsko bolj oddaljenimi kriznimi žarišči, ki prav tako pomenijo varnostno grožnjo in ogrožajo njene interese (Vojaška doktrina, 2006: 12).

Tako je posledično s stanjem v JV Evropi za RS še vedno prisotna določena stopnja varnostnega tveganja. Zato si Slovenija, posebej v odnosih z državami, ki so nastale na območju nekdanje SFRJ, prizadeva da bi se politično reševala vsa odprta vprašanja, skladno z mednarodnim pravom. Oboroženi spopadi večjih razsežnosti, ki bi neposredno ogrozili tudi RS, so mogoči le ob pojavu globoke evropske ali svetovne krize, čeprav je mogoče, da se varnostne razmere v regiji JV od ozemlja RS poslabšajo (ReSNV Ur. l. RS, 2001).

Z vstopom v mednarodne varnostne organizacije si je Slovenija pridobila ne samo zagotavljanje kolektivne obrambe, pač pa tudi krepitev nacionalne varnosti. Z vstopom v zvezo Nato je RS uresničila cilj – zagotovitev temeljnega varnostnega interesa v okviru kolektivne obrambe, ki izhaja iz 5. člena Washingtonskega sporazuma. Vojaška obramba RS temelji na uporabi združenih sil zavezništva, v katerih bodo integrirane sile SV. Članstvo v zavezništvu prinaša tudi sprejetje dela odgovornosti za skupno varnost. To pomeni skupno obrambno planiranje, sodelovanje SV pri oblikovanju skupnih odzivnih sil in njeno delovanje na kriznih območjih ter druge oblike vključevanja RS v dejavnosti zavezništva za zaščito stabilnosti evro-atlantskega območja in soočanja z mednarodnim terorizmom in drugimi nesimetričnimi grožnjami. Tudi kot članica EU RS aktivno prispeva k skupni evropski varnostni in obrambni politiki, katere cilj je med drugim doseganje skupnih evropskih vojaških zmogljivosti, opredeljenih v vojaških ciljih EU. Sile bodo uporabljene na podlagi Petersberške deklaracije v operacijah kriznega upravljanja. Članstvo v EU narekuje sodelovanje SV v skupnem obrambnem planiranju, sodelovanje pri oblikovanju in usposabljanju skupnih sil in njeno delovanje na kriznih območjih v operacijah pod vodstvom EU ter druge oblike uresničevanja skupne varnostne in obrambne politike (Vojaška doktrina, 2006: 12–14). Tako v

primeru vojaške grožnje varnosti (to so grožnja z vojaško silo, vojaški napad ali napad z vojaškimi sredstvi) na RS ali državo oz. države, s katerimi je RS v zavezništvu, daje RS pravico do individualne ali kolektivne samoobrambe v skladu z UL OZN (Obramba strategija RS, 2001).

Ozemeljske težnje:

Republika Slovenija ni neposredno ozemeljsko ogrožena, obstaja pa nekaj napetosti med RS in Republiko Hrvaško zaradi nerešenih vprašanj meje na kopnem in morju. V zadnjih letih je prišlo do manjših incidentov, ki pa niso resneje ogrozili odnosa med republikama. Odprta vprašanja rešujeta zunanji ministrstvi obeh držav.

Migracije – begunci:

Kot sem že omenila, je v JV Evropi za RS še vedno prisotna določena stopnja varnostnega tveganja, ki je posredno odvisna od stanja v regiji. Vpliv migracij oz. beguncev na ozemlje RS je tako odvisen od stanja v regiji in zaostritve razmer na tem območju (kot se je pokazalo že v preteklih vojnah na ozemlju nekdanje Jugoslavije).

3.3.2 Notranji viri ogrožanja

Ob upadanju pomena vojaških virov ogrožanja se vedno bolj kažejo nevojaški viri ogrožanja, tveganja in izzivi. Zadevajo predvsem politično, vojaško, ekonomsko, informativno, okoljevarstveno in notranje – varnostno raven.

RS se lahko sooča predvsem z:

- naravnimi in drugimi nesrečami,
- subverzivno dejavnostjo,
- terorizmom,
- organiziranim kriminalom,
- širjenjem orožja za množično uničenje,
- množičnimi ilegalnimi migracijami,
- motenjem delovanja in vdori v informacijske sisteme,
- motenjem običajnih mednarodnih ekonomskih in finančnih odnosov ter tokov,
- ogrožanjem demokratičnih načel in človekovih svoboščin v drugih državah, ki so po obsegu in naravi takšne, da lahko ogrozijo mednarodni mir, varnost in stabilnost (Obrambna strategija RS, 2001).

Ekonomski indikatorji:

Po ekonomski plati se Slovenija srečuje z enakimi problemi kakor vse članice EU in Nata, saj je to tisti vidik, kjer je sodelovanje med članicami najbolj integrirano. Najpomembnejša naloga slovenske in evropske politike je boj proti brezposelnosti. Nezaposlenost v RS je februarja 2006 znašala 10,4 %. Rast BDP-ja v letu 2005 je znašal 3,9 %, v letu 2006 pa 4,7 %. Povprečna neto plača je v RS v letu 2005 znašala 729 EUR. Slovenija ima v primerjavi z novimi članicami EU iz centralne in vzhodne Evrope izredno dobro ekonomijo. Več kot polovico svojih proizvodov Slovenija izvažava v države EU. V letu 2005 je bil izvoz v države EU vreden 3.420,2 milijard SIT in uvoz iz držav EU 3.749,4 milijard SIT. Tudi privatizacija poteka po strategiji, in to z vidnim napredkom (Jane's Sentinel Security Assessments, 30. 1. 2007).

Organizirani kriminal:

Na notranje ogrožanje varnosti RS vplivajo vse oblike kriminalitete. RS je prehodna in ciljna država predvsem na t. i. balkanski poti in se zaradi svoje lege lahko sooča s transnacionalnimi grožnjami v obliki organiziranega kriminala (zlasti splošna in gospodarska kriminaliteta), ilegalnih migracij, trgovanja z belim blagom, trgovanja z mamili, pranja denarja, nezakonitega trgovanja, oboroževanja s konvencionalnim orožjem. Terorizem je velika grožnja varnosti, ki lahko v prihodnje neposredno ogrozi tudi RS (ReSNV, Ur. l. RS, 2001). Z vključitvijo v EU je Slovenija dolgoročno postala »zaželenena« država. Hrvaško–slovensko mejo prestopi mnogo ljudi, ki potujejo v sosednjo Italijo ali Avstrijo, da bi prestopili šengensko mejo, znotraj katere so meje prosto prehodne in nekontrolirane. Problematično pa je postalo tudi prekupčevanje z mamili na hrvaško-slovenski meji, ki se zaskrbljujoče povečuje. Vedno pogostejše je pri odkrivanju drog sodelovanje slovenske, italijanske in hrvaške policije. Z vstopom Slovenije v šengensko območje pa bo nadzor nad mejo z nečlanico EU toliko večji in bolj strog (Jane's Sentinel Security Assessments, 30. 1. 2007).

Ekološka ogroženost:

Naravne in druge nesreče ostajajo stalni vir ogrožanja. Povečujejo se okoljski viri ogrožanja, kar vse vpliva na večjo možnost in pogostnost ekoloških ter drugih nesreč v okolju. Okoljska varnost je v Sloveniji zelo pomembna zaradi njene geografske umeščenosti. Potresi, poplave in večji požari so samo nekatere specifične nevarnosti, s katerimi se Slovenija nenehno sooča (Grizold, 2005: 186). Ker onesnaževanje doslej za

Slovenijo ni bil glavni problem, se lahko predvideva, da ta segment ogroženosti tudi v prihodnosti ne bo bistveno ogrožal varnosti RS. Zaradi globalizacije in povezovanja sveta pa se povečuje možnost in pogostnost pojava nalezljivih bolezni, zlasti rastlinskih in živalskih, ki bi lahko imele velike razsežnosti. Prav tako se bistveno povečuje možnost, da se pojavijo človeške bolezni v obliki pandemije. Stalnico ogrožanja varnosti RS in njenih državljanov predstavlja možnost nastanka velikih nesreč, ki imajo svoj izvor v delovanju naravnih sil ali pa so posledica človekove dejavnosti (Vojaška doktrina, 2006; ReSNV, Ur .l. RS, 2001).

3.3.3 Javno mnenje o ogroženosti Republike Slovenije

Tudi javnomnenjske raziskave, ki so mi bile v pomoč pri mojem proučevanju ogroženosti RS, kažejo, da se velika večina prebivalcev Slovenije počuti varne, nadaljuje se trend zaznavanja nevojaških virov ogrožanja varnosti, medtem ko zaznava vojaške ogroženosti še naprej upada. Med nevojaškimi viri ogrožanja so v ospredju problemi z mamili in narkotiki, kriminal, prometne nesreče, brezposelnost, uničevanje okolja in revščina. Viri ogrožanja tako zadevajo predvsem socialno-ekonomsko področje, okoljevarstvena vprašanja, množične migracije, zdravstveno-epidemiološke razmere, terorizem, trgovanje z orožjem in drogami ter tudi antropogene, naravne in tehnološke nesreče. Rezultati nadalje kažejo, da je slovenska javnost dovzetna za človekove pravice in zaščito življenjskega okolja, da se zavzema za širjenje kulture miru in nenasilja, SV pa vidijo kot pomoč pri sodelovanju v nalogah zaščite in reševanja v Sloveniji. Velika večina anketiranih soglaša s sodelovanjem SV v humanitarnih operacijah brez orožja oz. v operacijah za vzdrževanje miru, kjer se lahko orožje uporabi samo v samoobrambi. Velika večina anketiranih je tudi mnenja, da se mora SV angažirati bolj v državah na ozemlju nekdanje Jugoslavije. Značilen je tudi t. i. »ekonomski determinizem« javnosti, ki v ospredje postavlja vire ogrožanja, vrednote in cilje, ki so izrazito ekonomsko obarvani. V evropskem javnem mnenju je zaznati porast podpore skupni obrambni in varnostni politiki, kjer je podpora Slovenije 88 % (Malešič, 2002: 115–119; Javnomenjske raziskave – <http://www.nato.gov.si/javno-mnenje/nacionalna-varnost.pdf>, Evrobarometer - http://www.public_opinion.pdf, 20. 3. 2007).

3.4 Sklep

Da bi RS lahko zgradila učinkovito nacionalno varnostno politiko, je zelo pomembna opredelitev varnostnega okolja, v katerem se nahaja, in opredelitev ogrožanja nacionalne varnosti. Ker je prišlo v 21. stoletju do bistvenih sprememb mednarodnega varnostnega okolja, se je posledično spremenilo tudi varnostno okolje RS, s tem pa so nastale nove varnostne grožnje, izzivi in tveganja. V nalogi sem analizirala vire ogrožanja RS iz neposrednega okolja ter notranjih virov ogrožanja.

Kot je razvidno iz analize virov ogrožanja iz neposrednega okolja RS, ocenjujem, da ne obstaja vojaška grožnja varnosti RS, je pa na območju JV Evrope še vedno prisotna določena stopnja varnostnega tveganja, kar posledično vpliva tudi na stanje v RS. Zato je po ocenah varnostnih strokovnjakov RS, možna ciljna točka migracij oz. beguncev, če bi se razmere v tej regiji poslabšale, kar se je v preteklosti že dogajalo.

Analiza razkrije, da je RS bolj ogrožena zaradi notranjih virov ogrožanja. O tem pričajo pogoste ilegalne migracije, ki potekajo prek ozemlja Slovenije, ki zaradi svoje ekonomske razvitosti postaja tudi ciljna država ilegalnih migrantov. Prek slovenskega ozemlja potekajo tudi različne kriminalne poti za tihotapljenje droge, orožja in ljudi. Slovenija je ogrožena tudi zaradi delovanja naravnih sil, ki povzročajo potrese, poplave, neurja s točo in močnim vetrom, ipd. Na ozemlju Slovenije so nameščeni tudi energetski in industrijski objekti, ki potencialno lahko predstavljajo vir različnih ekoloških nesreč z negativnim vplivom na varnost ljudi in njihovega imetja.

4 OBLIKOVANJE SISTEMA NACIONALNE VARNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE

Za zagotavljanje nacionalne varnosti mora RS organizirati sistem nacionalne varnosti, ki temelji na pravnih, političnih, gospodarskih, materialnih, socialno-zdravstvenih, informacijskih, infrastrukturnih, znanstvenih, izobraževalnih in drugih zmogljivostih države.

Sistem nacionalne varnosti je sestavljen iz treh podsistemov, ki so pomembni akterji pri zagotavljanju nacionalne varnosti RS. Podsistem sestavljajo:

- obrambni sistem,
- notranja varnost in
- sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Vsi trije podsistemi so se razvijali in spreminjali v povezavi s spremembami varnostnega okolja in se bodo tudi naprej nadgrajevali, dopolnjevali in povečevali svojo učinkovitost. Pregled razvoja varnostne politike skozi obdobje 1991 – 2006 bo temeljil na obrambnem sistemu RS oz. na ključnih dogodkih in spremembah v SV.

4.1 Obrambni sistem

Razvoj obrambnega sistema Slovenije, vključno s Slovensko vojsko, je v celotnem obdobju od osamosvojitve države pa do danes, temeljil na upoštevanju sprememb, ki so pogojene z dejavniki notranjega in zunanjega varnostnega okolja. Izhodišče za vse obrambne reforme je bilo sprotno ocenjevanje razvitosti obrambnega sistema, aktualnih varnostnih razmer in naraščajočih mednarodnih obveznosti Slovenije, kar je zelo vplivalo na njegov razvoj.

Slovenija si sama ne more privoščiti avtonomnega oz. povsem samostojnega nacionalnovarnostnega in nacionalnoobrambnega sistema. Tako kot druge države je prisiljena v povezovanje in Slovenija se povezuje z najbolj učinkovitimi organizacijami, tistimi, v katere so vključene razvite demokratične države.

Članstvo v zvezi Nato je neposredno povezano z reformami obrambnega sistema, da bo Slovenija sposobna zagotavljati vojaški vidik nacionalne obrambe glede na razmere v širšem varnostnem okolju. Slovenska vojska se preoblikuje, da bo sposobna delovanja in prilagajanja novemu okolju, za katerega so značilni dinamičnost in nepredvidljivost ter obramba pred različnimi grožnjami, ki izhajajo iz nestabilnih držav in so posledica terorizma, organiziranega kriminala ter drugih asimetričnih groženj, povezanih s sodobno opremljenim nasprotnikom. Cilj razvoja SV je doseči ustrezno odzivnost na vse potencialne grožnje (www.nato.gov.si/slovenska-vojska-nato, 19. 3. 2007).

4.1.1 Vojaška obramba (Slovenska vojska)

Slovenska vojska je konkretna oblika obrambne sile slovenske države za izvajanje vojaške obrambe. Njen ustavni položaj določa 124. člen Ustave RS, vrsto, obseg in organizacijo obrambne nedotakljivosti in celovitosti državnega ozemlja pa ureja Zakon o obrambi. Za pripravo in izvajanje nacionalne obrambe skrbi slovenska vlada v skladu z določili Državnega zbora, ustavo in zakoni. Vrhovni poveljnik SV je predsednik republike. SV je v celoti pod civilnim nadzorom:

- vse odločitve o vojaški obrambi in nacionalni varnosti v celoti sprejema parlament;
- obrambni minister je civilist, ki je neposredno odgovoren parlamentu in vladi;
- vojska je depolitizirana in omejena na izvršilno vlogo.

4.1.1.1 Razvoj SV v obdobju od leta 1991 do leta 2006

Leto 1991–1993:

V obdobju od 1991. do 1993. leta je razvoj temeljil na zakonskih rešitvah iz predhodnega obdobja, in sicer 1990 – 1991, katerih cilj je bil hitro vzpostaviti poklicni del vojske in začetek izvajanja vojaške dolžnosti. Prvotno obdobje (1990–1991) je bilo oblikovanje manevrske strukture narodne zaščite ter preoblikovanje TO v oborožene sile slovenske države. Preoblikovanje TO je potekalo v vojaške formacije velikosti brigad, odredov četne in vodne sestave, posameznih rodovskih in specialnih enot. Organiziranost je bila po takratnem teritorialnem načelu z Republiškim štabom teritorialne obrambe (RŠTO), s prištavnimi enotami, s sedmimi pokrajinskimi štabi teritorialne obrambe (PŠTO) ter na novo oblikovanimi območnimi poveljstvi (OŠTO), ki so se oblikovali iz takratnih občinskih štabov, kjer so bili formirani tudi oddelki poklicne sestave.

V letu 1991 sta se formirala tudi dva učna centra TO na Igu in Pekrah.

Po osamosvojitvenem obdobju (v obdobju od oktobra 1991 do marca 1994) so bile obrambne sile RS sestavljene iz štabov enot in zavodov, ki so imele mirnodobno sestavo (sestavljali so jo pripadniki stalne sestave TO in vojaki na služenju vojaškega roka) ter vojno sestavo (popolnjena z obvezniki iz rezervne sestave ter materialnimi sredstvi iz popisa). Organizacijska struktura se v tem obdobju ni bistveno spreminjala. Razvoj je potekal v smeri oblikovanja učnih centrov in enot rodov ter brigad TO zaradi aktualnih kriznih in vojnih razmer v novih državah na ozemlju nekdanje SFRJ kot neposrednih groženj možne širitve vojaških spopadov na ozemlje Slovenije (Grizold, 2005: 97, 119–123).

Leto 1993:

Med letoma 1993. in 1995. je bil določen nov organizacijsko mobilizacijski razvoj, ki je uvedel rodovske enote. Takratna TO naj bi se razvila v klasično vojaško organizacijo.

Leta 1993 je sledilo sprejetje Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Slovenije (Ur. l. RS št. 71/1993), ki jo je sprejel DZ in v kateri je bila SV opredeljena

kot obrambne sile Slovenije, ki so namenjene odvratanju morebitnega napada na ozemlje RS, pripravam in izvajanju vojaške obrambe ob zunanji agresiji ali ob drugih nasilnih posegih tujih oboroženih sil zoper RS. V dokumentu je bil prvič omenjen strateški cilj vključevanja v Nato, kar je bila podlaga za vse nadaljnje razvojne, strateške in normativne rešitve ter ukrepe (Grizold, 2005: 97, 123).

Leto 1994:

Sestava TO v letu 1994: RŠTO kot organ v sestavi ministrstva, sedem PŠTO, sedemindvajset OŠTO, deset brigad ter več kot dvesto različnih enot ranga samostojnega voda do bataljona in sedem učnih centrov kot samostojnih organizacijskih enot za usposabljanje vojakov na služenju vojaškega roka.

Zakon o obrambi (Ur. l. RS št. 82/1994) je bil sprejet 1994. leta in je organiziranost obrambnega sistema in SV uredil normativno. Obrambo države sestavljata vojaška in civilna obramba. Z zakonom je bila oblikovana SV in njena nova struktura, ki se je delila na manevrski in prostorski del, ta pa je imel t. i. stalno in vojno sestavo. SV je temeljila na naborniškem sistemu in splošni vojaški dolžnosti ob najnujnejšem poklicnem jedru. Opredeljeno je, da je vojaška obramba - obramba države z orožjem in drugimi vojaškimi sredstvi, ki jo izvaja SV. Sestava SV: Generalštab Slovenske vojske (GŠSV) kot organ v sestavi ministrstva, vojaška teritorialna poveljstva, operativna poveljstva, enote in njihova poveljstva ter zavodi. Organizacijo enot pa sestavljajo združene taktične in operativne enote, organizirane in opremljene za delovanje na območju celotne države in za izvajanje vseh oblik in vrst bojnega delovanja, ter enote, organizirane po teritorialnem načelu. Organizacija vojske je enotna in se ne deli na zvrsti, obsega pa rodove.

Uveljavljena je bila tudi civilna obramba, ki je zajemala gospodarsko in psihološko obrambo ter druge nevojaške oblike obrambe.

Zakon opredeljuje tudi varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki ga opredeljuje kot sistem, ki obsega varstvo ljudi, živali, premoženja, kulturne dediščine ter okolja pred naravnimi in drugimi nesrečami. Naravne nesreče so tiste, ki jih povzročijo naravne sile, druge nesreče pa so tiste, ki jih povzroči človek s svojo dejavnostjo in ravnanjem, pa tudi vojna, izredno stanje in druge oblike množičnega nasilja.

Kot v vseh parlamentarnih državah, so bile tudi v Zakonu o obrambi določene pristojnosti državnih organov v sistemu vodenja in upravljanja obrambnega sistema ter urejen civilni nadzor nad vojsko (ZOBr, Ur. l. RS št. 82/1994). Pomembni akt, ki je bil

istega leta (1994) sprejet na obrambnem področju za oblikovanje SV, je bil tudi zakon za zagotavljanje sredstev za temeljne razvojne programe obrambnih sil (TRP) za leta od 1994 do 2003. Z zakonom so bila zagotovljena dodatna sredstva za nakup kompleksnih bojnih sistemov (letalstvo, nadzor zračnega prostora, protioklepna obramba, zveze...) (Ur. l. RS št. 13, z dne 10. 3. 1994).

Leta 1994 se je Slovenija vključila v program zveze Nato Partnerstva za mir (PzM) in postala pridružena članica Severnoatlantske skupščine (North Atlantic Assembly, NAA). V naslednjih letih je sledilo nekaj organizacijskih in drugih sprememb v SV, ki so jih narekemale obrambne potrebe države v okviru spremenjenega varnostnega okolja ter izpolnjevanja obveznosti Slovenije v okviru PzM (razvijanje rodovskih enot in služb ter operativna poveljstva).

V stalni sestavi slovenskih oboroženih sil je bilo ob koncu leta 1994 razporejenih okoli 3000 poklicnih pripadnikov TO in okoli 5000 vojakov na služenju vojaškega roka v eni generaciji. V vojno sestavo je bilo razporejenih okoli 54.000 pripadnikov TO. Celotna sestava TO je štela okoli 62.000 pripadnikov (Grizold, 2005: 98, 100, 123).

Leto 1995:

Leta 1995 je bil spremenjen in usklajen z ustavo tudi Zakon o vojaški dolžnosti (Ur. l. 74/1995), zlasti z vidika priznavanja ugovora vesti pri opravljanju vojaške dolžnosti. Istega leta so bila uveljavljena dopolnila Zakona o obrambi, na podlagi katerih je bilo mogoče izvajati razvojne in organizacijske spremembe SV ter zagotavljati doseganje ciljev pravnega partnerskega programa (t. i. partnerski cilji).

Leto 1997:

Na začetku tega leta je SV sestavljalo: GŠSV, sedem PŠTO, sedemindvajset OŠTO, deset brigad ter več kot dvesto različnih enot ranga samostojnega voda do bataljona ter bataljon za mednarodno sodelovanje. Na osnovi resolucije VS OZN št. 1101 z dne 28. 3. 1997 se je enota SV prvič vključila v izvajanje operacije v podporo miru in za zaščito humanitarne pomoči ALBA v Albaniji (več v poglavju 5.1.4).

V SV je bilo razporejenih 4000 pripadnikov stalne sestave in od 4000 do 5000 vojakov na služenju vojaškega roka v eni generaciji. V vojno sestavo je bilo razporejenih 56.000 do 57.000 pripadnikov. Celotna vojna sestava je štela 65.000 pripadnikov (Letno poročilo MORS, 1997).

Leto 1998:

1998 leta je SV začela svojo reorganizacijo. Cilj reorganizacije SV, ki je bil formalno sprejet v letu 1997, je bil na preteklih pozitivnih izkušnjah postaviti po obsegu majhno, po opremljenosti in oborožitvi sodobno, po usposobljenosti učinkovito vojsko, ki bo sposobna delovati samostojno kot tudi sodelovati v mednarodnih obrambnih povezavah. Osnovna struktura sil je bila razdeljena na manevrske in prostorske sile (Grizold, 2005: 123–124).

Leto 1999:

Leta 1999 je Nato sprejel na vrhu v Washingtonu Akcijski načrt za članstvo (ANČ) kot podporo državam članic zveze tistim partnerskim državam, ki si prizadevajo postati članice. Na podlagi ANČ Slovenije v Natu ter nadaljnji razvoj nacionalne obrambe in SV se je postopno usmeril iz popolnoma samostojnega zagotavljanja nacionalne obrambe k zagotavljanju ciljev v okviru programa Partnerstva za mir in s tem h kolektivni obrambi zveze Nato. S tem se je SV približala podobi sodobne vojske. Izvedene so bile tudi druge reforme, pomembne za obrambni sistem. Razvoj obrambnih sil Slovenije se je usmeril predvsem v zagotavljanje zmogljivosti za večnacionalno usposabljanje, vaje in operacije v okviru zavezniških sil, vključno z operacijami za podporo miru (več v 5. poglavju).

ANČ pa ne predstavlja le vojaške zadeve, ampak obsega vsa področja nacionalne varnosti: politično-ekonomsko, obrambno-vojaško, vire, varnost in pravne zadeve. Pri obrambno-vojaških zadevah gre za zmožnosti kandidatke, da lahko zadostno prispevajo h kolektivni obrambi zaveznic in novim nalogam zveze; pri tem je pomembno vsestransko sodelovanje kandidatke v Partnerstvu za mir (PzM). V zvezi z viri se predpostavlja, da vsaka kandidatka zagotovi zadostna sredstva za lastno obrambo, saj bo le tako lahko izpolnjevala svoje obveznosti iz članstva.

Na obrambno-vojaškem področju je Slovenija morala izpolnjevati kriterije, ki odločajo o primernosti kandidatke za vstop v zvezo Nato:

1. Sposobnost, da vojaško prispeva h kolektivni obrambi in novim nalogam zveze, ter pripravljenost za postopne izboljšave lastnih vojaških zmogljivosti. Polno sodelovanje v operativnem PzM je bilo ključnega pomena, saj je tako še poglobila politične in vojaške vezi z zvezo; pripravljenost na delitev vlog, tveganj, odgovornosti, ugodnosti in bremen skupne varnosti ter kolektivne obrambe. Pričakovano je prevzete strategije zveze, kot je zapisana v Strateškem konceptu in opredeljena v drugih ministrskih izjavah.

2. Poleg tega so pričakovanja zveze Nato do kandidat, da:

- (a) sprejmejo varnostna načela, kot so opredeljena v Strateškem konceptu;
- (b) zagotovijo sile in zmogljivosti za kolektivno obrambo in druge naloge zveze;
- (c) ustrezno sodelujejo v vojaški strukturi;
- (d) ustrezno sodelujejo pri načrtovanju kolektivne obrambe zaveznic;
- (e) ustrezno sodelujejo v agencijah zveze Nato;
- (f) še naprej popolnoma podpirajo PZM in razvoj sodelovanja z državami, ki niso partnerske države;
- (g) si prizadevajo za standardiziranje in/ali povezljivost (Akcijski načrt za članstvo, www.nato.gov.si, 5. 4. 2007).

Že po prvem obdobju izvajanja se je ANČ izkazal kot neuresničljiv.

Leto 2000:

Leta 2000 in v začetku leta 2001 so bile ponovno ocenjene bistveno spremenjene mednarodne varnostne razmere, stanje v obrambnem sistemu in pri preoblikovanju SV, uresničevanje sprejetih obveznosti v državnih programih ANČ, obrambni izdatki in drugi viri, da bi vse reforme omogočale postavljanje učinkovitega nacionalnega obrambnega sistema, ki bi bil sposoben zagotoviti nacionalno obrambo in sodelovanje v sistemu kolektivne obrambe.

Februarja 2000 je Državni zbor sprejel Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV⁶ (Ur. l. RS št. 32/2000), ki daje temeljne usmeritve za organizacijski razvoj SV ter za funkcionalno oblikovanje in opremljanje njenih enot ter zavodov za obdobje 1999–2010. Prav tako določa faze za doseganje ciljnega modela SV leta 2010. Pomembnejše je tudi izvajanje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah, izvajanje obveznosti znotraj mednarodnih varnostnih organizacij ter izvajanje obveznosti iz mednarodnega vojaškega sodelovanja in povezovanja. Vse več obveznosti izhaja iz programa Partnerstva za miru ter PARP (Planning and Review Process). Tistega leta je bila funkcionalno-organizacijska struktura SV sestavljena iz združenih taktičnih in operativnih enot, ki so bile organizirane in opremljene za delovanje na območju celotne države za izvajanje vseh oblik in vrst bojnega delovanja ter enote, organizirane po teritorialnem načelu.

⁶ Program izhaja iz naslednjih dokumentov: Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti, Nacionalne strategije RS za vstop v Nato, Zakona o obrambi, Osnov in izhodišč delovanja Vlade RS za članstvo v Natu, Strategije vojaške obrambe RS in Vojaške doktrine.

V programu je bil določen prehod s takratne strukture sil (prostorske⁷ in manevrske⁸ enote) na novo strukturo, ki je glede na namen sestavljena iz: sil za hitro posredovanje, glavnih obrambnih sil in prostorskih sil. Določen je bil tudi razvoj posameznih enot in načrtovano zmanjšanje vojne sestave od 66.700 pripadnikov (od tega stalne sestave 4200 pripadnikov in od 4000 do 5500 vojakov na služenju vojaškega roka) na 47.000 pripadnikov do leta 2010 (stalna in rezervna sestava). Eden izmed ciljev SV je tudi, da zagotovi svoje sposobnosti za pomoč pri zaščiti in reševanju ob naravnih in drugih nesrečah (Ur. l. RS št. 32/2000, feb. 2000).

Leto 2001:

Vlada je julija 2001 sprejela program ukrepov za izboljšanje pripravljenosti SV od 2001. do 2004. leta. V njem je določila usmeritve za nadaljnji potek preoblikovanja SV, prednost so imele sile za posredovanje (10. in 20. motorizirani bataljon, 17. bataljon vojaške policije...). Program naj bi omogočil izboljšanje kadrovske strukture, načrtno modernizacijo ter popolnjevanje vojske.

Že pred tem so bile februarja 2001 na MORS-u določene smernice za delo na obrambnem področju in na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Pripravljeni so bili novi strateški, razvojni, doktrinarni in normativni dokumenti.

Sprejeta je bila Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS, s katero je DZ junija 2001 (Ur. l. RS št. 56/2001) potrdil strateške cilje na področju nacionalne obrambe (preoblikovanje SV, njena modernizacija, dograjevanje sistema popolnjevanja...) ter cilje v okviru krepitev nacionalne varnosti države, in sicer da si z nadaljnjim izpolnjevanjem zahtevanih meril, prilagajanjem standardom Nata ter dejavno in konstruktivno vlogo v mednarodnih odnosih še naprej prizadeva za članstvo v Natu in s tem za vključitev v sistem kolektivne varnosti. S preoblikovanjem in modernizacijo SV se bo njen obseg postopoma zmanjšal, povečal pa delež poklicne sestave, izboljšala kadrovska struktura ter opremljenost s sodobnimi oborožitvenimi sistemi in vojaško opremo, ter omogočilo tudi vključevanje prostovoljcev v vojaške enote. Opredeljena je

⁷ Prostorske sile – sestavljajo enote v velikosti od oddelka do odreda četne sestave in so v sestavi vojaških teritorialnih poveljstev. Namenjene predvsem za vojaški nadzor in obrambo območja. V takratni sestavi je bilo: 15 odredov četne sestave, 74 jurišnih odredov vodne sestave, 22 protioklepni odredov, 27 protidiverzantskih čet, 4 raketno-topniški divizion zračne obrambe, 12 raketno-topniških baterij zračne obrambe, 27 diverzantskih vodov, 27 pionirskih vodov in 5 alpsko-izvidniških vodov.

⁸ Manevrske enote – namenjene za bojevanje v vsakršnih razmerah in na celotnem ozemlju RS. Takratna sestava manevrskih sil: 1. brigada, 6 pehotnih brigad, gorska pehotna brigada, 4 artilerijski bataljoni, 4 oklepnomehanizirani bataljoni, letalska brigada, brigada zračne obrambe, protioklepni divizion, mornariški divizion in osem padalskih vodov.

bila zahteva po prožnejši organizacijski strukturi, ki bo zagotavljala sposobnost primerne odzivanja na vse oblike morebitnega vojaškega ogrožanja, kot tudi uresničevanje sprejetih mednarodnih obveznosti.

Politika varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami največ pozornosti namenja aktivnostim za zmanjšanje števila nesreč ter preprečitvi oz. ublažitvi njihovih posledic. Delovanje mora biti usmerjeno v preventivo. Slediti je treba organiziranosti sil, ki bo temeljila na bolj usklajeni uporabi razpoložljivih človeških in materialnih virov ter skupni infrastrukturi. Stalna in neposredna nevarnost naravnih in drugih nesreč zahteva sodelovanje v mednarodnih organizacijah, še posebej pa s sosednjimi državami na mejah.

Z obrambno strategijo RS (Vlada RS, št. 820-00/2001-1 z dne 20. 12. 2001) je vlada določila postopke in načine za potek reform obrambnega sistema.

Na podlagi sprememb je bil decembra 2001 sprejet nov Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV (DZ; Ur. l. RS št. 97/2001), ki določa temeljne usmeritve za nadaljnji razvoj SV ter za njeno kadrovske popolnjevanje in opremljanje v obdobju 2002–2007. S tem programom se dodatno spreminja struktura sil in določa razvoj glede na vključevanje države v sistem kolektivne obrambe. V programu je bil določen prehod s takratne strukture sil (prostorske, manevrske enote) na novo strukturo, ki je glede na namen sestavljena: sile za hitro posredovanje⁹, glavne obrambne sile¹⁰ in prostorske sile¹¹. Program je hkrati predvideval tudi novo strukturo SV, in sicer sile za posredovanje (reakcijske sile), glavne sile ter dopolnilne sile.

Glede na predvideno članstvo v Nato je bil obseg vojne sestave načrtno zmanjšan s 46.000 na 26.000 pripadnikov. Pri popolnjevanju je imela prednost poklicna sestava, in sicer sile za posredovanje. S preoblikovanjem SV bo postopno postavljeno novo razmerje med posameznimi kategorijami pripadnikov stalne sestave ter zagotavljanja ustrezne popolnjenosti enot (zmanjševanje častniških dolžnosti s podčastniškimi in podčastniške z vojaškimi), ciljno stanje 7.700 pripadnikov pa bo doseženo leta 2010. Razvoj sistemov (nadzor zračnega prostora, razvoj rodovskih enot) je povezan z vstopom v Nato. RS je v procesu približevanja in vključevanja v zvezo Nato z akcijskim načrtom za članstvo v Nato ter v procesu planiranja sprejela 52 partnerskih ciljev. Ti

⁹ Sile za hitro posredovanje so bile združene v 1. brigadi.

¹⁰ Glavne obrambne sile – v dveh operativnih poveljstvih so bile glavne in prostorske sile, v operativnem poveljstvu vojaškega letalstva in zračne obrambe pa samo glavne sile. V glavnih silah je bilo sedem brigad SV (dve motorizirani, dve pehotni, ena brigada vojaškega letalstva, ena zračne obrambe in ena obalne obrambe).

¹¹ V prostorskih silah je šest vojaško teritorialnih poveljstev s petnajstimi polki.

cilji določajo osnovne naloge in aktivnosti, ki jih mora država uresničiti do vključno leta 2006. S programom je tudi določen nov načrt obrambnih izdatkov, ki naj bi se postopoma povečeval.

Istega leta (novembra 2001) je DZ sprejel spremembe Zakona o temeljnih razvojnih programih, s katerim je določil materialne pogoje za nadaljevanje modernizacije SV.

Leto 2002:

Po sprejetju strateških in doktrinarnih dokumentov ter splošnega dolgoročnega programa razvoja in opremljanja vojske je bil maja spremenjen tudi Zakon o obrambi (Ur. l. RS št. 47/2002), septembra 2002 pa je bil spremenjen tudi Zakon o vojaški dolžnosti (Ur. l. RS št. 86/2002).

V letih od 2001 do 2002 je teklo tudi proučevanje možnosti za spremembo sistema popolnjenja SV. Potrebe so se izkazale zaradi nove politične in razvojne usmeritve, reforme v obrambnem sistemu, težav pri izvajanju sistema vojaške dolžnosti, upadanja nabornikov, prednostnega kadrovskega popolnjenja stalne sestave ter proučevanja razvojnih gibanj v primerljivih vojaških organizacijah. Rešitve so bile večinoma že vključene v spremembe zakona o obrambi (odločitev o poklicni vojski, dopolnjeni s pogodbeno rezervno sestavo). S spremembo zakona o vojaški dolžnosti pa je bil določen postopek opuščanja izvajanja dela vojaške dolžnosti v miru (nabor, služenje vojaškega roka). Upoštevan je bil najnujnejši obseg in sestava sil, ki jo mora Slovenija zagotavljati sama, pri čemer pa bodo določene naloge zagotovljene v sistemu kolektivne obrambe (nadzor zračnega prostora...).

Z zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi (14. maj 2002) je uveljavljena nova struktura sil SV: sile za bojevanje, sile za bojno podporo in sile za zagotovitev bojnega delovanja.

Leto 2003:

Decembra 2003 je bil izdelan strateški pregled obrambe, s katerim je bila na MORS-u izdelana vizija nadaljnjega razvoja obrambnega sistema.

Leta 2003 je bilo uvedeno Poveljstvo sil, s katerim je bil spremenjen in racionaliziran tudi sistem poveljevanja v SV. Različni dejavniki¹² so v SV pogojevali prehod z

¹² Vpliv pospešenega večdimenzionalnega spreminjanja oboroženih sil v postmodernih državah, za vpliv ne dovolj učinkovitega popolnjenja SV v zadnjih letih, vse višjo stopnjo oporečnosti služenju vojaškega roka..

obvezniške na poklicno vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervno sestavo. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (Ur. l. RS št. 86 z dne 11. 10. 2002), je bila sprejeta okvirna dinamika prehoda na poklicno vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervno sestavo in hkrati ukinitvev služenja vojaškega roka. Zadnja generacija nabornikov je bila napotena na služenje januarja 2003, junija 2003 pa ni bila več izvedena redna napotitev in s tem se je ukinilo služenje vojaškega roka.

Leto 2004:

29. marca 2004 je Slovenija postala članica Nata.

Državni zbor je julija 2004 sprejel Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV (ReSDPRO) (Ur. l. RS št. 89/2004 z dne 12. 8. 2004), ki določa razvoj SV do leta 2015, ki sta usmerjena k načrtovanemu doseganju ciljnih operativnih zmogljivosti, namenjenih za kolektivno in nacionalno obrambo. Z ReSDPRO SV je opredeljeno poslanstvo SV, ki zajema zagotavljanje vojaške obrambe, vojaško prispevanje k miru, varnosti in stabilnosti mednarodnega okolja ter podporo sistemu zaščite, reševanja in pomoči ter drugim državnim organom in javnim institucijam pri zagotavljanju varnosti in blaginje državljanov RS.

V letu 2004 je bila uveljavljena večina formacij, skladno z novo strukturo in organizacijo SV. Stalna sestava SV je konec leta narasla na 6400 pripadnikov, vojna sestava pa se je zmanjšala na 16.000 pripadnikov. Enega od pomembnih ciljev SV predstavlja oblikovanje poklicne vojske, dopolnjene s pogodbeno rezervo. Ob postopnem ukinjanju izvajanja obveznega služenja vojaškega roka so se na MORS-u pripravljali za izvajanje prostovoljnega služenja vojaškega roka, ki se je prvič začelo izvajati januarja 2004. Prehod z obvezniškega na poklicno popolnjevanje vojaške organizacije se je izvedel kot poseben kompleksen projekt, ki so ga poimenovali Projekt prehoda na poklicno vojsko, dopolnjeno s pogodbeno rezervo – PROVOJ.

Temeljne naloge SV so usklajene s spremembami v strateškem okolju, SV pa razvija ustrezne zmogljivosti za obrambo države in sodelovanje v zvezi Nato.

Leta 2004 je bila tako SV urejena skladno z Natovimi konceptualnimi in terminološkimi standardi. Glede na vlogo v sistemu bojevanja se sile SV delijo na sile za bojevanje, sile za bojno podporo, sile za zagotovitev bojnega delovanja in sile za podporo poveljevanja in kontrole. Glede na sposobnost premeščanja se sile delijo na premestljive in nepremestljive. Glede na stopnjo pripravljenosti pa sile v visoki stopnji pripravljenosti,

sile v nizki stopnji pripravljenosti in sile z daljšim časom vzpostavitve pripravljenosti (Grizold, 2005: 126–137).

Leto 2005:

Za izvedbo ReSDPRO SV do leta 2015 je bil junija 2005 sprejet Srednjeročni obrambni program (SOPr) za obdobje 2005–2010 (št. 802-00-1/2004-89 z dne 22. 6. 2005), ki opredeljuje razvojne cilje in prioritete obrambnega sistema za srednjeročno obdobje do leta 2010. Cilji in prioritete razvoja obrambnega sistema so usklajeni z obrambno politiko, ki jo določajo trije dejavniki:

- večnacionalno povezovanje in sodelovanje SV v evro-atlantskih varnostnih povezavah;
- povečan obseg sodelovanja v mednarodnih operacijah;
- obrambno planiranje skladno z razpoložljivimi obrambnimi viri.

Leto 2006:

Položaj in vlogo SV ureja Vojaška doktrina, ki je bila sprejeta leta 2006. SV je s tem dokumentom pridobila temeljno doktrinarno podlago za uresničevanje svojega poslanstva. Opredeljuje in ureja pomen sprememb v razumevanju položaja profesionalnega vojaka, ki izhaja iz bistveno spremenjene vloge SV, tako znotraj obrambnega sistema kot širše v celotni slovenski družbi. Uveljavlja obrambno strategijo Slovenije in vključuje strateški koncept zavezništva (Vojaška doktrina, 2006).

Vojaška doktrina upošteva dejstvo, da je RS postala članica zveze Nato in EU, kar pomeni upoštevanje novih rešitev organiziranosti in delovanju SV. Upošteva tudi spremembe v SV, ki je bila iz naborniške vojske preoblikovana v poklicno vojsko, dopolnjeno z obvezno in pogodbeno rezervo. Glede na vlogo v bojnem delovanju so sile SV deljene na: sile za bojevanje, sile za bojno podporo, sile za zagotovitev delovanja, sile za podporo poveljevanja; glede na sposobnost premeščanja: premestljive sile, nepremestljive sile; glede na pripravljenost: sile visoke pripravljenosti (2 – 90 dni), sile nizke pripravljenosti (91–180 dni), sile z daljšim časom pripravljenosti (365 dni in več); glede na poslanstvo: bojne skupine in odzivne sile; glede na koncept skupnih združenih namenskih sil (CJTF): kopenska komponenta, mornariška komponenta, zračna komponenta, specialne sile ter glede na prostor: sile vojaških teritorialnih poveljstev (Vojaška doktrina, 2005: 27–29).

Konec leta 2006 je bila SV popolnjena s stalno sestavo 7.381 pripadnikov, 1.404 pripadniki pogodbene rezerve ter 7.749 pripadnikov obvezne rezerve. Do 31. 8. 2006 so bili na prostovoljno služenje vojaškega roka napoteni 703 kandidati (SOPr 2007 – 2012, 2006: 13).

Sestava obrambnih sil se je v obdobju od leta 1991 do leta 2006 spreminjala v skladu s spremembami zakonodaje ter razvojnimi usmeritvami v obdobju po letu 1994 pa v skladu z doseganjem interoperabilnosti z Natom.

Tabela 4.1: Spremembe pri popolnjevanju v skladu z nastalimi organizacijskimi spremembami

	Stalna sestava	Vojaki na služenju vojaškega roka	Vojna sestava
1991 - 1994	3000	5000	62000
1995		4000 – 5000	
1997	4000	4000 – 5000	65000
1999	4500	6500	76000
2000	5000	4000 – 5000	70000
2001	5043	2000	73000 + ss
2002	5585	1300	39000
2003	6376	1270 zad. gen.	26000
2004	6941	0	18000
2005	7316	0	16000
2006	7550	0	16000

Vir: ReDPROSV (Ur. l. RS št. 89/2004, 12. 8. 2004), Letno poročilo MORS za leto 2005 (šifra: 0100-31/2006-3, 16. 5. 2006)

Poleg spreminjanja obsega pa se je spreminjal tudi koncept funkcijske razvrstitve sil.

V devetdesetih letih je prevladovala delitev na:

- manevrske in
- prostorske sile.

Leta 2001 pa so SV sestavljale:

- sile za posredovanje,
- glavne in

- prostorske sile, kasneje dopolnilne sile.

Ta delitev je že bila posledica usklajevanja s standardi Nata.

Leta 2004 je bila SV urejena skladno z Natovimi konceptualnimi in terminološkimi standardi in sicer:

- glede na vlogo v sistemu bojevanja se sile SV delijo na:
 - sile z bojevanje,
 - sile za bojno podporo,
 - sile za zagotovitev bojnega delovanja in
 - sile za podporo poveljevanja in kontrole;
- glede na sposobnost premeščanja se sile delijo na:
 - premestljive in
 - nepremestljive sile;
- glede na stopnjo pripravljenosti pa na:
 - sile v visoki stopnji pripravljenosti,
 - sile v nizki stopnji pripravljenosti in
 - sile z daljšim časom vzpostavitve pripravljenosti.

Poleg začrtane strukture (obdobje 2004) pa nova Vojaška doktrina (2006) opredeljuje še naslednjo organiziranost sil:

- glede na poslanstvo:
 - bojne skupine in
 - odzivne sile.
- glede na koncept skupnih združenih sil (CJTF):
 - kopenska komponenta,
 - mornariška komponenta,
 - zračna komponenta,
 - specialne sile.
- glede na poslanstvo:
 - sile vojaških teritorialnih poveljstev.

Vse navedene spremembe so potekale skladno s spreminjanjem poslanstva in nalog SV. Učinkovito izvajanje poslanstva in nalog pa je odvisno od organizacijske strukture, zato se skladno s spreminjanjem poslanstva in nalog SV spreminja tudi njena organizacijska sestava. Ključni elementi so zmanjševanje števila poveljstev in enot, s čimer se

odpravlja dosedanja preobsežna struktura SV, predvideni obseg pa je usklajen z njenim novim poslanstvom in nalogami (Grizold, 2005: 139). Z vključitvijo v zvezo Nato in EU sta varnost in obramba RS postali sestavni del evropske in mednarodne varnosti in obrambe. RS si zagotavlja varnost z aktivno vlogo v mednarodnih političnih in vojaških integracijah ter z vključevanjem v regionalne varnostne pobude. Pomemben del naše zunanje politike je sodelovanje vojaških zmogljivosti v mednarodnih operacijah kriznega odzivanja, vse to pa zahteva preoblikovanje obrambnega sistema v sodoben, odziven in mednarodno povezljiv sistem ter oblikovanje hitro odzivnega nacionalnovarnostnega sistema, ki se bo prilagajal v strateškem okolju, vzpodbujal pozitiven razvoj na posameznih področjih nacionalne varnosti, zmanjševal možnost nastanka kriz in omogočal njihovo obvladovanje. RS tako potrebuje odziven obrambni sistem, ki se bo ustrezno prilagajal spremembam strateškega okolja, prav tako pa mora biti SV sposobna svoj obseg in strukturo prilagajati tem spremembam ter izpolnjevati sprejete mednarodne obveznosti države. S tem pa se mora SV tudi prilagajati različnim virom ogrožanja v mednarodnem okolju, zato postopno razvija in vzdržuje ustrezne zmogljivosti za učinkovito obrambo države, za sodelovanje v zavezništvu in koaliciji, pri zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah ter zagotavlja pomoč drugim državnim organom (SOPr, 2005).

4.1.2 Civilna obramba

Od osamosvojitve dalje dopolnjuje vojaško obrambo Republike Slovenije civilna obramba in skupaj tvorita obrambni sistem. Zakon o obrambi (Ur. l. RS št. 82/1994), ki je bil sprejet 1994. leta, je organiziranost obrambnega sistema in obrambe uredil normativno. Uveljavljena je bila civilna obramba, ki je zajemala gospodarsko in psihološko obrambo ter druge nevojaške oblike obrambe. Civilna obramba je bila opredeljena kot celota ukrepov in dejavnosti, s katerimi se z nevojaškimi sredstvi in načini podpira in dopolnjuje vojaška obramba države, zagotavlja delovanje oblasti ter preskrba, zaščita in preživetje prebivalstva v vojnem stanju. Definicija kaže, da je civilna obramba usmerjena v izvajanje priprav za delovanje države v vojni (Grizold, 2005: 149). Malešič definira civilno obrambo kot tisti del obrambno-zaščitne dejavnosti družbe, katere prednostni namen je z nevojaškimi in nenasilnimi sredstvi zavarovati ljudi, družbene in osebne vrednote, gmotne in kulturne dobrine ter zagotoviti nepretrganost političnega, gospodarskega in kulturnega življenja posameznika in

skupnosti ter pravi, da je poudarek civilne obrambe na nevojaški in nenasilni dejavnosti, ki jo sestavljata še psihološka in gospodarska obramba.

Mednarodne-politične in varnostne spremembe v Evropi zahtevajo preoblikovanje nacionalnevarnostne politike in nadgradnjo nacionalnovarnostnih sistemov sodobnih držav (Malešič, 2004: 7). Tudi v teh spremenjenih razmerah evropske države sicer ne zanemarjajo vojaških vidikov nevarnosti, vendar so bolj poudarjeni nevojaški viri ogrožanja. Pozornost je tako namenjena predvsem naravnim, tehnološkim in antropogenim nesrečam, socialno-ekonomskim problemom, množičnim migracijam, okoljskim problemom, zdravstveno-epidemiološkim razmeram, organiziranemu kriminalu in prekupčevanju z orožjem, drogami... Slovenija pri tem ni izvzeta in se zaveda tovrstnih ogrožanj, zato želi doseči optimalne in učinkovite ukrepe v vseh kriznih razmerah. To pa zahteva ustrezno usklajeno delo med različnimi ustanovami, organi in organizacijami nacionalnovarnostnega sistema, ki so vključeni v krizno upravljanje in vodenje, hiter pretok informacij, informacijsko in logistično podporo strateškemu vodenju ter ustrezno raven obveščanja javnosti o posledicah kriz in ukrepih za odpravo (Malešič, 2004: 7).

Zaradi vstopa RS v Nato in sprememb v mednarodnem varnostnem okolju se je po letu 2001 civilna obramba začela prilagajati tem spremembam. To se danes kaže v usmerjenosti civilne obrambe, da bi obvladovala širši spekter groženj, s katerimi se danes srečujemo, in da bi se postopno preoblikovala v civilno krizno načrtovanje, kot ga razvijajo države članice Nata.

S sprejetjem ReSNV RS, Obrambne strategije RS leta 2001 ter Doktrine civilne obrambe (Vlada RS, april 2002) so bile opredeljene strateške smeri razvoja civilne obrambe. V teh dokumentih je bilo področje normativno celovito urejeno, predvsem pa program za izvajanje doktrine civilne obrambe, ki je bil sprejet leta 2002, in predpisi, spremenjeni leta 2004, prinašajo kompleksnejše rešitve za preoblikovanje klasične civilne obrambe v fleksibilnejši sistem, ki ga država potrebuje glede na sodobne vrste ogrožanja (Grizold, 2005: 149).

4.1.2.1 Krizno upravljanje v Natu in EU

Zaradi že prej navedenih sprememb varnostnega okolja tako zveza Nato kot EU intenzivno oblikujeta ustrezen sistem kriznega načrtovanja in upravljanja za primer ukrepanja v sodobnih krizah.

Krizno upravljanje je v Natu opredeljeno v petih fazah:

1. faza – krizno obveščanje in opozarjanje

V tej fazi Nato prek sistema obveščanja in zgodnjega opozarjanja opozarja na nastajajoče izzive, tveganja in grožnje za varnostne interese zavezništva. Pri tem je zelo pomembna izmenjava obveščevalnih in opozorilnih informacij, ki potekajo znotraj zavezništva med vsemi udeleženci Natovega informacijskega in opozorilnega sistema (Nato Information and Warning System, NIWS) prek nacionalnih situacijskih centrov.

2. faza – ocenitev krizne situacije

V drugi fazi se izvede ocenitev krizne situacije, svetovanje o raznih vidikih kriznega upravljanja na podlagi poročila NIWS, nacionalnih ocen krize in vojaških ocen strateških poveljnikov v okviru najpomembnejših Natovih odborov.

3. faza – razvoj odzivnih opcij (strategija odzivanja na krizo)

V tretji fazi se pripravi celovita vojaška ocena s predlogom vojaških opcij na podlagi vojaške ocene in predlogov strateških poveljnikov. V tej fazi se je mogoče tudi posvetovanje z državami Partnerstva za mir.

V nadaljevanju se združijo ocene in nasveti vseh višjih Natovih odborov v politično-vojaško oceno in se pripravi celovit nasvet. Vojaške opcije lahko vsebujejo izvedbo vojaških ukrepov pripravljenosti, kamor sodi povečanje pripravljenosti določenih vojaških formacij za razporeditev in uporabo v bližnji prihodnosti.

4. faza – načrtovanje in izvedba

V četrti fazi se izvede vojaško načrtovanje, ki zajema pripravo vojaškega koncepta operacij, vojaških operativnih načrtov in pravil delovanja. Odziv civilnega dela Nata poteka v okviru Višjega odbora za civilno krizno načrtovanje (SCEPC – Senior Civil Emergency Planning Committee) ter njegovih odborih in pododborih, kjer sodelujejo razni vladni in tudi nevladni strokovnjaki s področja civilnega kriznega načrtovanja (Civil Emergency Planning, CEP). V tem okviru deluje tudi Evro-atlantski center za koordinacijo zaščite in reševanja (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre, EADRCC), če pride do naravnih in drugih nesreč (http://www.nato.msez_page.htm, 7. 5. 2007).

5. faza – vrnitev stabilno stanje

Severnoatlantski svet odloča o izvedbi vsake faze posebej. Na koncu druge faze se lahko odloči o skupni izvedbi tretje in četrte faze. Peta faza pa je izvedljiva tudi brez

izvedbe tretje in četrte faze že po izvedeni drugi fazi (Grizold, 2005: 150–153, http://www.nato/sos112.si/slo/msez_page.=ms2.htm, 7. 5. 2007).

Najpomembnejši povezovalac evropske varnostne in obrambne politike (EVOP) ter skupne zunanje in varnostne politike (SZVP) je PSC (Political and Security Committee – politično varnostni odbor), ki obravnava vse vidike obeh politik, igra osrednjo vlogo pri definiranju ter nadaljevanju kriznega ukrepanja v EU in po pooblastilih Sveta EU izvaja politično obvladovanje in strateško usmerjanje operacij kriznega upravljanja.

EU loči med vojaškim in civilnim kriznim upravljanjem. Vojaško krizno upravljanje v operativnem smislu zajema delovanje oboroženih sil držav članic EU, civilno krizno upravljanje pa zajema delovanje policijskih sil, pravosodnih organov, upravnega osebja ter sil civilne zaščite. Testiranje postopkov kriznega upravljanja se izvaja preko vaj, kjer sodelujejo vse ustrezne službe in tako omogočajo nadaljnji razvoj.

Krizno upravljanje je v EU opredeljeno v šestih fazah:

1. faza – vsakodnevno delo

V prvi fazi se izvajajo naloge nadzorovanja, analiziranje situacije in zgodnjega opozarjanja (podfaza A), usklajenega razvojnega načrtovanja in pripravljanja (podfaza B) ter oblikovanja javnega mnenja (podfaza C).

Podfaza A je namenjena zbiranju informacij, pravočasnemu opozarjanju na krize, doseganju soglasja različnih interesnih udeležencev glede krize in pripravi političnih opcij.

Podfaza B – pripravljajo se vojaški, policijski in razvojni načrti na drugih civilnih področjih. Usklajeno se načrtuje vojaško in civilno krizno upravljanje ter se usklajujejo priprave civilnega kriznega upravljanja v državah EU.

Podfaza C je postopna seznanitev javnosti o možnostih razvoja krize in pripravah EU nanjo.

2. faza – zaostrovanje krize in izdelava osnutka koncepta kriznega upravljanja

Fazo zaostrovanja krize in izdelave osnutka koncepta kriznega upravljanja opredeljujeta podfazi zaznave krize (A) in obravnave primernega kriznega odzivanja EU (B). Namen podfaze A je izdelati analizo političnih opcij in usmeritev ter sprejetje prvih ukrepov. Izvaja se civilno-vojaška koordinacija in politični dialog med delovnimi skupinami sveta z zvezo Nato in evropskimi članicami Nata, ki niso članice EU, po potrebi pa tudi z OZN, OVSE ter nevladnimi organizacijami. Namen podfaze

B je pripraviti koncept usklajenega civilno-vojaškega kriznega delovanja oz. upravljanja znotraj EU (Crisis Management Concept, CMC). Tudi v tej fazi potekajo posvetovanja z drugimi delovnimi telesi. Politični in varnostni odbor nato sprejme splošno politično oceno in jo posreduje Svetu EU.

3. faza – odobritev koncepta kriznega upravljanja in razvoj strateških opcij

Namen te faze je odobriti CMC (podfaza A), uveljaviti organizacijske pogoje za krizno usklajevanje organov EU na strateški ravni ter usmeriti priprave vojaških opcij (podfaza B) in oblikovanje priporočila Svetu EU v sprejetje (podfaza C).

4. faza – odločitev o ukrepanju in načrtovanje

To je najboljšežnejša faza postopkov kriznega upravljanja v EU in obsega odločitev Sveta EU o ukrepanju (podfaza A), razvoj koncepta operacije (podfaza B) in njegove odobritve (podfaza C), generiranje sil ter zbiranje virov (podfaza D), oblikovanje dogovora o statusu sil (podfaza E), razvoj načrta operacije (podfaza F), ovrednotenje vojaških in civilnih načrtov operacij (podfaza G), sprejetje odločitve o začetku operacije (podfaza H), ukrepanje skupnosti (podfaza I) ter vzdrževanje posvetov in dialoga s sodelujočimi (podfaza J).

5. faza – izvedba

V tej fazi posamezni organi EU izvajajo naloge iz sprejetih načrtov. V ta namen pa se vzdržujejo tudi stiki in izvajajo potrebna posvetovanja z relevantnimi akterji.

6. faza – sprememba težišča kriznih dejavnosti EU in zaključek operacij

Zaključna faza zajema spremembo težišča dejavnosti (podfaza A), morebitno sprejetje odločitve o spremembi težišča ali zaključku operacije (podfaza B) in pridobljene izkušnje (podfaza C).

(Grizold, 2005: 153–159, http://www.mehanizmi.evropske.unije.na.podrocju.civilne.zaščite/sos112.si/slo/msez_page.=ms2.htm, 7. 5. 2007).

Da bi uskladili razvoj zmogljivosti EU s ciljem, določenim v Evropski varnostni strategiji, je Evropski svet junija 2004 potrdil glavni vojaški cilj in decembra 2004 še glavni civilni cilj, s katerim se je zavezal, da bo do leta 2010 dosegel glavni vojaški cilj in do leta 2008 civilnega.

Glede na glavni civilni cilj (do leta 2008) mora biti EU »opremljena za izvedbo več misij civilnega kriznega upravljanja EVOP hkrati in se opirati na različne zmogljivosti, vključujoč vsaj eno veliko nadomestno civilno misijo na kratek rok v nevarnem okolju«. Rezultati dela na tem projektu so pokazali nekatere pomanjkljivosti v zvezi z

zmogljivostmi in praktičnimi težavami, ki otežujejo razporeditev osebja na nekaterih prednostnih področjih civilnega kriznega upravljanja v EU, ter možnosti civilnih zmogljivosti, ki bi jih lahko države članice EU in nekatere druge države, ki niso članice EU, prispevale k operacijam EVOP (Svet EU, <http://www.europarl.europa.eu/2004-2005>, 3. 5. 2006).

Sistema kriznega upravljanja v EU in Nato sta si precej podobna. EU izhaja iz izkušenj sistema kriznega upravljanja, ki ga Nato razvija že dalj časa. EU je sicer v sistem kriznega upravljanja dodala še eno fazo, saj EU vključuje še fazo vsakodnevnega dela kot prvo fazo (Grizold, 2005: 159).

Zaradi povečane potrebe po proučevanju kriz ter sodelovanju in povezovanju držav pri odpravljanju vzrokov in posledic kriz v Evropi tesno sodelujejo znanstveniki in strokovnjaki z različnih področij. Preučujejo vzroke, potek, posledice in obvladovanje kriz. Eden takih primerov je raziskovalni program Krizno upravljanje in vodenje v Evropi (Project Crisis Management Europe), ki se izvaja v okviru Evropske akademije za krizno upravljanje in vodenje (European Crisis Management Academy). Vanj so vključeni tudi slovenski raziskovalci z raziskovalnim projektom Upravljanje in vodenje v kriznih razmerah. Izsledki teh raziskav naj bi omogočili, da bodo zmogljivosti kriznega upravljanja in vodenja osrednja točka kriznega načrtovanja v posameznih državah. Nacionalno krizno upravljanje in vodenje naj bi predstavljalo povezovalno žarišče številnih, navidez ločenih področij načrtovanja in priprav v okviru nacionalnovarnostnega sistema (Malešič, 2004: 7–8).

4.1.2.2 Krizno upravljanje v Republiki Sloveniji

V Sloveniji obstajajo posamezni podsistemi in mehanizmi kriznega upravljanja, kar prihaja do izraza zlasti na področju notranje varnosti, varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter v zadnjem času nacionalne obrambe.

Nacionalnovarnostni sistem RS je na normativni in vsebinski ravni še vedno precej vezan na obvladovanje razmer v izrednem in vojnem stanju. Osnove za oblikovanje celovitega sistema kriznega upravljanja so bile dane šele leta 2001 (Grizold, 2005: 149–159).

Z obrambno strategijo (2001), ki temelji na ReSNV (2001), so bile določene smernice razvoja in prilagoditve civilne obrambe nastalim razmeram. V dokumentih je opredeljeno, da bo RS nadaljevala izgradnjo sistema civilne obrambe, ki mora

zagotoviti celovito, realno in stalno ocenjevanje nevarnosti ter sprotno prilagajanje civilne obrambe spremenjenim razmeram. Skrb za zagotavljanje usklajevanja med civilno obrambo in vojaško obrambo ter drugimi sistemi nacionalne varnosti bo izvajala obrambna politika. Ravno tako bo obrambna politika zagotavljala razmere za delovanje civilne obrambe v mednarodnih mirovnih in humanitarnih operacijah, kjer bi civilna obramba podpirala SV pri izpolnjevanju mednarodnih obveznosti (ReSNV, 2001). Poleg tega pa je naloga civilne obrambe še ohranjati delovanje oblasti, ohranjati delovanje gospodarskih in drugih dejavnosti, ki so pomembne za obrambo ter življenje in delo ljudi, ter zagotavljati informiranost domače in tuje javnosti, a tudi spodbujati motiviranost za izvajanje obrambe države ob hkratnem izvajanju psiholoških pritiskov na nasprotnika. Civilna obramba naj bi tudi podpirala izvajanje vojaške obrambe, zlasti na področju logistične oskrbe Slovenske vojske. Organiziranost civilne obrambe se bo še naprej prilagajala spremembam v sistemu javne uprave, regionalizaciji RS, spremembam, nastalim s privatizacijo strateških infrastrukturnih sistemov v državi, in spremembam v obrambnem sistemu, zlasti v SV (Obrambna strategija RS, 2001). ReSNV opredeljuje, da bo Slovenija prvine nacionalnovarnostnega sistema povezala v učinkovit sistem kriznega upravljanja, ki bo sposoben delovati v prizadevanjih RS in mednarodne skupnosti za varnost pri reševanju sodobnih kompleksnih kriz (Grizold, 2005: 161).

Vlada RS (april 2002) je sprejela Doktrino civilne obrambe, ki temelji na ReSNV ter Obrambni strategiji RS. V njej je konkretizirala obrambno strategijo in opredelila načine ter postopke za doseganje ciljev nacionalne varnosti in obrambe na področju civilne obrambe. Strateški cilj civilne obrambe RS je zagotoviti hitro, prilagodljivo in učinkovito ukrepanje proti različnim oblikam ogrožanja nacionalne varnosti na političnem, gospodarskem, medijsko-informativnem in vrednostnem področju v izrednem in vojnem stanju, krizah ter ob motnjah na trgu (Doktrina civilne obrambe, 2002).

Naloga civilne obrambe je prispevati k uresničevanju življenjsko pomembnih in strateških interesov ter ciljev nacionalnovarnostne politike RS, in sicer tako, da za izredno in vojno stanje načrtuje ukrepe za ohranitev kontinuitete oblasti, in za ohranjanje svobodnega ravnanja oblasti v državi in mednarodni skupnosti, načrtuje ukrepe za zagotavljanje funkcionalne sposobnosti slovenskega gospodarstva ter ukrepe psihološke obrambe. Na področju ohranjanja miru in stabilnosti ima civilna obramba RS naslednje naloge:

- dopolnjevanje in podpora vojaški obrambi države ter sodelovanje Slovenske vojske v operacijah za podporo miru;
- ohranjanje delovanja oblasti;
- ohranjanje delovanja gospodarskih in drugih dejavnosti, ki so pomembne za obrambo ter življenje in delo ljudi;
- zagotavljanje informiranosti domače in tuje javnosti ter spodbujanje motiviranosti za izvajanje obrambe države ob hkratnem izvajanju ukrepov psihološke obrambe.

Pristojnosti so med izvajalci priprav civilne obrambe jasno razmejene, kar je temeljni pogoj za učinkovito delovanje (Doktrina civilne obrambe, 2002).

V začetku leta 2003 je bil tako sprejet Program uveljavljanja doktrine civilne obrambe, v katerem so določene glavne naloge, njihovi nosilci in roki za izvedbo posameznih nalog do leta 2010. S programom se izvaja preobrazba, ki je bila v preteklosti namenjena predvsem delovanju v vojnem stanju, v sodoben sistem civilnega kriznega upravljanja in civilnega kriznega načrtovanja. Pripravljeni so bili predpisi za organiziranje civilne obrambe na novih temeljih, med njimi je najpomembnejša Uredba o obrambnih načrtih. Vlada je imenovala tudi medresorsko koordinacijsko skupino za usklajevanje priprav civilne obrambe ter nalog na področju kriznega upravljanja, civilnega kriznega načrtovanja in sodelovanja pri vključevanju RS v EU in Nato. Sprejet je bil načrt podpore RS kot države gostiteljice pri načrtovanju in zagotavljanju civilne in vojaške podpore RS zavezniškim silam.

Leta 2003 je bil ustanovljen Nacionalni center za krizno upravljanje (NCKU), ki je pomemben prispevek k oblikovanju celovitega sistema kriznega upravljanja v RS. Tako je zagotovljena tehnična podpora, varnost prenosa podatkov in primerna povezanost med različnimi organi in organizacijami, ki so vključene v krizno upravljanje, hiter, zanesljiv in varen pretok informacij in podpora vodenju na strateški ravni.

NCKU povezuje že vzpostavljene strateške informacijsko-komunikacijske centre, ki delujejo v posameznih podsistemih nacionalnovarnostnega sistema, to je Center za obveščanje RS (za potrebe varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami), Operativno-komunikacijski center Ministrstva za notranje zadeve (za potrebe notranje varnosti) in Poveljniški center (za potrebe vojaške obrambe) ter nudi neposredno podporo Vladi RS pri usklajevanju in oblikovanju odločitev v kriznih razmerah. Za načrtovanje priprav in izvajanje ukrepov v krizi je v RS pristojen isti organ kot v miru. V primeru krize državni organi delujejo skladno z njihovo mirnodobno organiziranostjo in pristojnostmi.

O vprašanjih s področja kriznega upravljanja sem se pogovarjala z g. Dragom Napotnikom, vodjem Oddelka za krizno upravljanje v Sektorju za civilno obrambo pri MORS-u, ki mi je dejal, da Slovenija še nima popolnoma postavljenega celovitega sistema kriznega upravljanja, zato na tej stopnji še ne moremo govoriti o sistemu. Pravnonormativen sistem civilne obrambe opredeljuje ReSNV RS v enem poglavju, a je opredelitev splošna in ne vključuje posameznih področij civilne obrambe. Treba bi bilo opredeliti področno zakonodajo podsistemov civilne obrambe (gospodarska dejavnost, informacijsko-komunikacijski sistem...). Eno izmed pomanjkljivosti vidi tudi v tem, da za različne podsisteme niso narejena enotna merila o ogroženosti nacionalne varnosti, zato imajo pripravljene različne ocene, rešitve in pristope. Druga pomanjkljivost je neenotno načrtovanje, zlasti ob večjih krizah. Zakonsko ni opredeljen en organ, ki bi prevzel ves nadzor nad načrtovanjem kriznih razmer v državi, zato ima vsak od podsistemov svoj načrt odzivanja. Pri usmerjanju in razvoju kriznega upravljanja v državi je vlogo povezovalca delno prevzel Sektor za civilno obrambo pri MORS-u. Tretja pomanjkljivost je krizno komuniciranje, ki tudi nima z zakonodajo oblikovane strategije. Na Uradu vlade za komuniciranje tečejo dejavnosti za prevzem komuniciranja vlade z javnostmi ob pojavu vseh različnih kriz. Za zgodnje opozarjanje in obveščanje je bil ustanovljen NCKU, da bi bilo oblikovanje celovitega sistema kriznega upravljanja uspešnejše. V praksi pa sistem še ne deluje v celoti in ne povezuje vseh podsistemov oz. se vanj ne stekajo vse informacije za spremljanje in sporočanje določenim podsistemom, ki so odgovorni za reševanje posamezne krize. Napredek se kaže na področju zaščite ključne infrastrukture v državi, kjer se v sodelovanju z EU v kontekstu boja proti terorizmu oblikuje ocena stanja identifikacije tiste infrastrukture, ki ji bo vlada določila koeficient kritičnosti.

Zagotoviti bi bilo treba:

- vzpostavitev enovitega sistema sprotnega ocenjevanja ogrožanja varnosti iz notranjega in zunanjega okolja;
- vzpostaviti element povezovanja vseh podsistemov na nacionalni ravni;
- celovit koncept sodobnih kriz in kriznega upravljanja;
- zakonska ureditev področja – ustrezen pravnonormativni okvir (Predlog zakona o kriznem upravljanju);
- večje možnosti izobraževanja in usposabljanja kadra za podporo pri kriznem upravljanju (bilateralno, multilateralno sodelovanje...);

- znanstveno proučevanje in raziskovanje vzrokov, poteka, posledic in obvladovanja kriznih razmer.

Za uveljavitev optimalnih in učinkovitih ukrepov v vseh kriznih razmerah je treba zagotoviti ustrezno usklajevanje dela med različnimi ustanovami, organi in organizacijami nacionalnovarnostnega sistema, ki so vključeni v krizno upravljanje in vodenje, hiter pretok informacij, informacijsko in logistično podporo strateškemu vodenju ter ustrezno raven obveščanja javnosti o posledicah kriz in ukrepih, ki so sprejeti za njihovo odpravo. Največkrat segajo krize preko nacionalnih meja, zato države pogosteje sodelujejo na področju kriznega upravljanja in vodenja na multinacionalni ravni (v okviru programov OZN, EU, Nata in regionalnih pobud) ter na bilateralni ravni (s sklepanjem sporazumov med državami o medsebojni pomoči v primeru kriz) (Malešič, 2004: 7). Pri tem sodeluje tudi Slovenija. Z namenom preverjanja, da se preveri pripravljenost nacionalnovarnostnega in obrambnega sistema za obvladovanje kriz, je bila organizirana in izvedena državna vodstvena obrambno-zaščitna vaja kriznega upravljanja Izziv 2003. Na vaji je bila preverjena stopnja povezljivosti in primerljivosti na področju kriznega upravljanja z Natom, v katero so bili vključeni vsi deli sistema nacionalne varnosti (Letno poročilo MORS 2003). Od 1. do 7. 3. 2006 pa sta bili izvedeni še dve vaji, in sicer Natova vaja kriznega upravljanja CMX-06¹³ in nacionalna vaja kriznega upravljanja VKU-06¹⁴ (www. si21.com, 2. 4. 2007).

V intervjuju je g. Napotnik poudaril pomen tovrstnih vaj in s tem pridobljene izkušnje, saj na vaji preigravajo različne scenarije nastanka kriz in pri tem dobijo resničen vpogled v pripravljenost, kako se odzivamo na krize. Vaje je ocenil za zelo uspešne. Menil je, da je krizno načrtovanje in upravljanje usklajeno s sistemom, kakršna imata zveza Nato in EU.

¹³ CMX (Crisis Management Exercise) – namen vaje je bil preveriti rešitve in postopke kriznega upravljanja v Natu in njegovih članic. Poseben poudarek je bil na uporabi Natovega priročnika odziva na krizo v določenih fazah kriznega upravljanja in v primeru hitrega sprejemanja odločitev ter morebitnega vključevanja Nato odzivnih sil v operacije.

¹⁴ VKU (Vaja kriznega upravljanja Sveta za nacionalno varnost) – namen vaje je bil preveriti stopnjo uveljavitve načel, rešitev in postopkov kriznega upravljanja na državni ravni ter medsebojna usklajenost posameznih delov sistema nacionalne varnosti pri izvajanju kriznega odzivanja.

4.1.2.3 Funkcionalni vidiki kriznega upravljanja in vodenja

Eden od ključnih ciljev nacionalne varnosti je ohranjanje miru in stabilnosti, zato je pomemben del nalog civilne obrambe RS. Povezan je tudi s sodelovanjem civilne obrambe v mednarodnih prizadevanjih za ohranjanje miru in stabilnosti (Doktrina civilne obrambe, 2002).

Tako imajo Natove mirovne operacije poleg vojaške sestavine poudarjene tudi civilne, pri katerih sodelujejo civilni strokovnjaki. Tudi Slovenija je od leta 2004 do 2006 v okviru Uprave za zaščito in reševanje v štirih ciklih sodelovala na misiji v Afganistanu s 17 poklicnimi in prostovoljnimi gasilci (www.sos112.si, 2. 4. 2007).

Trenutna praksa kaže, da se v RS ob vsaki krizi oblikujejo različne »ad hoc« rešitve in imenujejo različne delovne skupine, ki se ukvarjajo z nastalo krizo – ugotavlja v svojem delu Grizold (Grizold, 2005: 162). Ko sem o tem povprašala strokovnjaka s tega področja g. Napotnika, mi je pritrdil, da se oblikujejo različne medresorske skupine. Kot razlog je navedel, da se ministrstva na krize odzivajo različno, imajo različne ocene ogroženosti in tako različne rešitve za posamezno situacijo. Meni, da bi se na nacionalni ravni morali uveljaviti proceduralni elementi, ki bi zagotavljali enoten pristop podajanja ocene ogroženosti v celoti, ne pa, da ima vsak podsistem svojega. Prav tako bi morali določiti element povezovanja, postopke odločanja poenostaviti ter vnaprej pripraviti možne načelne rešitve. Rešitev vidi tudi v proučevanju vzrokov, poteka, posledic in obvladovanja kriznih razmer. Poudarja, da na raziskovalnem področju intenzivno sodelujejo s Fakulteto za družbeno vede. Upa, da bodo izsledki raziskav omogočili učinkovitejše krizno načrtovanje in odgovore na krize.

Na podlagi proučevanja kriznega upravljanja in vodenja v RS v raziskovalnem projektu proučevanja posameznih kriz (Malešič), lahko razberemo, da:

- čeprav je nekatere nesreče mogoče napovedati, oblasti v RS ne sprejemajo vseh potrebnih preventivnih ukrepov za soočanje z njimi, saj so nekateri tovrstni ukrepi predragi (npr. pri poplavih, potresih);
- odločanje in vodenje sta mnogokrat protislovna ter v nasprotju s pravili in načrtovanimi postopki (zamenjava, prevzemanje odgovornosti, improvizacija in »ad hoc« rešitve). Raznolikost se kaže tudi v posameznih lokalnih praksah;
- zaznava in opredelitev krize je pogosto odvisna od izkušenj (ljudje, ki so že izkusili podobno nesrečo, so nagnjeni k razvijanju t. i. krizne subkulture, kar jim omogoča,

da pravočasno zaznajo krizo, sprejmejo ustrezne ukrepe in prevzamejo krizne vloge);

- organizacijsko sodelovanje je bilo v večini analiziranih primerov precej dobro, vendar pa odnosi med različnimi akterji na prizorišču nesreče niso bili vedno dovolj jasni (pri sodelovanju lokalnih, regionalnih in državnih akterjev ter vojaških in nevladnih akterjev lahko nastane določena stopnja napetosti in nejasnosti glede odgovornosti in pristojnosti);
- zakonodaja varstvu pred nesrečami in o obrambi zagotavlja možnost, da se v primeru, kadar civilne sile in sredstva ne zadostujejo in če oborožene sile nimajo drugih vojaških nalog, se v zaščito, reševanje in pomoč vključijo tudi vojaške enote in sredstva. Vendar pa izkušnje kažejo, da civilne oblasti v nesreči nerade prosijo za vojaško pomoč, prizadeto prebivalstvo pa pomoč vojske pričakuje;
- vloga množičnih občil v procesu kriznega komuniciranja je zelo pomembna predvsem pri odkrivanju pomanjkljivosti sistema in ustvarjanju javnega pritiska, ki je potreben, da se situacija izboljša. Množična občila imajo v tem procesu ambivalentno vlogo in bi bilo treba najti ustrezno ravnovesje med njihovimi poslovnimi interesi ter vlogo, ki jo imajo v procesu kriznega upravljanja in vodenja. Po izkušnjah sodeč sta v krizi pomembna kakovost in vir informacij in ne toliko njihovi količini;
- država ima ob krizah vedno večji pomen, čeprav je zaradi nestvarnih obljub in rokov za sanacijo razmer v medijskem začaranem krogu,;
- nujno je, da se izboljša krizno komuniciranje (odnos med oblastmi in množičnimi občili);
- pri proučevanju mednarodnega sodelovanja se je izkazalo, da države spoštujejo svoje mednarodne obveznosti in da solidarnost deluje (potres, poplave, vojna v Sloveniji, kosovska kriza);
- pravočasno odzivanje na krizo je področje, kjer so izboljšave možne;
- na krizno upravljanje in vodenje vplivajo pozitivna in simbolična dejanja, npr. prihod visokih predstavnikov na prizorišče krize., saj imajo pozitiven psihološki učinek na prizadete ljudi (Malešič, 2006: 401–414).

Vsaka kriza ima torej specifične značilnosti, vse krize pa imajo tudi veliko skupnega. V krizi je omejen čas za oblikovanje in sprejemanje odločitev, odločevalce postavlja v velik stres in jih prisili, da sprejemajo odločitve v negotovih razmerah, dogodki prehitujejo drug drugega (Malešič, 2006).

Zaradi vpliva novih varnostnih okoliščin se mora civilna obramba usmerjati v obvladovanje najširšega spektra sodobnih kriz. Država s sistemom kriznega upravljanja zagotoviti vse potrebno za pravočasno identifikacijo in obvladovanje različnih kriz, ki lahko ogrozijo varnost države in družbe (Grizold, 2005: 181).

V Sloveniji potrebujemo na področju kriznega upravljanja še veliko izkušenj in znanj, ki jih prinašajo proučevanja posameznih primerov in ki lahko koristijo razvoju kriznega upravljanja in vodenja, zaradi povečanega pomena kriznega upravljanja, pa je treba to področje tudi normativno pravno urediti.

4.2 Sistem notranje varnosti

Drugi sklop v sistemu nacionalne varnosti RS predstavlja podsistem notranje varnosti. Sistem notranje varnosti predstavljajo organi varnostnega sistema v ožjem smislu. To so policija, državno tožilstvo, pravosodni organi ter nadzorni in inšpekcijski organi ter drugi državni organi in institucije. S svojim delovanjem prispevajo k notranji stabilnosti in varnosti. S tem sistemom notranje varnosti se zagotavlja preprečevanje in odpravljanje ogrožanja osebne varnosti in premoženja ljudi ter javnega reda, kaznivih dejanj in prekrškov, varuje se državna meja, izvajajo se notranje upravne zadeve, zagotavljajo se obveščevalne informacije, zagotavlja se izvajanje nadzornih in inšpekcijskih nalog ter sodnega varstva. Svojo vlogo pri notranji varnosti ima tudi dejavnost zasebnega varstva, ki zajema zasebno varovanje in detektivsko dejavnost, pa tudi druge dejavnosti zagotavljanja splošne varnosti ljudi in premoženja (ReSNV, 2001).

Obrambna strategija RS predpisuje povezanost sistema notranje varnosti z obrambnim sistemom zaradi boljše učinkovitosti in usklajenosti. To se zlasti kaže na področju varovanja oblastnih organov, obrambnih ukrepov, varstva osebnih podatkov in varnostnega preverjanja oseb, a tudi pri zagotavljanju varnosti varovanih oseb in objektov ter pri preprečevanju kaznivih dejanj v MORS-u in SV. Precej pomembne so povezave na področju obveščevalne in protiobveščevalne dejavnosti ter na področju psihološke obrambe. Skladno z mednarodnim pravom sile notranje varnosti (policije) v vojni ne izvajajo oboroženega boja (Obrambna strategija RS, 2001).

4.3 Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami

Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je eden od treh podsistemov nacionalne varnostne strukture RS. Je normativno, organizacijsko, funkcionalno in nadzorno enoten in celovit sistem varstva ljudi, živali, premoženja, kulturne dediščine in okolja, ki deluje v miru in v vseh spremenjenih razmerah, tudi v izrednem in vojnem stanju. Njegova dejavnost je izrazito humanitarne narave. Naloge so preprečevanje naravnih in drugih nesreč, odkrivanje, spremljanje in opozarjanje na nevarnost nesreč, izvajanje priprav za zaščito in reševanje, neposredno izvajanje zaščite, reševanja in pomoči ter odpravljanje in zmanjševanje posledic teh nesreč (ReSNV, 2001). Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (1994) opredeljuje, da je cilj zmanjševanje števila nesreč ter preprečevanje oz. zmanjšanje žrtev in drugih posledic teh nesreč. Za izvajanje zaščitnih in reševalnih nalog, zlasti ob množičnih ali večjih nesrečah in v vojni, se organizirajo štabi in enote Civilne zaščite, ki je za opravljanje tovrstnih nalog namensko organiziran del sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Sistemska ureditev je bila oblikovana v obdobju 1993–1994 in je funkcionalno vključena v delovanje celotnega slovenskega obrambnega sistema. Leta 2005 je vlada sprejela Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami. Isto leto je vlada potrdila tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gasilstvu ter Uredba o spremembi in dopolnitvi uredbe o organiziranju, opremljanju in usposabljanju sil za zaščito, reševanje in pomoč. Minister za obrambo pa je sprejel Spremembe in dopolnitve pravilnika o požarnem redu ter pravilnika o požarnem varovanju (Letno poročilo MORS-a, 2005).

V primeru naravnih in drugih nesreč nudi obrambni sistem podporo sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, kadar je glede na vrsto in obseg nesreče to potrebno. SV sodeluje pri izvajanju nalog zaščite, reševanja in pomoči, skladno s svojo organizacijo in opremljenostjo (Obrambna strategija RS, 2001). Enote SV lahko nudijo pomoč pri zaščiti premoženja in prebivalcev ob naravnih in drugih nesrečah, pri odpravljanju posledic naravnih in drugih nesreč, gašenju požarov v naravi, pri zračnem in cestnem transportu osebja in sredstev za reševanje, odpravljanju posledic radiološko-kemično-biološke kontaminacije in pri evakuaciji ter reševanju prebivalcev ob naravnih in drugih nesrečah (Vojaška doktrina, 2006). V skladu z mednarodnim vojnim in humanitarnim pravom se sile za zaščito in reševanje ne smejo uporabljati v vojaške namene (Obrambna strategija RS, 2001).

RS pa v okviru zaščite in reševanja sodeluje tudi na mednarodnem področju. Tako je RS sodelovala v okviru civilne zaščite EU pri pomoči in odpravljanju posledic zaradi cunamija konec leta 2004, orkana Katrina, terorističnega napad v Londonu, poplav in požarov v Evropi in potresa v Pakistanu. Pri tem je sodelovala Uprava RS za zaščito in reševanje (URSZR), ki je pristojna za sodelovanje v delovni skupini za civilno zaščito pri Svetu EU. V okviru večstranskega sodelovanja je URSZR sodelovala pri nalogah Nata predvsem na področju civilnega kriznega načrtovanja in civilne zaščite. Prednostne naloge so bile boj proti terorizmu in sodelovanje s partnerskimi državami. URSZR je sodelovala tudi pri nalogah, ki so se izvajale v okviru Urada ZN za usklajevanje humanitarnih dejavnosti (OCHA) (Letno poročilo MORS-a, 2005).

4.4 Sklep

Ugotovim lahko, da so se vsi trije podsistemi nacionalnovarnostnega sistema spreminjali tudi zaradi sprememb varnostnega okolja. Slovenija je v zadnjih letih uspela izoblikovati sodoben koncept nacionalne obrambe. V analizi sem večji poudarek dala razvoju obrambnega sistema, ki v obravnavanem obdobju temelji na upoštevanju sprememb zaradi dejavnikov notranjega in zunanjega okolja. Nov koncept nacionalne obrambe poudarja vojaške in nevojaške prvine, ki se kažejo v spremembah SV in civilne obrambe z elementi kriznega upravljanja. Reforme obrambnega sistema so povezane tudi s članstvom države v zvezi Nato in EU. Slovenska vojska in civilna obramba se tako preoblikujeta, da bosta sposobni delovanja in prilagajanja novemu okolju in obrambi pred različnimi grožnjami. Cilj tega razvoja je doseči ustrezno stopnjo odzivanja na vse potencialne grožnje. Vse to pa zahteva preoblikovanje obrambnega sistema v sodoben in mednarodno povezljiv sistem, ki se bo prilagajal strateškemu okolju, ki bo zmanjševal možnost nastanka kriz ter omogočal njihovo obvladovanje. Kljub pozitivnim spremembam na obrambnem področju pa po ugotovitvah iz naloge čaka Slovenijo še veliko dela. Glede na sprejete in usklajene dolgoročne načrte prestrukturiranja in razvoja SV je nujno, da se zagotovi organizacijski, kadrovski, materialni in finančni napredek. Na kadrovskega področju je treba odpraviti nekatera neskladja, predvsem glede izobrazbe. S prehodom na poklicno vojsko se kaže potreba po povečanju stopnje zanimanja za vojaški poklic, ki se iz leta v leto zmanjšuje, da bi tako dosegli načrtovano stopnjo popolnjenosti stalne sestave. Na ta način bomo ustrezneje integrirali SV v varnostna prizadevanja zveze Nato in EU.

Na področju kriznega upravljanja in vodenja bi izpostavila potrebo po pridobivanju izkušenj na podlagi proučevanja posameznih primerov kriz. Zaradi čedalje večjega pomena kriznega upravljanja bi bilo treba to področje ustrezno normativno pravno urediti. Prek celotnega sistema kriznega upravljanja bi bilo treba zagotoviti učinkovitejše mehanizme za pravočasno identifikacijo in obvladovanje različnih kriz ter uveljaviti element povezovanja vseh podsistemov na nacionalni ravni. Slovenija pa mora kot članica Nata in EU uskladiti razvoj kriznega upravljanja z obema evro-atlantskima organizacijama.

5 VKLJUČEVANJE REPUBLIKE SLOVENIJE V VARNOSTNE ORGANIZACIJE

Za učinkovitejšo nacionalno varnostno politiko se je RS začela vključevati v mednarodne politične, ekonomske in varnostne integracije. Strateški interesi RS so učinkovito delovanje demokratičnega parlamentarnega sistema, krepitev pravne države ter spoštovanje ustave in mednarodnega prava, zagotavljanje varnosti in stabilnosti, dosledno spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, zaščita narodnih manjših, blaginja ter visoka stopnja vseh drugih oblik varnosti. Svoje življenjske in strateške interese uresničuje Slovenija neposredno ter z aktivnim vplivom in vključevanjem v Organizacijo združenih narodov, Evropsko unijo, Nato, Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi ter druge regionalne organizacije in institucije, ki prispevajo k reševanju nasprotij v svetu ter krepijo povezovanje držav, so pomemben mednarodni dejavnik, ki bo imel še pomembnejšo vlogo pri stabilizaciji mednarodnega varnostnega okolja (Vojaška doktrina, 2006). Prednost pri zagotavljanju varnosti ima seveda intenziven diplomatski in politični vpliv na mednarodno okolje in varnost, še posebej v pogojih upadanja verjetnosti vojaških in krepitve novih oblik groženj, ki prihajajo predvsem iz manj razvitih območij. Republika Slovenija ima interes, da se s temi območji nestabilnosti okrepi sodelovanje, da se demokratične ustanove tam čim prej in čim bolj razvijejo in institucionalno povežejo v evro-atlantsko skupnost ter da se na ta način razširi perimeter njene lastne varnosti. Krepitev tega sodelovanja in vključevanje pa je osnovna vloga omenjenih mednarodnih in regionalnih organizacij ter institucij, od katerih je vsaka zadolžena za točno opredeljeno področje dejavnosti (www.mzz.si, 29. 3. 2007). Mednarodne in regionalne organizacije ter institucije so okvir multilateralnega sodelovanja in so zato vedno bolj pomemben dejavnik zagotavljanja varnosti. Za evro-

atlantski prostor je značilna vsestranska povezanost in sodelovanje ter pravna in institucionalna urejenost medsebojnih odnosov, ki tudi zagotavlja varnost, stabilnost in blaginjo. Nestabilnosti in napetosti na jugovzhodu in vzhodu Evrope ter na Bližnjem vzhodu še naprej ogrožajo evropsko varnosti. Slovenija je tako z vstopom v zvezo Nato in EU vključena v zanesljivejši sistem mednarodne kolektivne varnosti. Kot članica OZN, EU, Nata in OVSE aktivno prispeva k mednarodnemu miru in stabilnosti, predvsem na območju jugovzhodne Evrope, ter vedno bolj pa tudi po drugih kriznih žariščih. Seveda pa se z vstopom v navedene mednarodne integracije od Slovenske vojske pričakuje primeren in zanesljiv vojaški prispevek, ki bo podpiral uresničevanje glavnih nalog v nacionalni obrambi in omogočal zanesljivo sodelovanje v zavezništvu. V njem bo SV vedno uresničevala svoje poslanstvo, ki je v podpori interesov Republike Slovenije in sodelovanju z zavezniškimi silami ali s silami koalicije. Slovenija želi skladno s svojimi možnostmi in interesi prispevati k miru in varnosti širšega in ožjega mednarodnega okolja. V ta namen sodeluje v mirovnih operacijah in dokazuje, da lahko tudi majhna država aktivno prispeva k varnosti in stabilnosti posamezne regije ali države ter s tem tudi k širši varnosti in stabilnosti. Sodelovanje slovenskih vojakov in policistov v mirovnih operacijah v tujini se v zadnjih letih ne povečuje samo po številu, pač pa tudi po razponu nalog. Slovenski vojaki in policisti sodelujejo oz. so sodelovali v različnih tipih mirovnih operacij, ki so se izvajale pod pokroviteljstvom različnih mednarodnih organizacij (Juvan v Jelušič, 2005: 175).

Mirovne operacije so se kot mehanizem za zagotavljanje miru in varnosti razvile in uveljavile predvsem po drugi svetovni vojni. Razvoj mirovnih operacij je potekal predvsem v okviru Združenih narodov (ZN). V mednarodni skupnosti so ZN in njihovi pripadniki uživali velik ugled in visoko stopnjo legitimnosti. Mirovne operacije pa so po vsebini in značaju med seboj zelo raznolike, zato srečujemo tudi različna pojmovanja mirovnih operacij. V okviru dejavnosti ZN za prizadevanje za mir in varnost se je najprej uveljavil izraz operacije ohranjanja miru (peacekeeping operations). Glede na značaj delovanja pa razlikujemo še operacije za ustvarjanje miru (peacemaking operations), operacije za izgrajevanje miru (peace building operations), operacije za vsiljevanje miru (peace enforcement operations) ter operacije v podporo miru (peace support operations). Splošen izraz za vse te operacije je mirovne operacije (peace operations). Mirovne operacije pa dandanes niso več le v domeni ZN, njihovo izvajanje v imenu ZN pogosto prevzamejo regionalne varnostne in druge organizacije, kot so Nato, EU in druge (Vegič v Malešič, 2006: 261).

5.1 OVSE

Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi predstavlja s 56 sodelujočimi državami največjo regionalno mednarodno organizacijo. Slovenija od marca 1992. leta sodeluje v OVSE / takratni KVSE, ki je učinkovita regionalna organizacija za kooperativno varnost. Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE) je bila prva mednarodna organizacija, v katero se je Republika Slovenija vključila po svoji osamosvojitvi.

V regiji, ki jo pokriva, je OVSE primarni instrument za zgodnje opozarjanje, preprečevanje konfliktov, pokonfliktno obnovo in krizno upravljanje.

Zagotavljanje varnosti s strani OVSE temelji na sodelovanju in celostnem pristopu do problemov, s katerimi se le ta sooča. Prednostne naloge njenega delovanja predstavljajo:

- utrjevanje skupnih vrednot držav članic in izgradnja demokratične družbe, ki temelji na vladavini prava;
- preprečevanje lokalnih konfliktov ter stabilizacija in uveljavljanja miru na konfliktnih območjih;
- soočanje z varnostnimi grožnjami ter preprečevanje nastajanja novih političnih, gospodarskih in družbenih delitev s spodbujanjem kooperativnega sistema varnosti.

Temeljni dokument OVSE predstavlja Helsinška sklepna listina, ki definira zaveze na politično-vojaškem, ekonomsko-okoljevarstvenem področju in področju človekovih pravic.

Strategija OVSE za spoprijemanje z grožnjami varnosti v 21. stoletju, sprejeta na ministrskem sestanku v Maastrichtu, je podrobno analizirala trenutne varnostne izzive in učinkovito odgovarjala nanje.

Glavne naloge organizacije so: ukrepi za krepitev zaupanja in varnosti, zgodnje opozarjanje, preventivna diplomacija, preprečevanje konfliktov, pokonfliktna obnova, varstvo človekovih pravic, nadzor nad orožjem, ukrepi za krepitev zaupanja in varnosti, krepitev civilne družbe, demokratizacija, izgradnja institucij, opazovanje volitev, postavitve sodnega sistema, usposabljanje policije ter boj proti terorizmu, organiziranemu kriminalu in trgovini z ljudmi.

Pri izvajanju svojih dejavnosti in uresničevanju zastavljenih ciljev OVSE intenzivno sodeluje z drugimi mednarodnimi organizacijami: OZN, Svet Evrope, EU, Nato.

5.1.1 Sodelovanje Republike Slovenije v OVSE

Slovensko predsedovanje OVSE je potekalo v prvem polnem letu našega članstva v EU in zvezi Nato, kar je dalo naši državi dodaten pomen in odgovornost. Hkrati je bil to izziv in priložnost za utrditev mednarodne vloge Slovenije. Po pridobitvi neodvisnosti, zagotovitvi članstva v najpomembnejših mednarodnih institucijah, dveletnemu nestalnemu članstvu v VS OZN je bilo predsedovanje OVSE prav gotovo dogodek, ki utrjuje podobo uspešne in dejavne države v mednarodnih odnosih. Predsedujoči se izmenjujejo vsako leto, pri čemer vsakokratno funkcijo predsedujočega OVSE opravlja minister za zunanje zadeve posamezne države. Predsedujočemu pri delu pomaga predhodni in naslednji predsedujoči, ki skupaj sestavljajo trojko OVSE. V letu 2004 so trojko sestavljali Bolgarija, Slovenija in Nizozemska. Predsedujoči OVSE lahko pri svojem delu oblikuje »ad-hoc« usmerjevalne skupine ter imenuje osebne predstavnike, ki se ukvarjajo s posameznimi kriznimi ali konfliktnimi situacijami.

Slovenija je začela predsedovanje OVSE z geslom 3R (revitalize, rebalance, reform). Na področju treh dimenzij (vojaško-politična, ekonomsko-okoljevarstvena in človekova dimenzija) je bilo sprejetih 22 odločitev.

Na področju človekove dimenzije je največji dosežek Ministrskega sveta OVSE konsenz glede odločitve o krepitvi učinkovitosti OVSE. Ta odločitev ohranja neodvisni status ODIHR (Office for Democratic Institutions and Human Rights) pri opazovanju volitev in določa naloge na področju volitev. Napredek je bil tudi dosežen pri odločitvi o strpnosti in nediskriminaciji, promociji vzajemnega spoštovanja in razumevanja, v katero je bila vključena tudi tema zavezništva civilizacij ter tema o vlogi civilne družbe in nevladnih organizacij. Izveden je bil tudi pilotni projekt o izobraževanju na področju človekovih pravic, za katerega je dala pobudo Slovenija in je bil dobro sprejet, kar se je pokazalo tudi s konsenzom pri odločanju na ministrski ravni.

Ključni poudarek delovanja OVSE na politično-vojaškem področju je dajala implementacija Strategije za soočanje v varnostnimi izzivi v 21. stoletju.

Slovenija je delovala na številnih področjih z eksperti, z donacijami in s koordiniranjem nekaterih dejavnosti, kot je bila npr. realizacija dokumenta o zalogah konvencionalnega streliva. Bistveno je pripomogla tudi k dogovoru o organiziranju seminarja o vojaških doktrinah. Delovanje na politično-vojaškem področju je pokazalo, da je Slovenija sposobna prispevati k upravljanju teh procesov z znanjem, izkušnjami in tudi s sredstvi. V delovanju na tem področju so se dejavno vključevali predstavniki številnih drugih

ministrstev, npr. obrambno, notranje, finančno, pravosodno... Slovenija se je aktivno vključevala s seminarji in delavnicami o problematiki presežkov konvencionalnega streliva ter osebnega in lahkega orožja, izvedla več delavnic na temo preprečevanja in boja zoper terorizem, varnosti in upravljanja meja (Sklepno poročilo in ocena predsedovanja Slovenije, www.osce.si, 14. 3. 2006).

Med predsedovanjem, je Republika Slovenija tako okrepila svojo prepoznavnost in prisotnost ob vstopanju v evro-atlantske povezave ter izkazala odločenost, s prevzemanjem odgovornosti za reševanje vprašanj varnosti in sodelovanja na širšem območju delovanja OVSE, kot tudi sicer v mednarodni skupnosti (OSCE, priročnik 2005).

5.1.2 Pregled ključnih dogodkov

Ključni dogodki sprejema Slovenije v OVSE so: 9. januarja 1992 je RS zaprosila za sprejem v takratno KVSE, 24. marca 1992 je RS začela delovati kot polnopravna članica KVSE. 11. novembra 1999 je Vlada RS na 134. seji potrdila predlog za vložitev kandidature RS za predsedovanje OVSE leta 2005 in zadolžila Ministrstvo za zunanje zadeve (MZZ), da izdela načrt organizacijskih, kadrovskih in finančnih potreb za realizacijo predsedovanja, če Slovenija dobi kandidaturo. 2. marca 2001 je DZ RS sprejel Deklaracijo ob 25-letnici OVSE, v kateri je podprl kandidaturo Slovenije za predsedovanje OVSE leta 2005. 7. decembra 2002 je Ministrski svet OVSE na svojem zasedanju v Portu sprejel odločitev o predsedovanju RS OVSE leta 2005 in na ta način omogočil pravočasne priprave Slovenije na vstop v trojko leta 2004 in na predsedovanje v letu 2005. Decembra 2003 je bila v Ministrstvu za zunanje zadeve ustanovljena Projektna skupina za predsedovanje Republike Slovenije OVSE, obenem pa je ministrstvo začelo s postopnim kadrovskim popolnjevanjem Stalne misije Republike Slovenije pri OVSE na Dunaju. 1. januarja 2004 je Slovenija postala članica trojke OVSE, ki jo poleg trenutno predsedujoče države sestavljata še prihodnja ter predhodna predsedujoča te organizacije. Z vstopom v trojko je RS prevzela tudi vodenje Mediteranske kontaktne skupine v okviru OVSE. 1. oktobra 2004 je RS prevzela vodenje Posvetovalnega odbora za upravljanje in finance OVSE¹⁵. S 1. januarjem 2005 je RS prevzela predsedovanje Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi, naloge

¹⁵ Advisory Committee for Management and Finance – ACMF.

predsedujočega organizaciji 55 držav je opravljal slovenski minister za zunanje zadeve dr. Dimitrij Rupel (<http://www.osce.si/zgodovina.html>, 19. 3. 2007).

5.1.3 Mirovne operacije pod pokroviteljstvom OVSE

OVSE ima za mirovne operacije svoje operativne zmogljivosti za preprečevanje konfliktov in krizno upravljanje. Geografsko OVSE ni omejena samo na evropsko ozemlje, ampak obsega območje od Vancouvra do Vladivostoka. Posebnost OVSE je v tem, da njene odločitve niso pravno zavezujoče, ampak le politično. Delovanje OVSE na področju zagotavljanja varnosti temelji na dveh osnovnih predpostavkah, in sicer: da ogroženost in nestabilnost posamezne regije ali države predstavlja grožnjo vsem, da je varnost nedeljiva, da imajo države članice pri varnosti evropske regije skupne interese, zato morajo sodelovati, da bi dosegle skupno varnost, ne pa delovati druga proti drugi. Za zagotavljanje varnosti, nadziranje in reševanje konfliktov ter potencialno nevarnih situacij uporablja OVSE misije in dejavnosti:

- misije za poročanje in ugotavljanje dejstev;
- misije in druge terenske aktivnosti;
- osebne odposlance predsedujočega OVSE;
- »ad-hoc« usmerjevalne skupine;
- mehanizme za mirno reševanje sporov;
- mirovne operacije.

Te različne terenske dejavnosti omogočajo resnično navzočnost OVSE v državah, ki tovrstno pomoč tudi potrebujejo, in predstavljajo mehanizme, s katerim se politične odločitve spreminjajo v akcijo. OVSE je s svojim delovanjem danes najbolj navzoča v državah na območju nekdanje SFRJ in nekdanje SZ, kar je posledica potrebe po uravnavanju notranjih sporov v obdobju postkomunistične tranzicije.

OVSE je s svojim delovanjem (dolgotrajne misije OVSE ter druge terenske aktivnosti OVSE)¹⁶ navzoča v Makedoniji, Gruziji, Moldaviji, Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem, na Kosovu, v Srbiji, Črni gori, Albaniji, v Kazahstanu, Turkmenistanu,

¹⁶ Delovanje OVSE na terenu se delijo na štiri temeljne skupine: dolgotrajne misije OVSE, druge terenske aktivnosti OVSE, aktivnosti OVSE, povezane s konfliktom, s katerim se ukvarja konferenca Minsk, in pomoč OVSE pri uveljavitvi bilateralnih sporazumov (Survey of OSCE Long – Term Missions and other OSCE Field Activities) (Jelušič ur.; Juvan, 2005: 115).

Kirgistanu, Tadžikistanu, Uzbekistanu, Belorusiji, Ukrajini, Armeniji in Azerbajdžanu (Jelušič v Malešič, 2006: 242).

Slovenija se je kot predsedujoča OVSE v letu 2005 hitro odzivala na izzive, ki so se pojavljali med letom (Ukrajina, Kirgizija, Uzbekistan), ter z osebnim posredovanjem predsedujočega in obiski v sodelujočih državah preprečila marsikatero krizno situacijo. Posebna pozornost je bila namenjena stanju v regijah, kjer mir ni zagotovljen. Slovenija je s številnimi dejanji in pobudami reševala podedovane zamrznjene konflikte - Kosovo, Gorski Karabah, Gruzija – Južna Osetija, Pridnjestrje (Sklepno poročilo in ocena predsedovanja Slovenije OVSE v letu 2005, 15. 3. 2007).

5.1.4 Vključevanje Republike Slovenije v operacije OVSE

Prva mirovna operacija, v katero se je vključila tudi RS in v kateri je prvič sodelovala SV s svojimi vojaki, je bila prav mirovna operacija OVSE. Leta 1997 je to bila za Slovensko vojsko prva humanitarna misija v Albaniji, imenovana ALBA. Sodelovanje je bilo potrjeno na podlagi sklepa Vlade RS. Sporazum med vlado Republike Albanije in vladami držav, ki so prispevale večnacionalne varnostne sile, je bil podpisan 15. 5. 1997 in je predstavljal podlago za ureditev statusa sil, logistično podporo pa je zagotovila Slovenija s pomočjo Republike Italije, ki je misijo tudi vodila. Med 14. majem 1997 do 26. julija 1997 je v misiji sodelovala sanitetna enota SV ROLE-1¹⁷, ki je štela 24 pripadnikov. Enota je nudila pomoč vojaškim in civilnim osebam (Juvan v Jelušič, 2005: 181–182).

Slovenija je na mirovno misijo poslala tudi slovenske policiste. V operaciji, ki jo je vodila OVSE, je slovenska policija sodelovala v obdobju od aprila 2000 do maja 2004. Slovenski policisti so sodelovali v misiji OVSE na Kosovu, ki v okviru misije OZN (UNMIK - United Nations Mission in Kosovo) izvaja misijo usposabljanja kosovskih policistov. Sedem slovenskih policistov je v teh štirih letih izvajalo različne zadolžitve (predavanja, inštruktorji, vodje skupin...). Sedem slovenskih policistov pa je sodelovalo tudi v Opazovalni misiji OVSE v Makedoniji od leta 2001 do avgusta 2004 (Garb v Jelušič, 2005: 188, 191; Jelušič v Malešič, 2006: 242).

¹⁷ ROLE-1 – pomeni nivo zagotavljanja sanitetne oskrbe; gre za bataljonsko sanitetno postajo.

5.2 OZN

Slovenska država je vse svoje moči usmerila v iskanje podpore za vključitev v največjo mednarodno organizacijo – Združene narode, kar smo dosegli v letu 1992. Z vstopom v OZN smo postali enakopraven dejavnik mednarodne skupnosti in dokončali svoja naporna dokazovanja pravic do popolne mednarodne legitimitete samostojne in suverene države. Svojo pomembnost OZN dokazuje pri ohranjanju miru in varnosti z mirovnimi operacijami, katerih število narašča in postaja pomembnejše in večdimenzionalno (npr. Kosovo, Vzhodni Timor). OZN se čedalje bolj ukvarja s celovito problematiko preprečevanja oboroženih spopadov kot eno temeljnih nalog, ki temelji na priznanju medsebojne povezanosti med razvojem, spoštovanjem človekovih pravic in demokracijo ter varnostjo in mirom.

5.2.1 Vključevanje Republike Slovenije v OZN

Slovenija se je takoj po včlanitvi v OZN 22. maja 1992 dejavno vključila v njihove organe in specializirane agencije. Že leta 1992 je odprla stalni misiji na sedežu OZN v New Yorku in pri Uradu OZN v Ženevi. Slovenija je pri delovanju v OZN pomembno pozornost namenila zaščiti človekovih pravic, zagotavljanju boljših življenjskih razmer otrok, opravljanju socialnih stisk v nerazvitem svetu, varovanju okolja in zdravja ter mednarodnemu sodelovanju na področju kulture in znanosti ter sodelovanje v UNICEF-u (United Nations Children's Fund).

Od vstopa Slovenije v OZN je odnos Slovenije do te mednarodne organizacije doživel več faz. V obdobju po sprejetju je bil interes Slovenije predvsem usmerjen v to, da se znotraj OZN potrdi kot samostojna država, leta 1995 pa je prišlo do pomembne prelomnice – med 50. zasedanjem Generalne skupščine se je uveljavila praksa, da so stališča EU predložena v imenu EU in držav s sporazumi o pridružitvi. V okviru te prakse se je Slovenija v okviru OZN definirala kot država, ki se vključuje v najpomembnejše smeri evropske integracije, hkrati pa so se Sloveniji odprle možnosti za kandidiranje v voljene organe OZN, ki so večinoma sestavljeni po ključu regionalne pripadnosti. Januarja 1996 je Slovenija vstopila v vzhodnoevropsko regionalno (volilno) skupino držav, kar ji omogoča volitev v voljene organe OZN in s tem dodatne možnosti uveljavljanja naših interesov v OZN. Leta 2002 je Slovenija začela svoje triletno članstvo v Izvršilnem odboru UNICEF-a. Konstruktivno delovanje slovenske države v

pobudah OZN je naletelo na zelo ugoden odziv pri drugih članicah, tako je bila Slovenija v obdobju 1998–1999 izvoljena za nestalno članico Varnostnega sveta. Slovenija je bila tako prvič dejavno prisotna pri kolektivni varnosti in je enakopravno sodelovala pri odločanju o številnih regionalnih in svetovnih vprašanjih. Delovanje v Varnostnem svetu je še dodatno dvignilo ugled naše države v mednarodni skupnosti. Nestalno članstvo v VS je Sloveniji omogočilo usmerjanje pozornosti ne samo na vprašanja Balkana in varnosti v Evropi, pač pa tudi na številna vprašanja, s katerimi se do tedaj ni posebno ukvarjala in so čedalje bolj pereča tudi za Slovenijo (krizna žarišča v Afriki, Aziji, Latinski Ameriki...). VS posebno pozornost namenja obravnavi regionalnih vprašanj v jugovzhodni Evropi, kjer je Slovenija pokazala veliko poznavanje razmer in razumevanje regije ter dogajanja v njej. Tako je Slovenija posebej dejavno sodelovala pri razpravah o Kosovu in BiH, prav tako pa tudi pri vprašanjih glede Cipra, kjer je Slovenija v preteklosti sodelovala pri mirovni operaciji OZN UNFICYP. Tudi pri vprašanju Iraka se je pokazalo, da Slovenija verodostojno nastopa tudi pri obravnavi najbolj težkih mednarodnih vprašanjih. Nestalno članstvo je bilo tudi enkratna priložnost za uveljavljanje Slovenije v mednarodni skupnosti. VS OZN je pomemben organ odločanja o vprašanjih mednarodnega miru in varnosti, pri čemer je Slovenija dobila vlogo soodločanja. Zelo pomembno za Slovenija je, da je tako kmalu po osamosvojitvi in vstopu med člane OZN postala članica VS OZN, in to v času, ko je še oblikovala svojo politično in varnostno identiteto in z dobrim delom v VS opozorila in pokazala, da se je sposobna spopadati z zahtevnimi vprašanji svetovne politike.

Slovenija znova kandidira za nestalno članico Varnostnega sveta za obdobje 2012 – 2013 (www.mzz.gov.si/zunanja_politika/OZN, 15. 3. 2007).

Slovenija se v OZN že tradicionalno najbolj dejavno ukvarja s štirimi sklopi vprašanj, pri katerih je v preteklih letih dosegla ustrezno prepoznavnost in rezultate ter na teh področjih spada med dejavnejše članice OZN:

- vprašanja sistema kolektivne varnosti, kamor spadajo konkretne razmere, ki jih obravnavata Varnostni svet in Generalna skupščina;
- vprašanja človekovih pravic, pri katerih se Slovenija tradicionalno uveljavlja kot dejavna država in pobudnica ukrepov za izpolnjevanje mednarodnih standardov. Slovenija tudi jasno izraža poseben interes za humanitarno posredovanje ter oblikovanje jasnih in enotnih načel, iz katerih bi bilo razvidno, da s sklicevanjem na suverenost ne dobi nobena država pravice za nekaznovano množično in sistematično kršenje človekovih pravic na njenem ozemlju;

- vprašanja razvoja, zlasti z njegovih ekoloških vidikov. Slovenija je podpisnica Konvencije OZN za trajnostni razvoj;
- celoten sklop vprašanj, povezanih z mirom in varnostjo v jugovzhodni Evropi. Za Slovenijo sta ustalitev razmer ter razvoj držav v tem delu Evrope neposreden nacionalni interes.

Slovenija v OZN sodeluje s prispevanjem vojaških in policijskih predstavnikov v mirovne operacije in je članica Skupine prijateljev generalnega sekretarja OZN za Kosovo. S prostovoljnimi prispevki podpira delo različnih programov in skladov OZN in postopoma prehaja med države donatorke.

5.2.2 Mirovne operacije OZN

Po Ustavni listini OZN je eden osnovnih namenov te organizacije varovanje mednarodnega miru in varnosti. OZN je v svoji zgodovini organizirala 60 operacij ohranjanja miru (peacekeeping operations). Vse mirovne operacije, ki potekajo pod okriljem OZN, imajo v poimenovanju operacije kratico UN, vojaško osebje v sestavi mirovnih sil OZN je zaradi opazne barve pokrival postalo znano kot »modre čelade« oz. »modre baretke«.

V OZN teče nekaj še zelo dolgotrajnih mirovnih operacij: leta 1948 je ustanovljena operacija UNTSO za Bližnji vzhod, leta 1949 operacija UNMOGIP za meji med Indijo in Pakistanom, od leta 1964 naprej pa teče UNIFICYP na Cipru.

Operacije ohranjanja miru so imele v devetdesetih letih najbolj intenzivno obdobje. Te operacije so bile razmeroma kratke. Danes imajo OZN še 14 operacij ohranjanja miru (v Indiji in Pakistanu, na Cipru, na Golanski planoti, v Libanonu, v zahodni Sahari, v Gruziji, na Kosovu, v DR Kongo, v Etiopiji in Eritreji, v Liberiji, na Slonokoščeni obali, na Haitiju, v Burundiju in v Sudanu). Na ravni OZN so po letu 1992 ključni izrazi nove svetovne varnostne arhitekture postali: preventivna diplomacija, ustvarjanje miru, ohranjanje miru in pokonfliktna gradnja miru. Tako se za operacije OZN uveljavi pojem mirovne operacije. Mirovne sile OZN so leta 1988 dobile Nobelovo nagrado za mir (Jelušič v Malešič, 2006: 232).

5.2.3 Vključevanje Republike Slovenije v mirovne misije OZN

Pod pokroviteljstvom OZN je Slovenija prvič poslala svoje enote na mirovno misijo leta 1997 na Ciper. Misija se je imenovala UNFICYP (United Nation Peacekeeping Force in Cyprus). Enota SV je sodelovala v sklopu avstrijskega kontingenta kot sestavni del trilateralnega bataljona UNAHSB (United Nation Austrian – Hungarian – Slovenian Battalion) in tehničnega dogovora k Memorandumu o soglasju med MORS-om in Zveznim ministrstvom za obrambo Republike Avstrije (Ur.l. RS-MP, št. 1/1998), ki je bil ratificiran z uredbo Vlade RS. RS je v tej mirovni misiji sodelovala s pripadniki SV od septembra 1997 pa do 19. julija 2001. Slovenski vojaki so opravljali naloge opazovanja, nadzora in posredovanja ob incidentih na razmejitvenem področju.

Druga misija, v kateri so sodelovali oz. še vedno sodelujejo pripadniki SV, je misija UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization), ki je tudi najdlje trajajoča misija OZN (od leta 1948). Od avgusta 1998 (na podlagi sklepa Vlade RS, št.: 802-01/98-1(N) z dne 15. 5. 1998) v tej misiji sodelujeta po dva pripadnika SV kot vojaška opazovalca, septembra 2002 se jima je pridružil še tretji pripadnik SV, od septembra 2003 pa na misiji ponovno sodelujeta po dva pripadnika SV. Naloga je predvsem nadzor in ohranjanje premirja ter drugih sprejetih dogovorov med sprtima stranema na območju Izraela, Sirije in Libanona.

Tretja misija pod pokroviteljstvom OZN, v kateri je sodelovala RS, je bila misija na Kosovu, imenovana UNMIK (United Nations Mission Interim in Kosovo). V obdobju od oktobra 1999 do decembra 2001 je Slovenija sodelovala z enim častnikom v koordinacijskem centru za razminiranje MACC (Mine Action Co-ordination Centre). Glavna naloga UNMIKa (v skladu z resolucijo 1244 VS OZN) začasne civilne administracije pod vodstvom OZN so predvsem aktivnosti za postavitve trajne avtonomije Kosova, koordinacija humanitarne pomoči, obnavljanje infrastrukture ter zagotavljanje vrnitve beguncev in razseljenih oseb na svoje domove (Juvan v Jelušič, 2005: 176–177). Sodelovanje RS v misiji nadaljujejo pripadniki slovenske policije, ki izvajajo tako imenovane izvršilne naloge. Prva napotitev slovenskega policijskega kontingenta na to misijo je bila novembra 2000 s 15 policisti. Konec sodelovanje slovenskih policistov je predviden v letu 2007. Do sedaj je na misiji sodelovalo 119 pripadnikov slovenske policije (<http://Policija.si/si/organiziranost/uup/mirovne>, 15. 3. 2007).

Od julija 2001 do januarja 2003 je bila SV prisotna na Balkanu v misijah OZN tudi v Uradu visokega predstavnika OZN za BiH (UN Office of the High Representative – OHR), z enim častnikom, ki je v Uradu deloval kot svetovalec (Juvan v Jelušič, 2005: 177).

Vlada RS je 7. 9. 2006 sprejela sklep, da bo na operacijo UNIFIL (United Nations Interim Force in Libanon) napotila 12 pripadnikov SV in s tem sodelovala pri reševanju razmer v Libanonu. Prvi pripadniki SV so se operacije udeležili decembra 2006, trenutno na misiji sodeluje 30 držav s približno 12.500 vojaki.¹⁸

Poleg misije UNMIK pa je slovenska policija pod pokroviteljstvom OZN, delovala tudi v misiji UNTAET (United Nations Transitional Administration in East Timor), ki je trajala od oktobra 1999 do maja 2002. V nasledstveni misiji UNMISSET (United Nations Mission of Support in East Timor) je slovenska policija sodelovala od marca 2000 do decembra 2003. Skupno je na misiji sodelovalo 8 slovenskih policistov, ki so opravljali razna policijska dela (prometni policisti, kriminalistične službe, komandir policijske postaje, komandir postaje prometne policije...) (Garb v Jelušič, 2005: 188–197, [http/Policija.si/si/organiziranost/uup/mirovne](http://Policija.si/si/organiziranost/uup/mirovne), 15. 3. 2007).

5.3 NATO

Leta 1994 se je Republika Slovenija vključila v Partnerstvo za mir, od 29. marca 2004 pa je Slovenija članica zveze Nato. S polnopravnim članstvom v zavezništvu je Republika Slovenija pridobila status varne države z nizko stopnjo poslovnega tveganja, priložnost sodelovanja z najbolj razvitimi državami na ekonomskem ter na vojaškem področju. Slovenija je s članstvom v Natu dosegla zelo pomembne zunanjepolitične cilje, ki si jih je postavila že ob osamosvojitvi. Zanj se je odločila zaradi temeljnih vrednot Nata ter zaradi svojih strateških varnostnih interesov in vitalnih nacionalnih državnih interesov. Smisel članstva ni samo zagotavljanje najvišje možne ravni nacionalne varnosti ob dolgoročno nizki ceni ter ob najmanjši stopnji tveganja. Gre tudi za možnost soodločanja o najpomembnejših varnostnih in političnih vprašanjih evroatlantskega prostora. Obrambna moč države je v rokah zunanje politike in kot taka tudi v neposredni soodvisnosti z zunanjepolitičnimi ambicijami sodobnih demokracij. Z

¹⁸ Sile UNIFIL so bile ustanovljene z resolucijo VS OZN že leta 1978 in so zaradi nestabilnih razmer na območju ostale tam do danes. Zaradi poslabšanja razmer je VS sprejel resolucijo št. 1701 z dne 11. 8. 2006, ki opredeljuje povečanje moči UNIFILa na največ 15.000 vojakov.

vstopom v zvezo Nato je okrepljena obrambna sposobnost Slovenije in s tem povečana varnost države. Obveznosti Slovenije kot članice Nata so opredeljene z Washingtonskim sporazumom, ki določa, da bodo članice posamično in kolektivno vzdrževale ter razvijale lastne obrambne sile kot temelje za kolektivno obrambo. Članice so dolžne spoštovati skupno sprejeta načela, politiko in postopke za njihovo uresničevanje, med katere sodi spoštovanje načela miroljubnega reševanja morebitnih sosedskih in mednarodnih sporov v skladu z določili Ustanovne listine Združenih narodov (Nato priročnik, 2002: 21).

5.3.1 Kronologija dogodkov

Ključni dogodki, ki so vodili Republiko Slovenijo v zvezo Nato, so: 1993 – DZ Republike Slovenije je sprejel Resolucijo o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti. 1994 – Demokratično izražena politična volja za približevanje Slovenije Natu je bila prvič jasno deklarirana v dopolnilih k Resoluciji o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti, sprejetih v DZ RS (januar 1994). Na temelju tako izražene odločitve parlamenta se je Slovenija 30. marca 1994 med prvimi vključila v Partnerstvo za mir in še isto leto postala pridružena partnerica v Severnoatlantski skupščini (NAA). 1995 – Slovenija je začela izvajati prvi cikel t. i. procesa načrtovanja in ocenjevanja (Planning and Review Process). V tem procesu, ki se odvija vsako leto, država predstavi svojo nacionalno obrambno politiko in načrtovanje, določi udeležbo države v mirovnih in humanitarnih operacijah ter opredeli politiko omejevanja širjenja orožja za množično uničevanje. Tega leta je Slovenija predala svoj prvi individualni partnerski program. Avgusta istega leta so se pripadniki Slovenske vojske prvič udeležili vaje Partnerstva za mir, ki je bila v ZDA (Cooperative Nugget). Leta 1995 je bil podpisan Sporazum o statusu sil in tranzitu sil IFOR (Implementation Force) oziroma SFOR (Stabilization Force). 1996 – Slovenija je konec januarja postala polnopravna članica Severnoatlantskega sveta za sodelovanje (NACC). Politična odločitev Slovenije za članstvo v Natu je bila nedvoumno izražena 11. aprila 1996 s sprejetjem sklepa DZ RS, ki pravi, da 'Republika Slovenija želi zagotoviti svoj temeljni varnostni interes v okviru sistema kolektivne obrambe, ki ga omogoča članstvo v Natu'. Slovenija je bila med prvimi partnerskimi državami, ki so se odzvale na predlog atlantskega zavezništva za individualni dialog z Natom, in je 17. aprila 1996 kot prva partnerska država dialog tudi začela. V treh krogih individualnega dialoga je Slovenija na celovit način predstavila

svoj politični, gospodarski in obrambni ustroj. 1997 – aprila je DZ RS sprejel Deklaracijo o vključevanju v Nato. Avgusta je predsednik RS podpisal ukaz o ustanovitvi Misije Republike Slovenije pri Natu. Oktobra je Slovenija napotila pripadnike Slovenske vojske v SFOR. 1998 – februarja je vlada predstavila Nacionalno strategijo za vstop v Nato. Oktobra je Slovenija odprla svoj zračni prostor za prelete zračnih plovil zveze Nata. V večjem delu Slovenije je potekala največja Nato/partnerska vaja izven območja zveze Nato doslej 'Cooperative Adventure Exchange '98', na kateri je sodelovalo preko 6000 vojakov iz držav članic zveze Nato in partnerskih držav. 1999 – države članice Nata so na vrhu v Washingtonu aprila 1999 sprejele Akcijski načrt za članstvo. S sprejetjem Letnega nacionalnega programa RS za izvajanje akcijskega načrta za članstvo v Natu (oktober 1999 – 2000) in njegovo predajo, se je Slovenija vključila v proces Akcijskega načrta za članstvo. 2000 – aprila je v Sloveniji potekala raziskovalna delavnica zveze Nato. Prvi cikel Akcijskega načrta za članstvo 1999 – 2000 se je zaključil maja 2000 z zasedanjem Severnoatlantskega sveta. V Letnem nacionalnem programu (LNP) za obdobje 2000 – 2001 je Slovenija že drugič predstavila aktivnosti, postavljene cilje, načine in roke njihovega doseganja. 2001 – Slovenija je pripravila tretji letni nacionalni program za obdobje 2001 – 2002, ki ga je vlada sprejela septembra 2001 in oktobra 2001 predala mednarodnemu sekretariatu Nata. 2002 – septembra je Slovenija predala Natu četrti LNP ANČ 2002 – 2003. 21. in 22. novembra je bila na vrhunskem zasedanju Nata v Pragi Slovenija skupaj z Bolgarijo, Estonijo, Litvo, Latvijo, Romunijo in Slovaško povabljen, da začne pristopne pogovore za članstvo v Natu. 26. novembra je slovenska vlada prejela uradno pisno povabilo generalnega sekretarja Nata, da začne pristopne pogovore. 24. decembra je vlada sprejela izhodišča za pristopne pogovore z Natom. 2003 – pristopni pogovori z Natom so potekali v dveh krogih (21. in 31. januarja). Vlada Republike Slovenije je 23. januarja sprejela Pobudo za pristop k Severnoatlantski pogodbi. 23. marca je na referendumu o vstopu Slovenije v Nato 66,08 % volivcev podprlo članstvo Slovenije v Nato. 26. marca so stalni predstavniki devetnajstih članic Nata v Bruslju podpisali protokol o pristopu Slovenije v Nato. Slovenija je 15. oktobra Natu predala peti letni nacionalni program RS za izvajanje Akcijskega načrta za članstvo v Natu - ANČ 2003. 2004 – DZ Republike Slovenije je 24. februarja sprejel zakon o ratifikaciji Severnoatlantske pogodbe. Listino o pristopu je Slovenija deponirala 29. marca pri depozitarju (ZDA) in s tem postala članica Nata (Nato priročnik, 2002, www.nato.gov.si/slo).

5.3.2 Javno mnenje o vključevanju Republike Slovenije v zvezo Nato

Kljub vstopu Slovenije v zveze Nato pa vključevanje v to organizacijo le ni potekalo gladko in brez zapletov. Tudi v slovenskem javnem prostoru je prihajalo do razhajanj in različnih mnenj v zvezi z vključevanjem v Nato. Želja samostojne Slovenije po takojšnjem vključevanju v zvezo Nato je po čedalje večjem javnem mnenju izhajala iz evforičnega zanosa ob procesu osamosvajanja in v želji po čimprejšnjem mednarodnem priznanju novorojene demokracije na območju nekdanje Jugoslavije. Slovenska javnost je tako zaradi čedalje bolj nizke podpore po vključevanju RS v zvezo Nato spodbudila politično javnost, da je še enkrat začela razpravljati o omenjeni integraciji. V razpravi so se pojavili novi argumenti, ki od vseh akterjev zahtevajo nove protiargumente in še bolj poglobljene razprave o ustreznosti in smiselnosti približevanja Slovenije zvezi Nato (Javna predstavitev mnenj, april 2002). Slovenija se je tako znašla v zelo kočljivi situaciji: po eni strani je bila na dobri poti, da bo med državami, ki jih bo zveza Nato na konferenci v Pragi povabila v zavezništvo (saj se je vsa ta leta trudila slediti priporočilom in zaobljubam), po drugi strani pa se s pojavljanjem novih dejstev v svetu slovenski javnosti porajajo vprašanja, ki so zaradi pomanjkanja novih argumentov začela spreminjati strukturo opredeljenosti do vključevanja Slovenije v zvezo Nato. Tako je Sloveniji prišlo do razprav, ali naj o vključevanju Slovenije v zvezo Nato odloča Državni zbor, ki z večino zagovarja ta integracijski proces, ali pa na referendumu vsi državljani RS neposredno, katerih mnenja so bila bolj deljena.

Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij na Inštitutu za družbene vede FDV je opravil javnomnenjsko raziskavo o vključevanju Slovenije v Nato. Raziskava je potekala od leta 1997 pa do leta 2003. Iz raziskave je razvidno, da se je januarja 1997 61,3 % anketiranih strinjalo z vključitvijo Slovenije v zvezo Nato, 20,5 % se ni strinjalo in 18,2 % je bilo neopredeljenih. Do januarja 1999 je odstotek zagovornikov vstopa v Nato padel na 53,8 %, povečal se je odstotek nestrinjanja na 26 %, neopredeljenih je bilo 20,1 %. Leta 2000 je poraslo razmerje strinjanja z vstopom Slovenije v Nato, in sicer na 58,3 %, vendar je že v naslednjem letu padlo na komaj 49,6 %. Leta 2000 je bil odstotek nestrinjanja z vstopom Slovenije v Nato 25,9 % in je nekoliko padel glede na leto 1999, vendar pa je v letu 2001 porasel na 31,6 %. Neopredeljenih je bilo leta 2000 15,7 % anketiranih (torej 5,6 % manj glede na leto 1999) in se je v naslednjem letu 2001 dvignil na 18,8 %. V anketi meseca februarju 2002, se je z vstopom Slovenije v Nato strinjalo le še 44,6 % anketiranih, 36,2 % je bilo

proti in 19,3 % neopredeljenih. Javnomnenjske raziskave kažejo manjšanje strinjanja z vstopom Slovenije v zvezo Nato (Javnomnenjska raziskava »Nacionalna in mednarodna varnost« FDV, www.sms.si/nato/Slovenija-in-Nato.htm, 9. 5. 2007).

Predzadnja javnomnenjska raziskava Politbarometra, ki je bila izvedena 26 dni pred referendumom, pa je pokazala strmo padanje javne podpore vključevanja v zvezo Nato. Razlika med zagovorniki vključitve v to zvezo in nasprotniki se je v zadnjih dveh mesecih od decembra, ko je Slovenija dobila povabilo v Nato, zmanjšala z dvajsetih odstotkov na en odstotek. Z bližanjem datuma referenduma o vstopu v zvezo Nato se je odstotek javne podpore vključevanja strmo manjšal in v tem času ni bilo več mogoče na javno mnenje še vplivati. Glede na javnomnenjske raziskave je vlada še zadnje dni vključila v kampanjo za Nato svoje politike (Delo, 26. 2. 2003).

Teden pred referendumom so se začeli stopnjevat spopadi na Bližnjem vzhodu, sredi tedna pa se je začel napad na Irak. Če je bilo pred začetkom vojne mogoče napovedati, da bodo slovenski volivci na referendumu približno dvotretjinsko podprli vključitev, je zadnja projekcija v Delu napovedovala, da bo podpora Natu padla pod 60 odstotkov (Delo, 24. 3. 2003). Podpora vključitve v zvezo Nato je bila precej spremenljiva.

Razlogov proti vstopu v Nato je bilo več:

- prvi razlog je lahko, da se je Slovenija za vstop v Nato odločila ob svoji osamosvojitvi, v evforiji, brez ocene realnih posledic te odločitve;
- drugi razlog je lahko razočaranje zaradi očitkov o nesposobnosti uresničevanja zadanih ciljev in nalog na področju obrambe;
- tretji razlog je lahko v sami politiki zveze, ki zaradi prevlade ZDA ne omogoča doseganje tistih ciljev, zaradi katerih je bila ustanovljena;
- četrti razlog je lahko prav slovenska politika, ki je pri svojem delu na področju obrambe in prilagajanja Nato standardom ostala le na deklarativni ravni, saj se boji še ene zavrnitve Nata na srečanju v Pragi (<http://www.sms.si/nato/Slovenija-in-NATO.htm>, 7. 5. 2007).

Uradna politika je takrat zagovarjala mnenje, da se izvede referendum, vendar šele po povabilu v zvezo Nato. Ta oblika referenduma je po mnenju nasprotnikov vključevanja Slovenije v zvezo Nato nesmiselna, saj Slovenci zaradi psihološkega trenutka ne bodo mogli zavrniti povabila.

Med takratnimi sedmimi kandidatkami za vstop v zvezo Nato je bila v Sloveniji javnost najbolj razdeljena glede članstva, in številni predstavniki, predvsem iz nevladnih

organizacij, pa tudi nekaterih političnih strank, so opozarjali na nekatere nevarnosti, ki državi po njihovem mnenju grozijo zaradi članstva (Delo, 29. 3. 2005).

Nekaj argumentov za vstop Slovenije v zvezo Nato:

- zagotavljanje varnosti je danes mogoče le z mednarodnimi povezavami, kot je Nato;
- po letu 1989 je Nato edina učinkovita vojaška zveza (demokratskih držav);
- Nato je koalicija držav, ki ima skupne vrednote;
- Nato je temelj sodelovanja med Evropo in ZDA;
- Nato pridobiva politični pomen;
- Nato varuje svetovno gospodarsko ureditev;
- Nato ni nespremenljiv in se prilagaja novim izzivom in grožnjam;
- Nato je postal regionalna organizacija za kolektivno varnost in ne več le za obrambo;
- Nato je postal organizacija za vojaška posredovanja po potrebi;
- Nato se bo v prihodnje angažiral predvsem pri nevojaških operacijah;
- po 11. septembru bi bilo zanašanje na lastno obrambo še bolj tvegano. Teroristi lahko napadejo kjerkoli;
- Nato igra bistveno vlogo v boju proti terorizmu;
- širitev Nata krepi varnost in stabilnost;
- Slovenija je geopolitično izpostavljena država;
- Slovenija bi z vstopom v Nato prispevala k miru in stabilnosti v svetu;
- članstvo v Natu bi okrepilo položaj Slovenije na mednarodnem prizorišču in ji omogočila sodelovanje pri najvažnejših odločitvah svetovne politike;
- s članstvom v Natu bi se mednarodni ugled Slovenije povečal;
- s članstvom v Natu bo Slovenija postavila sodobno opremljeno in učinkovito vojsko;
- Zaradi Nata bo Slovenija profesionalizirala vojsko...

(Nato – za in proti: Državlanski priročnik, september 2002)

Nekaj argumentov proti vstopu Slovenije v zvezo Nato:

- globalizacije ni mogoče doseči z vojaškimi sredstvi, pač pa z mehanizmi preprečevanja konfliktov in z razvojnimi priložnostmi za vse;
- poleg zveze Nato obstajajo tudi druge varnostne strukture, ki Sloveniji zagotavljajo stabilnost in razvoj;
- Nato je preostanek hladne vojne. S padcem berlinskega zidu je izgubil smisel;

- 11. september je dokaz, da Nato ne zna definirati svojih ciljev delovanja;
- Nato postaja vedno bolj politična integracija, vendar so razmerja moči znotraj nje asimetrična, zato so male in vojaško šibkejše države v podrejenem položaju;
- prihodnost Nata je negotova, ker se ameriško-evropski blok cepi na dva dela;
- Slovenija potrebuje drugačen varnostni model, kot ga ponuja Nato;
- Slovenija bi morala odgovornost za mir v svetu prevzeti kot aktivna nevtralna država;
- EU zagotavlja Sloveniji perspektivo v vseh pogledih, vključno z varnostjo;
- 5. člen pogodbe Severnoatlantske zveze ob morebitnem napadu na članico ne zagotavlja vojaške podpore, pač pa samo nedefinirano pomoč;
- terorizem ne ogroža Slovenije;
- Nato kot vojaško zavezništvo ni primeren mehanizem zaščite pred terorizmom;
- vojaška ogroženost Slovenije je majhna;
- v primeru vojaške ogroženosti Nato Sloveniji ne bi veliko pomagal;
- zaradi članstva v Natu ne bomo lažje urejali sporov s sosednjimi državami;
- Slovenija bi s članstvom v Natu postala varnostno bolj izpostavljena;
- Slovenija ne potrebuje vrhunsko opremljene vojske, ki bo pripravljena na intervencije, ampak le obrambno;
- Vlada pri nagli odločitvi za profesionalizacijo SV ni predvidela velikanskih stroškov;
- Slovenskim oboroženim silam bo v okviru Nata dodeljena podrejena vloga...

(Nato – za in proti: Državlanski priročnik, september 2002)

Kljub nasprotovanjem je bila Slovenija na vrhunskem zasedanju Nata v Pragi, 21. in 22. novembra 2002 povabljena, da začne pristopne pogovore za članstvo v Natu. Zaradi večjega nasprotovanja vstopu v zvezo Nato je v RS 23. marca 2003 potekal referendum o vstopu Slovenije v zvezo Nato, ki ga je z 66,8 % glasov volivcev podprlo. Kljub številnim razpravam in argumentom proti vstopu Slovenije v zvezo Nato se je slovenska javnost z dvotretjinsko podporo glasov odločila za vstop Slovenije v zvezo Nato.

Leto dni po vstopu Slovenije v zvezo Nato pa je v javnosti zaznati precej manjša kritična nasprotovanja na račun članstva kot na vrhuncu predreferendumske kampanje. Nasprotovanja se pojavljajo še predvsem v zvezi z izpostavljanjem stroškov članstva ter pošiljanju slovenskih vojakov v »tuje vojne« (več o javnem mnenju vključevanja slovenskih vojakov v mirovne operacije zveze Nata v poglavju 5.5.1) (Delo, 29. 3. 2005).

5.3.3 Mirovne operacije zveze NATO

Od sredine devetdesetih let je Nato prevzel vlogo vodilne organizacije v mirovnih operacijah. Strateški koncept Nata (Alliance's Strategic Concept, 1999) je namenjal več pozornosti kriznemu upravljanju, z možnostjo prevzema mirovnih operacij. Ko je Nato svoje delovanje začel usmerjati k mirovnim in drugim posegom na kriznih območjih, se je pojavilo vprašanje pripravljenosti članic zavezništva za sodelovanje v njih. Dolžnosti glede medsebojne pomoči v primeru napada na katero od članic, so opredeljene v 5. členu Severnoatlantske pogodbe. Ko pa gre za posege v primeru kriz izven ozemlja zavezništev, takšna podlaga ne obstaja. Takšne operacije Nato ločuje od obveznosti skupne obrambe, zato jih imenujejo tudi »naloge zunaj 5. člena pogodbe (Non-Article 5 missions)«. Sodelovanje držav v njih je odvisno zgolj od njihove pripravljenosti. Operacije načeloma potekajo na osnovi mandata OZN. Strateško načelo Nata glede mirovnih operacij obsega pravilo, da bo pri tem sodelovalo zavezništvo z drugimi mednarodnimi organizacijami in da se vanje lahko vključujejo države nečlanice (posebnega pomena države članice programa PzM). Sodelovanje članic PzM v mirovnih operacijah, je tudi eno od meril za presojo njihove primernosti za članstvo. Mirovne operacije v Natu obravnavajo kot del kriznega upravljanja, s katerim se zavezništvo odziva na krize v svetu. V Natu se ne uporablja pogosto izraza »mirovne operacije«, pač pa poudarjajo pomen vzdrževanja vojaških zmogljivosti zavezništva za izvajanje cele vrste nalog, od obrambe pa do preprečevanja konfliktov in kriznega upravljanja. Vojaške zmogljivosti za doseganje Natove operacije so članice in druge sodelujoče države prispevale na osnovi sprotnih dogovorov. Leta 2002 je bila za izvajanje različnih vojaških operacij v primeru kriz v mednarodnem okolju sprejeta odločitev o ustanovitvi sil za posredovanje (Nato Response Force – NRF). Istega leta so tudi države članice potrdile zamisel o oblikovanju sil v stalni visoki pripravljenosti¹⁹ (10. MOTB - 10. motorizirani bataljon). Eno od pomembnih vprašanj je tudi razmerje med Natom in EU. Tudi EU je v devetdesetih letih postopno postala ena od mednarodnih organizacij, ki lahko izvaja mirovne operacije. Leta 1999 je to vlogo okrepila s sklepom o oblikovanju

¹⁹ Sile v stalni visoki pripravljenosti - članice sile prispevajo izmenično, sestavljale pa naj bi jih kopenske, letalske ter pomorske enote, sodobno opremljene in usposobljene za vse vrste delovanja. V roku 5 dni so pripravljene za namestitve kjerkoli v svetu in so sposobne enomesečnega avtonomnega delovanja. Naloge, ki jih v Natu namenjajo tem sila, so različne, in so lahko uporabljene v primerih kolektivne obrambe, kot tudi za naloge izvajanja kriznega upravljanja, vključno z mirovnimi operacijami.

sil za posredovanje. Nato in EU sta želela doseči dogovor glede vojaških zmogljivosti. Treba je bilo razviti mehanizme, ki bi omogočali razpolaganje z enakimi zmogljivostmi pri delovanju v okviru EU in tudi v okviru Nata. 16. decembra 2002 sta Nato in EU sprejela skupno deklaracijo o evropski varnostni in obrambni politiki, s katero naj bi povečala možnost samostojnega delovanja evropskih članic Nata brez ZDA in ki zagotavlja Natovo podporo EU. S tem je Nato leta 2003 prepustil EU izvajanje mirovne operacije v Makedoniji in nato še leta 2004 v BiH (Jelušič v Malešič, 2006: 234–235; Vegič v Jelušič, 2005: 97–86).

5.3.4 Vključevanje Republike Slovenije v mirovne operacije zveze NATO

Pred vstopom v zvezo Nato se je Slovenija aktivno vključevala v operacije v podporo miru pod pokroviteljstvom Nata, in sicer od leta 1997. Prva mirovna operacija se je imenovala Joint Forge, ki so jo na ozemlju BiH izvajale sile SFOR, kjer je Slovenija začela delovati oktobra 1997 s sodelovanjem letalsko-helikopterske enote (LHO). Leta 1999 se je slovenskim enotam v silah SFOR pridružil še vod vojaške policije znotraj večnacionalne specializirane enote (MSU – Multinational Specialized Unit). Enota vojaške policije je na misiji sodelovala na podlagi sporazuma med Vlado RS in Organizacijo severnoatlantskega pakta (Ur. l. RS-MP št. 1/1999) z nalogo patroljiranja, zbiranja informacij in njihovo analiziranje, varovanje območja in oseb, vzdrževanje reda in miru ter sodelovanje pri usposabljanju. Temu vodu se je leta 2001 pridružil en dodaten vod vojaške policije. Aprila 2004 pa se je slovenski kontingent v MSU okrepil še s poveljnikom in tremi pripadniki poveljstva čete, 31. marca 2005 pa je vojaška policija svoje delovanje končala. Na misijo je bila leta 2000 napotena tudi zdravstvena enota, ki je delovala v okviru zdravstvene postaje ROLE 1. Enota je nudila splošne in urgentne zdravstvene pomoči pripadnikom mednarodnih sil SFOR. Z januarjem 2003 je v BiH v večnacionalno poljsko – portugalsko – slovensko bojno skupino (Multinational Battle Group) odšla tudi motorizirana četa 10. MOTB. Ta četa je bila do takrat največja enota SV na mirovni operaciji v tujini. Zaradi povečanja števila pripadnikov na mirovni misiji in potrebe po lastni logistiki je SV v maju 2003 ustanovila nacionalni podporni element (NPE) z nalogo zagotavljanje administrativne in logistične podpore enotam SV v silah SFOR. Z 2. decembrom 2004 se je misija Joint Force v BiH uradno končala, nadaljevala jo je misija Althea pod pokroviteljstvom EU, enote SFOR pa so nadomestile enote EUFOR (European Force). Naslednja misija v sklopu Nata, v kateri je sodelovala

SV, je bila humanitarna operacija Allied Harbour v Albaniji v mednarodnih silah AFOR (Albania Force). SV je v operaciji sodelovala od 23. maja do 14. julija 1999 s sanitetno enoto ROLE-1. Naloga je bila zagotoviti zdravstveno oskrbo pripadnikov mirovnih sil in civilnih prebivalcev, ki so kot begunci pribežali iz ZRJ. Misija je bila ustanovljena aprila z namenom zagotoviti humanitarno pomoč za kosovske begunce v Albaniji. Misija zveze Nato, v kateri sodeluje SV, je tudi misija »Joint Guardian« v sestavi KFOR (Kosovo Force). Ustanovljena je bila 10. junija 1999 z namenom utrditi varnost na Kosovu, zagotoviti uveljavljanje Resolucije 1244 VS OZN in nadzorovati izvajanje vojaško-tehničnega sporazuma med vojsko ZRJ in zvezo Nato (podpis sporazuma 9. junija 1999). Slovenija v tej misiji deluje od januarja 2000, ko je šest častnikov prevzelo svoje dolžnosti na področju civilno-vojaškega sodelovanja in odnosov z javnostmi. Z umiritvijo razmer v regiji se je septembra 2002 zmanjšalo število slovenskih častnikov na dva. Sodelovanje se je ponovno okrepilo v letu 2003, ko je konec oktobra na Kosovo odšlo 11 pripadnikov SV v okviru poveljstva Večnacionalnih kopenskih sil (MLF)²⁰ Slovenije, Madžarske in Italije, ki so v misiji sodelovali do aprila 2004. Od oktobra 2004 pa je SV v KFOR prisotna tudi z enim vodom vojaške policije. Novembra 2005 se je enotam SV na misiji pridružil še motorizirani vod 20. MOTB (20. motorizirani bataljon) (Juvan v Jelušič, 2005: 197, Jelušič v Malešič, 2006: 236). Junija 2006 je bila za dobo 6 mesecev na misijo napotena tudi transportna četa 670. poveljniško logističnega bataljona iz sestava 1. brigade s 115 pripadniki.

Februarja 2007 je na mirovno misijo KFOR odšel kontingent s 600 pripadniki SV, največ iz 1. brigade in je trenutno največji kontingent SV doslej.

Od 5. februarja 2004 sodeluje SV v misiji zveze Nato v Afganistanu, in sicer v misiji ISAF (International Security Assistance Force). Misija je bila ustanovljena z namenom pomagati prehodni afganistanski vladi pri zagotavljanju varnosti v območju odgovornosti ISAF. V začetku leta 2005 se je slovenski kontingent z 18 pripadnikov povečal na skupaj 27 pripadnikov in kasneje na 29. Vlada RS je na seji sprejela odločitev o dodatnem vključevanju enot SV v vojaško operacijo za podporo miru ISAF v Afganistanu, tako je od avgusta 2005 v misiji 58 pripadnikov. Trenutno motorizirani vod 20. MOTB (Juvan v Jelušič, 2005: 180).

30. novembra 2005 sta bila na podlagi sklepa Vlade RS (št. 87100-16/2005/2 z dne 8. 11. 2005) na humanitarno operacijo za pomoč Pakistanu napotena dva pripadnika SV

²⁰ MLF – Multinational Land Force, trilateralna brigada, ki jo sestavljajo oborožene sile Italije, Madžarske in Slovenije.

(častnik in podčastnik) v poveljstvo namensko oblikovanih sil iz sestave sile NRF 5²¹ v enoti za civilno-vojaško sodelovanje. Z udeležbo pri izvajanju civilno-vojaškega sodelovanja ter podpore prebivalstvu pri odpravljanju posledic potresa bo Slovenija prispevala k stabilizaciji razmer v Pakistanu (www.slovenskavojska.si/dogodki-arhiv.htm, 18. 3. 2007).

Vlada RS je 12. 1. 2006 na svoji seji sprejela odločitev, da v Irak napoti do 4 pripadnike SV, ki bodo delovali v Natovem centru za usposabljanje in urjenje iraških varnostnih sil. Tako pripadniki SV od februarja 2006 sodelujejo v Natovi mednarodni vojaški operaciji NMT-I (Nato Training Mission – Irak) s tremi podčastniki in enim častnikom. Vključeni so v urjenje, opremljanje in tehnično (ne bojne) podporo iraškim varnostnim silam in obrambnim institucijam. Natovi častniki in podčastniki opravljajo mentorstvo srednje in višje rangiranim častnikom in podčastnikom iraških varnostnih sil. Avgusta 2006 je bil na misijo napoten drugi kontingent SV. Cilj misije NMT-I je pomoč Iraku, da bo iraška vlada sposobna zagotoviti varnost svojih prebivalcev. Celotna misija zveze Nato NMT-I je bila za pripravo usposabljanja oblikovana leta 2004, pred tem jo je predhodno odobril Severnoatlantski svet. Poveljstvo misije Nato za usposabljanje iraških varnostnih sil v Iraku je začela postopno zmanjševati število osebja, da bi prenesli naloge na pripadnike iraških varnostnih sil v sestavi NTM-I. Število delovnih mest v operaciji naj bi postopno zmanjševali do junija 2007. Tako sta bila na tretjo rotacijo misije NTM-I v Irak napotena le še dva pripadnika SV (1 častnik in 1 podčastnik) (www.slovenskavojska.si/dogodki-arhiv.htm, 18. 3. 2007).

Vse Natove mirovne operacije potekajo ob sodelovanju s civilnimi upravami OZN in drugimi organizacijami na območju operacije. Misije so praviloma obsežne in vojaško zahtevne. Vse, razen operacije v Makedoniji (kjer SV ni sodelovala), so dobile mandat OZN za uporabo sile v primeru, če bi bilo ogroženo izvajanje premirja (kar jih ločuje od mirovnih operacij OZN, kot smo jih poznali v preteklosti). Pripadniki misij se v teh operacijah vključujejo tudi v številne dejavnosti za pomoč pri uveljavljanju delovanja civilnih oblasti, za pomoč prebivalstvu, v obnovo infrastrukture itd.

²¹ NRF 5 – Nato odzivne sile 5. rotacija

5.4 EU

1. maja 2007 je Slovenija praznovala tretjo obletnico vstopa v EU. V tem času se je Slovenija izkazala kot uspešna članica Unije in pomembno prispevala h krepitvi EU in njenega položaja v svetu. EU je zelo pomembna za Slovenijo, saj lahko soodloča o prihodnosti Evrope in o mednarodnih odnosih, hkrati pa je EU zgodovinsko najuspešnejši evropski mirovni in spravni projekt. Z varnostnega stališča je članstvo Slovenije v EU prineslo enakopravno odločanje o varnostni politiki in razmerah v okviru Evropske unije. V tem kontekstu si RS prizadeva, da bi okrepila razvojno sodelovanje in da bi bila med varnostnimi in razvojnimi elementi zunanje politike EU večja skladnost. Slovenija sodeluje z EU tudi na področju Skupne zunanje in varnostne politike (SZVP), tudi že pred podpisom t. i. pristopne pogodbe, kjer smo se pridruževali stališčem EU do vprašanj SZVP. Po podpisu pristopne pogodbe pa se je vloga RS spremenila. RS še bolj intenzivno sodeluje na vseh ravneh pri oblikovanju zunanjih akcij EU. Ustava za Evropo ureja tudi vprašanja evropske varnostne in obrambe politike (EVOP), ki določa, da lahko EU uporabi civilna in vojaška sredstva, ki vključujejo skupne operacije razoroževanja, humanitarne in reševalne naloge, vojaško svetovanje in pomoč, preprečevanje sporov in naloge za ohranjanje miru, bojne operacije za krizno upravljanje, vključno z uresničevanjem miru in pokonfliktno stabilizacijo. EVOP vključuje postopno oblikovanje skupne obrambne politike EU (Pogodba o Ustavi za Evropo, 2004, ki pa še ni ratificirana, www.europa.eu.int.htm, 16. 3. 2007). Slovenija bo v prvem polletju 2008 predsedovala Evropskemu svetu na področju EVOP in pol leta vodila Unijo.

5.4.1 Sprejem Republike Slovenije v EU

Ključni datumi, ki so zaznamovali vstop Slovenije v EU: 13. april 1992 – vzpostavitev diplomatskih odnosov z Evropsko unijo; 5. april 1993 – podpis Sporazuma o sodelovanju med Republiko Slovenijo in Evropskimi skupnostmi, Transportnega sporazuma ter Finančnega protokola; 10. junij 1996 – podpis Evropskega sporazuma o pridruženem članstvu med Republiko Slovenijo in Evropsko unijo; 10. junij 1996 – Republika Slovenija vloži prošnjo za polnopravno članstvo v Evropski uniji, 15. julij 1996 – DZ Republike Slovenije ratificira Evropski sporazum o pridruženem članstvu ob prejšnji spremembi ustave (na podlagi sklepa DZ Republike Slovenije o odnosih z

Evropsko unijo, Italijo in Natom z dne 11. aprila 1996, ki v drugi točki pravi, da je cilj Republike Slovenije postati polnopravna članica Evropske unije do leta 2001), 1. januar 1997 – začetek veljavnosti Začasnega sporazuma o trgovini in zadevah v zvezi s trgovino med Republiko Slovenijo in Evropskimi skupnostmi; 12. december 1997 – sprejme Evropski svet v Luksemburgu odločitev o začetku pogajanj s šestimi državami (Ciper, Češka, Estonija, Madžarska, Poljska, Slovenija); 31. marec 1998 – začetek pogajanj za polnopravno članstvo s Slovenijo; 1. februar 1999 – začetek veljavnosti Evropskega sporazuma o pridruženem članstvu, ko so ga ratificirale Slovenija, vse države članice Evropske unije in Evropski parlament; 13. december 2002 – Evropski svet v Kopenhagenu zaključi pogajanja s Slovenijo in ostalimi devetimi državami pristopnicami (Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska in Slovaška); 23. marca 2003 je Slovenija izvedla referendum o članstvu; 16. april 2003 – podpis Pristopne pogodbe med državami članicami Evropske unije in pristopnicami v Atenah, 1. maj 2004 – Pristopna pogodba začne veljati, pristopnice so postale polnopravne članice Evropske Unije; 13. junij 2004 – v Republiki Sloveniji in drugih članicah Evropske unije so bile izvedene volitve poslancev v Evropski parlament (www.mzz.gov.si, 20. 3. 2007).

5.4.2 Mirovne operacije EU ter vključevanje Republike Slovenije

EU je dobila temelje za izvajanje aktivnosti na področju zagotavljanja mednarodnega miru leta 1992 s podpisom Maastrichtskega sporazuma, kjer so določili temelje za oblikovanje skupne varnostne in obrambne politike. Najprej je mednarodne operacije izvajala Zahodnoevropska unija (ZEU), Maastrichtski sporazum pa opredeljuje (nekdanjo) ZEU kot integrirani del EU, ki kot operativno telo pripravlja odločitve in izvaja akcije, ki se nanašajo na obrambo skupnosti. ZEU se je ob koncu hladne vojne poleg zagotavljanja varnosti skupnosti vključila tudi v dejavnosti zagotavljanja miru po svetu. Prva skupna akcija držav članic je bila leta 1988–1990 in ki je bila namenjena odstranjevanju morskih min v Perzijskem zalivu, kasneje pa zagotavljanju in razdeljevanju humanitarne pomoči Kurdom na severu Iraka. ZEU se je tudi aktivirala na območju nekdanje Jugoslavije, in sicer od 1992 do 1996 (Jelušič v Malešič, 2006: 237). Leta 1997 je ZEU v Albaniji oblikovala mednarodno svetovalno policijsko misijo imenovano MAPE (Multinational Advisory Police Element). Njen osnovni cilj je bil približati organiziranost in standarde delovanja albanske policije standardom evropskih

policij, s posebnim poudarkom na spoštovanju človekovih pravic in svoboščin. Slovenija je v tej misiji sodelovala z desetimi slovenskimi policisti od leta 1997 do 2001 (Garb v Jelušič, 2005: 188; <http://Policija.si/si/organiziranost/uup/mirovne>, 17. 3. 2007). Leta 1989 je ZEU v okviru delovanja svojega satelitskega centra pomagala pri splošnem varnostnem nadzoru kosovske regije, leta 1999 pa je postavila misijo za pomoč pri razminiranju Hrvaške. Konflikti v nekdanji Jugoslaviji pa so pokazali, da je treba za učinkovito diplomacijo EU oblikovati vojaška sredstva, ki naj ne bi izhajala samo iz ZEU. Tako so z Amsterdamsko pogodbo leta 1997 določili, da je izvršni sekretar Sveta EU tudi visoki predstavnik za skupno zunanjo in varnostno politiko. Hkrati pa je tekla tudi integracija ZEU v EU, pri čemer je EU prevzela tudi izvajanje t. i. petersberških nalog ZEU. EU se tako postopoma loteva aktivnosti, povezane z mednarodno varnostjo. Prelomnica je bila leto 2003, ko je EU začela postavljati operacije s področja evropske varnostne in obrambne politike ter v svoji varnostni strategiji »Varna Evropa v boljšem svetu«²² potrdila, da mora nositi del odgovornosti za globalno varnost in graditev boljšega sveta, v katere cilje sodijo tudi mirovne operacije oz. različne operacije s področja evropske varnostne in obrambne kulture (Jelušič v Malešič, 2006: 237–238). Prva tovrstna operacije je bila policijska misija EU v BiH, imenovana EUPM (European Union Police Mission). Začela je delovati januarja 2003 in je nasledila misijo mednarodne policije OZN. Slovenski policisti so se v misijo vključili novembra 2002 s štirimi policisti, misija bo trajala do predvidoma leta 2009. Glavni cilj misije je organizirati in usposobiti bosansko-hercegovsko policijo, da samostojno opravlja naloge skladno z evropskimi standardi (Garb v Jelušič, 2005: 189; <http://www.Policija.si/si/organiziranost/uup/mirovne>, 17. 3. 2007). Marca 2003 je EU od Nata prevzela vojaško operacijo v Makedoniji, imenovano Condordia. Njen osnovni namen je bil pomoč pri uveljavljanju Ohridskega sporazuma, spremljanje razmer, podpora mednarodni skupnosti, vidna navzočnost na terenu in zveza z makedonskimi oblastmi, lokalnimi voditelji, prebivalstvom in mednarodnimi organizacijami. Iz SV je v misiji deloval en častnik v poveljstvu mednarodnih sil, ki je opravljal delo pribočnika poveljniku sil EU v Skopju (Jelušič v Malešič, 2006: 239). Konec leta 2003 je evropsko vojaško operacijo v Makedoniji nasledila policijska misija z imenom Proxima (Police Mission in the Former Yugoslav Republic of Macedonia). Iz Slovenije je bilo na misijo napotenih pet policistov, ki so svetovali makedonskim

²² A Secure Europe in a Better World.

policijskim silam ter pomagali notranjemu ministrstvu v boju proti organiziranemu kriminalu. Misija je bila zaključena decembra 2005. EU je v Makedoniji ostala navzoča s skupino policijskih svetovalcev (EUPAT – European Police Advisory Team in the Former Yugoslav Republic of Macedonia), v kateri je tudi sodelovalo pet slovenskih policistov. Vzporedno je decembra 2005 začela delovati misija EU za pomoč na meji med Moldovo in Ukrajino. BiH je prostor, kje je EU poleg policijske izvajala tudi vojaško operacijo, kjer so evropske vojaške sile EUFOR (European Union Force) nadomestile sile Nata SFOR. Misija, imenovana Althea, se je začela decembra 2004. Enote in posamezniki SV, ki so sodelovali v silah SFOR, so tako prešli pod pristojnost EU. Na začetku leta je kontingent SV štel 184 pripadnikov, leta 2005 pa 93 pripadnikov (četa 20. MOTB iz sestava 1. brigade, katera se je umaknila iz misije julija 2005) (Jelušič v Malešič, 2006: 239–240).

EU sledi tudi načelu širitve območja svojega delovanja in se skuša uveljaviti kot akter na mednarodnem varnostnem prizorišču tudi zunaj ozemlja Evrope. V letu 2005 je uresničila nekaj operacij v Afriki in na Bližnjem vzhodu. Prva neevropska operacija, Artemis v Demokratični republiki Kongo, je bila namenjena stabiliziranju humanitarnih in varnostnih razmer in je trajala od julija do septembra 2006. Po sklepu Vlade RS o sodelovanju SV v operaciji EUFOR v DR Kongo je SV prispevala enega častnika v Operativno poveljstvo operacije v Potsdarmu v Nemčiji in enega častnika v Poveljstvo sil v Kinshasi v DR Kongo (www.Slovenskavojska.si/misije, 18. 3. 2007).

Julija 2005 je Svet EU sprejel odločitev o vojaško-policijski akciji v podporo operaciji Afriške unije v pokrajini Darfur v Sudanu.

5.5 Javno mnenje o sodelovanju Republike Slovenije v mirovnih operacijah

S koncem hladne vojne je bila odpravljena velika verjetnost vojn v svetu, vendar to ne pomeni, da ta nevarnost ne obstaja več. Oboroženi spopadi zaradi tega niso manj pogosti, kar lahko razberemo po velikem številu mirovnih operacij, v katere se vključujejo mednarodne organizacije. Vendar pa za države, kamor sodi nekdanji Zahod, in države, ki so po koncu hladne vojne vstopile v EU in Nato, obstaja zelo majhna verjetnost, da bi bila njihova varnost vojaško ogrožena in da bi morali svoje ozemlje braniti pred oboroženim napadom. Zato večina držav (ki še niso članice EU in Nata) teži k vključevanju v omenjeni organizaciji z namenom krepitev nacionalne varnosti ter mednarodne varnosti in kolektivne obrambe.

S spremembo mednarodnega varnostnega okolja pa so se tako spremenile tudi oblike ogrožanja varnosti. Glavna naloga postmodernih vojaških organizacij je postalo upiranje tem novim grožnjam ter ohranjanje in ponovno postavljanje reda v regiji, kjer so naši interesi ogroženi, ali zaradi humanitarnih razlogov. Te nove policijsko-redarske naloge vojske obsegajo konvencionalno vojskovanje za ohranjanje ali uveljavljanja miru v nestabilnih regijah, boj z mednarodnim terorizmom in proti drugim grožnjam, pa tudi človekoljubne naloge.

Gleda na spremenjene naloge vojske, še posebej takrat, ko se te ukvarjajo s krizami zunaj lastne države, pa ima javno mnenje velik pomen. Javnost je dejavnik, ki ga morajo državniki upoštevati, ko se odločajo o politiki do različnih kriz v svetu. Veliko vlogo pri tem imajo mediji, ki javnost hitro in podrobno obveščajo o kriznih dogajanjih kjerkoli v svetu. Naloge, ki jih vojske danes opravljajo, največkrat niso neposredno povezane z ogroženostjo države. Gre bolj za kompleksne in manj neposredne interese. V takih primerih gre za politiko, ki si prizadeva reševati oddaljene in za varnost države na videz nepomembne konflikte, zato da ne bi prišlo do nadaljnje destabilizacije v regiji, množičnega vala beguncev v soseščino itd. ter s humanitarnega vidika, to je preprečevanje človeškega trpljenja, ki ima tu pomembno vlogo (Vegič v Malešič, 2006: 259).

Javnost oblikuje stališča do vključevanja vojske v mirovne operacije glede na to, kakšni so cilji teh operacij in kako vojska v njih deluje. Zasedimo povečano podporo v javnosti pri pošiljanju vojske v mirovne operacije, ko gre za vprašanje humanitarnega poslanstva ter za izgradnjo demokratičnih družb. Poleg zagotavljanja človekove varnosti pa je v sodobnih mirovnih operacijah vsaj potencialno tudi večja verjetnost uporabe vojaške sile in tudi žrtev, zato je pričakovati bolj kritične presoje javnosti glede sodelovanja vojske lastne države v določeni operaciji (Vegič v Malešič, 2006: 264).

Tudi slovensko javno mnenje ima pri tem veliko vlogo. Slovenska vojska se z vstopom v EU in zvezo Nato pogosteje angažira na mirovnih operacijah. V tujino odhaja več slovenskih vojakov, ki opravljajo bolj zahtevne vojaške operacije. Tudi nadaljnji razvoj SV teži k prilagajanju in poenotenju oboroženih sil s tema dvema integracijama.

Delovanja slovenskih vojakov v mirovnih operacijah se bo morala javnost šele navaditi, saj se SV v te operacije vključuje manj kot deset let. Prvi temeljni politični dokument, ki je predvidel to možnost, je bil sprejet že leta 1993, vendar se je napotitev na mirovne operacije izvedla šele leta 1997. Od leta 1997 se je povečevalo število operacij, v katerih je SV sodelovala, in število vojakov v tujini. Letos je na mirovni misiji tako

največji kontingent SV do sedaj in v prihodnosti se pričakuje še večje število pripadnikov.

Večji obsega sodelovanja v mirovnih operacijah pa spremlja tudi vedno večja raziskovalna pozornost stališčem javnosti do te naloge SV²³. Do leta 1994 je bilo tematiki sodelovanja v mirovnih operacijah namenjeno malo pozornosti, od leta 1999 najprej pa je v raziskavah ta tematika bolj zastopana. Podatki glede mirovnih operacij po letu 1999 kažejo, da je to nalogo vojske slovenska javnost večinoma podprla, vendar že naslednje raziskave pa kažejo, da se je podpora nekoliko zmanjšala, vendar to velja tudi za večino drugih nalog vojske. Mirovne operacije so uvrščene med pomembnejše naloge vojske, vendar je pomoč vojske ob nesrečah bolj pomembna od obrambe države, vojska pa je pomembna tudi v boju proti terorizmu.

Tabela 5.1: Podpora javnosti posameznim nalogam vojske v sodobni družbi v %

Leto	1994	1999	2001	2003	2005
Pomoč v primeru nesreč	95,6	95,2	92,9	92,5	91,9
Obramba države	93,7	95,2	88,2	85,3	86,8
Boj proti terorizmu			73,5	71,6	76,4
Sodelovanje v mirovnih operacijah		78,2	76,6	74,7	72,5
Pomoč policiji pri nadzoru meje			72	67,2	67,4
Domoljubna vzgoja mladine	64,9	68,7	58	56,8	49,8

(Vir: FDV, Obramboslovni raziskovalni center)

V tabeli 5.2 je prikaz odnosa javnosti do vključevanja SV v mirovne operacije. Opazimo lahko nihanja po letih, saj se je v letu 2001 povečalo število tistih, ki se strinjajo z udeležbo glede na devetdeseta leta. Zmanjšal pa se je tudi % tistih, ki so bili neodločeni. Med leti 2001 in 2003 je delež tistih, ki podpirajo sodelovanje v mirovnih operacijah, sicer nekoliko narasel, še bolj pa je opazno povečanje deleža nasprotnikov, predvsem na račun upada deleža neodločenih. Opazimo lahko tudi, da se je v letu 2005 zmanjšala podpora sodelovanju v mirovnih operacijah, nekoliko se je povečal delež nasprotnikov, izrazito pa delež neodločenih.

²³ Podrobne raziskave s stališča javnosti o različnih problemih s področja nacionalne varnosti in glede delovanja vojske tečejo v okviru raziskav Slovensko javno mnenje (SJM). Vsebinsko jih pripravlja Obramboslovni raziskovalni center, izvaja pa jih v sodelovanju s Centrom za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Oba centra delujeta v okviru Fakultete za družbene vede v Ljubljani.

Tabela 5.2: Podpora sodelovanja Slovenije v mednarodnih mirovnih operacijah v %

Leto	1994	2001	2003	2005
Podpiram	40,5	68,7	70,0	57,3
Ne podpiram	34,5	17,0	25,4	28,4
Ne vem	24,9	14,3	4,6	14,3

Ker se mirovne operacije med seboj razlikujejo tudi glede na verjetnost, da bodo pripadniki morali uporabiti vojaško silo in so za udeležence različno nevarne, je javno mnenje tudi tu zelo pomembno. Podatki kažejo, da značilnosti mirovne operacije in nevarnosti močno vplivajo na podporo javnosti. Glede na raziskave v letu 2005 je razvidno, da slovenska javnost najbolj podpira sodelovanje pripadnikov v humanitarnih operacijah, brez orožja. Podpirajo tudi sodelovanje v »klasičnih« operacijah za vzdrževanje miru, kjer se orožje lahko uporabi le v samoobrambi. Glede sodelovanja v bojnih operacijah za prisilno vzpostavitev miru pa javnost v polovici primerov temu nasprotuje.

Tabela 5.3: Podpora v različnih vrstah operacij v %

Leto	Humanitarne	Klasične	Prisilno vzpostavljanje miru
Podpiram	88,3	75,7	36,4
Nasprotujem	7,9	17,6	53,4
Ne vem	3,8	6,7	10,2

Poleg nasprotovanja silam, so tudi nevarnosti za vojake dejavniki, ki zmanjšujejo podporo javnosti pošiljanja vojakov v mirovne operacije. Hipotetično vprašanje, ki je obravnavalo učinke morebitnih žrtev na javnost je bilo postavljeno in raziskano v letu 1994. Razvidno je, da se je ob tem ko je sodelovanje v mirovnih operacijah takrat podpiralo 40 % vprašanih, podpora pri podobnem vprašanju, v katerem je bila omenjena možnost žrtev, precej zmanjšalo. Samo 27 % anketiranih je takšno sodelovanje podpiralo, polovica pa mu je nasprotovala. V letu 2005 je bilo postavljeno podobno vprašanje, in sicer: »Ali bi Slovenija morala umakniti svoje pripadnike mirovnih sil iz operacij v tujini, če bi med njimi prišlo do žrtev?« 66,7 % je menilo, da bi morali v tem primeru vojake umakniti, 21 % pa, da naj bi še naprej ostali v operaciji, neodločenih je

ostalo 12,4 % anketiranih. Iz anket lahko torej razberemo, da vsaj polovica Slovencev ne podpira sodelovanja v mirovnih operacijah, če gre za možnost žrtev.

Podatki tudi kažejo, da je javnost bolj naklonjena sodelovanju na določenih kriznih območjih (po zadnjih podatkih iz leta 2005 je 39,7 % tistih, ki se s sodelovanjem v mirovnih operacijah strinjajo). V prvi vrsti naj bi vojake pošiljali na območja nekdanje Jugoslavije. Pošiljanju vojakov v afriške države je podprlo le 13,5, na Bližnji vzhod 11,2 %, Afganistan 10 % in Irak 8,7 % vprašanih.

Kaj vodi javnost pri izboru območja, kjer naj bi slovenski vojaki delovali, ni mogoče zanesljivo vedeti. Iz navedenega je mogoče sklepati, da je vojake smiselno pošiljati na območja, ki so geografsko bliže, ker problemi na teh območjih bolj vplivajo na varnost Slovenije. Javnost pa verjetno tudi meni, da so misije na teh območjih manj nevarne kot druge. Vendar pa se je navdušenje za sodelovanje SV na območju nekdanje Jugoslavije v javnosti zmanjšalo, kar pa je skladno s trendom glede splošne podpore sodelovanju Slovenije v mirovnih operacijah (Vegič v Malešič, 2006: 269–276, Obrambni raziskovalni center, FDV javnomnenjske raziskave, nato.gov.si/javnomnenje/nacionalna.varnost, 20. 3. 2007).

5.6 Sklep

Sodobne države čedalje več svojih pripadnikov vključujejo v mirovne operacije. Tudi Slovenija pri tem ni izjema in v prihodnosti naj bi se obseg sodelovanja še povečal. Kot kažejo raziskave, se slovensko javno mnenje pri tem vprašanju spreminja. Javno mnenje se predvsem nagiba k vključevanju slovenskih vojakov v humanitarne operacije, manj pa v tiste, kjer je večja možnost uporabe vojaške sile in več nevarnosti za vojake. Podpora narašča v prepričanju, da s tem pomagamo državam, v katerih so krize, zmanjšuje pa se s prepričanjem, da s tem izpolnjujemo zahteve Nata in skrbimo za svoje gospodarske interese (Vegič v Malešič, 2006: 277–278).

Menim, da se z vključevanjem SV v mirovne operacije ne krepí samo mednarodna varnost, ampak tudi nacionalna varnost. Vključenost v mednarodni organizaciji kot sta Nato in EU, torej dodatno pripomore k varnosti lastne države ter hkrati krepí varnost v mednarodnem okolju. S konflikti in oboroženimi spopadi naj bi se ti organizaciji soočali tam, kjer ti nastanejo, še preden pride do negativnih varnostnih posledic za države članice.

6 NADALJNI RAZVOJ VARNOSTNE POLITIKE REPUBLIKE SLOVENIJE NA OBRAMBENEM PODROČJU

Konkretne podlage in usmeritve za nadaljnji razvoj SV so opredeljene z Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2015 (ReSDPRO SV), ki jo je sprejel DZ leta 2004 in je bila podlaga za vse ostale nadaljnje razvojne dokumente razvoja obrambnega sistema in SV. V resoluciji je opredeljena vizija dolgoročnega razvoja SV do leta 2015. Namen obrambnega sistema RS in SV je odvratanje napada na državo ter obrambna neodvisnost, nedotakljivost in celovitost države ter njenih nacionalnih interesov, a tudi vključevanje in aktivno sodelovanje države v mednarodnih varnostnih povezavah na podlagi mednarodnih pogodb.

Poslanstvo SV:

- preprečevanje katerekoli vrste agresije ter ustrezen odgovor na agresijo, če do nje pride;
- vojaško prispevanje k mednarodnemu miru, varnosti in stabilnosti;
- podpora sistemu zaščite, reševanja in pomoči ter drugim državnim organom in javnim institucijam pri zagotavljanju varnosti in blaginje državljanov RS.

V resoluciji je določena uresničitev tega programa s sprejetjem šestletnih srednjeročnih obrambnih programov. Razvoj in opremljanje SV do leta 2015 temelji na procesu razvoja poklicne vojske in usmerjenosti k načrtnemu doseganju ciljnih operativnih zmogljivosti, ki jih narekujejo namen, poslanstvo in naloge SV, ki izhajajo iz nacionalne obrambe ter delovanja v skupnih silah zavezništva. Obseg vojne sestave SV se bo načrtno zmanjšal do leta 2010 na 14.000 pripadnikov. Pred tem je predvideno postopno nadomeščanje pripadnikov obvezne rezervne sestave s pripadniki stalne sestave in pripadniki prostovoljne rezervne sestave. Leta 2012 bo SV popolnena z 8.500 pripadnikov stalne sestave in z največ 5.500 pripadniki pogodbene rezerve. Popolnjevanje enot z obvezno rezervo bo opuščeno leta 2010. Kadrovska struktura se bo do leta 2012 spreminjala proti zelenemu razmerju častniki : podčastniki : vojaki 1 : 1,8 : 5,2 za celotno strukturo, oz. 1 : 1,7 : 3,3 za stalno sestavo.

Na podlagi ReSDPRO SV je bil sprejet SOPr 2005–2010, ki pa je bil zaradi doseženega razvoja obrambnega sistema, usmeritev obrambne politike ter ciljev sil Nata 2006 za RS nadomeščen ter dopolnjen s SOPr 2007–2012 (št. 803-2/2006-58 z dne 27. 11. 2006).

SOPr 2007–2012 kot integracijski dokument združuje prednostne naloge razvoja zmogljivosti obrambnega sistema RS z razpoložljivimi viri in opredeljuje cilje ter prioritete razvoja obrambnega sistema RS v srednjeročnem obdobju do leta 2012. Povečale naj bi se vojaške zmogljivosti za nadzor zračnega prostora ter za podporo sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Ključne vojaške zmogljivosti, ki se bodo razvijale v naslednjem srednjeročnem obdobju, so:

- bataljon NRKBO do konca leta 2009;
- lahka bataljonska bojna skupina bo delovala do konca leta 2009, ko se do konca leta 2011 preoblikuje v srednjo bataljonsko bojno skupino;
- začetek postavitve druge srednje bataljonske bojne skupine, ki bo končne operativne zmogljivosti dosegla do konca leta 2014.

Osnovni cilj RS in prioriteta obrambne politike, s tem pa razvoja obrambnega sistema, je z vstopom v Nato in EU zagotavljanje obrambne sposobnosti države v okviru kolektivne obrambe in kolektivne varnosti. Razvoj obrambnega sistema bo usmerjen tudi v krepitev večnacionalnega povezovanja in sodelovanja SV ter civilnih zmogljivosti v varnostnih povezavah. V okviru tega se bo skladno z obrambnimi viri in dodatnimi zmogljivostmi povečal obseg sodelovanja v bolj zahtevnih operacijah kriznega odzivanja. S postopkom preoblikovanja civilne obrambe in razvojem kriznega upravljanja bo težišče priprav preusmerjeno od priprav na vojno v celostno, hitro in učinkovito ukrepanje ob pojavu kriz v nacionalnem in mednarodnem okolju in izboljšana sposobnost usklajenega in enotnega odzivanja države v okviru Nata in EU na krizne pojave v svetu (Srednjeročni obrambni program 2007–2012).

Tako se je v letu 2007 povečal obseg sodelovanja v že bolj zahtevnih operacijah kriznega odzivanja. Trenutno poteka pod pokroviteljstvom zveze Nato mirovna misija na Kosovu, kjer sodeluje največji kontingent SV doslej. Februarja 2007 je na mirovno misijo KFOR odšel kontingent s 600 pripadniki SV, največ iz 1. brigade. Jedro slovenskega kontingenta predstavlja 10. MOTB, ki v operaciji deluje kot namenske sile Sokol (Task Force - TF Sokol) v sestavi večnacionalnih namenskih sil Zahod (MNTF W). Tu je SV prvič prevzela območje odgovornosti, v njeni sestavi pa je tudi podrejena madžarska četa pod poveljstvom Italije. Enota bo na misiji do avgusta 2007. Naloge SV na tem območju so vzdrževanje varnega okolja in prostega gibanja, varovanje ključnih

točk ter objektov s posebnim statusom, izvajanje patrolj na območju odgovornosti in vzdrževanje dobrih odnosov s tamkajšnjimi civilnimi oblastmi. Najpomembnejša naloga pa je zagotavljanje varnosti etničnim manjšinam. Tokrat SV prvič sodeluje brez nacionalnih omejitev. Po novem bodo lahko pripadniki ukrepali tudi v množičnih nemirih civilistov, kar do sedaj zaradi nacionalnih omejitev niso smeli (Slovenska vojska, februar 2007: 13–16).

V okviru Nata teče tudi proces posodobitve vojaških sil zaradi večje učinkovitosti, boljše interoperabilnosti in lažje napotitve. Osnovo sprememb predstavljajo t. i. Praške zaveze in oblikovanje sil za hitro posredovanje NRF²⁴, v katerega se vključuje tudi Slovenija (od leta 2005 do predvidoma 2011) z vodom za dekontaminacijo iz sestave 18. bataljona RKBO (Bataljon za radiološko kemično in biološko obrambo) ter vodom vojaške policije iz 17. BVP (Bataljon vojaške policije) (www.mors.si).

Naloge pripravljenosti v zavezništvu 4. in 5. rotacije so zagotavljali pripadniki 18. BRKBO, v 6. rotaciji pa so nalogo prevzeli pripadniki 17. BVP. 1. januarja 2007 je osmo rotacijo ponovno prevzel 18. bataljon RKBO (ki je tudi prva rotacija sil NRF ob razglasitvi polne operativne zmogljivosti) (www.slovenskavojska.si/dogodki-arhiv.htm, 18. 3. 2007, Slovenska vojska, januar 2007: 10).

Letos so pripadniki SV vključeni v misijo KFOR in v misijo zveze Nato v Afganistanu z motoriziranim vodom 20. MOTB.

Na 3. rotacijo misije NTM-I v Irak sta bila napotena dva pripadnika SV (1 častnik in 1 podčastnik) (www.slovenskavojska.si/dogodki-arhiv.htm, 18. 3. 2007).

Pod pokroviteljstvom OZN pa je v letošnjem letu v mirovni misiji UNIFIL v Libanonu 12 pripadnikov SV ter dva pripadniki SV v Siriji kot vojaška opazovalca na misiji UNTSO (www.slovenskavojska.si/misije.htm, 3. 5. 2007).

²⁴ NRF – Nato Response Forces – Natove odzivne sile. Na vrhu Nata v Rigi so konec leta 2006 razglasili sile NRF za polno operativno sposobne. V sile so vključene letalske, kopenske in pomorske enote, ki so med drugim namenjene hitremu posredovanju ob evakuacijah, reševanju ob naravnih in drugih nesrečah ter protiterorističnemu delovanju na ozemlju Nata in zunaj njega.

Na podlagi ugotovitev iz naloge lahko potrdim hipoteze:

Splošna hipoteza 1:

Varnostna politika Republike Slovenije se je spreminjala skladno z njenim vključevanjem v mednarodne organizacije. Nacionalni interes Republike Slovenije je diplomatsko sodelovanje in prispevanje vojaških zmogljivosti za zagotavljanje nacionalne in mednarodne varnosti, kar ji daje možnost soodločanja pri ključnih vprašanjih mednarodne in nacionalne varnostne politike.

Strateški cilj novonastale slovenske države je postavitve takega nacionalnovarnostnega sistema, ki bo ustrezen glede na izzive in grožnje v novem mednarodnem varnostnem okolju. Kot je razvidno iz naloge, si je Slovenija v zadnjih letih uspela izoblikovati sodoben koncept nacionalne obrambe, ki za zagotavljanje miru in varnosti doma in v mednarodni skupnosti ustreza izzivom ter grožnjam v novem varnostnem okolju.

Slovenija je z vstopom v zvezo Nato in EU vključena v zanesljivejši sistem mednarodne kolektivne varnosti in kot članica OZN, EU, Nato in OVSE, aktivno prispeva tudi k mednarodnemu miru in stabilnosti, predvsem na območju jugovzhodne Evrope ter na drugih kriznih žariščih.

Z vstopom v različne mednarodne institucije je RS uresničila svoje cilje – vstop v zvezo Nato pomeni: zagotovitev temeljnega varnostnega interesa v okviru kolektivne obrambe, s čimer je sprejela tudi del odgovornosti za skupno varnost. To pa pomeni tudi skupno obrambno planiranje, sodelovanje SV pri oblikovanju skupnih odzivnih sil, njeno delovanje na kriznih območjih ter druge oblike vključevanja RS v dejavnosti zavezništva. Kot članica EU aktivno prispeva k skupni evropski varnostni in obrambni politiki, katere cilj je med drugim doseganje skupnih evropskih vojaških zmogljivosti. RS se je obvezala, da bo uresničevala in izpolnjevala mednarodne pogodbe. Zaradi aktivnega vključevanja in sodelovanja v omenjenih organizacijah ter prispevanja vojaških zmogljivosti za zagotavljanje mednarodne varnosti je RS povečala svojo prepoznavnost in s tem pridobila možnost za soodločanje pri reševanju vprašanj varnosti na mednarodnem področju.

Izvedena hipoteza 1:

Na razvoj sistema nacionalne varnosti in znotraj njega Slovenske vojske so vplivali notranji in zunanji dejavniki. Na preobrazbo Slovenske vojske je zelo vplivalo izpolnjevanje mednarodnih obveznosti, ki jih je Republika Slovenija sprejela s približevanjem članstvu in kasneje s članstvom v zvezo Nato in EU.

Temeljno vodilo razvoja obrambnega sistema RS in s tem SV je bilo v obdobju od osamosvojitve naprej, da se upoštevajo vse spremembe, ki so nastale z dejavniki notranjega in zunanjega varnostnega okolja. Izhodišče vseh dosedanjih sprememb je bilo sprotno ocenjevanje stanja ogroženosti RS iz notranjega in zunanjega okolja, aktualnih varnostnih razmer v regiji ter naraščajočih mednarodnih obveznosti, ki jih je prevzela RS z vključevanjem v mednarodne varnostne organizacije ter s kasnejšim članstvom v zvezi Nato in EU. Pomembne del naše zunanje politike pa je vojaško sodelovanje v mednarodnih operacijah kriznega odzivanja. Vse to pa zahteva preoblikovanje obrambnega sistema v sodoben, odziven in mednarodno povezljiv sistem ter oblikovanje hitro odzivnega nacionalnovarnostnega sistema, ki se bo prilagajal strateškemu okolju, vzpodbujal pozitiven razvoj na posameznih področjih nacionalne varnosti, zmanjševal možnost nastanka kriz in omogočal njihovo obvladovanje. Članstvo v zvezi Nato in EU je tako neposredno povezano z reformami obrambnega sistema, da bo Slovenija sposobna zagotavljati vojaški vidik nacionalne obrambe glede na razmere v širšem varnostnem okolju. RS tako potrebuje odziven obrambni sistem, ki se bo ustrezno prilagajal spremembam strateškega okolja, prav tako pa mora biti SV sposobna svoj obseg in strukturo prilagajati tem spremembam ter izpolnjevati sprejete mednarodne obveznosti države. S tem pa se mora SV tudi prilagajati različnim virom ogrožanja v mednarodnem okolju, zato postopno razvija in vzdržuje ustrezne zmogljivosti, za učinkovito obrambo države in za sodelovanje v zavezništvu in koaliciji. Glede na sprejete načrte prestrukturiranja in razvoja zmogljivosti vključno s posodabljanjem in modernizacijo SV, lahko s tem RS zagotovi ustrezno integracijo SV in celotnega obrambnega sistema v sistem kolektivne obrambe zveze Nato in EU.

Splošna hipoteza 2:

Članstvo v mednarodnih organizacijah omogoča po eni strani Sloveniji zagotavljanje nacionalne varnosti, po drugi strani pa s tem prispeva k mednarodni varnosti in stabilnosti.

Z vključitvijo v zvezo Nato in EU sta varnost in obramba RS postali sestavni del evropske in mednarodne varnosti in obrambe. RS si zagotavlja varnost z aktivno vlogo v mednarodnih političnih in vojaških integracijah ter z vključevanjem v regionalne varnostne pobude.

Ker Slovenija sama ne zmore povsem samostojnega nacionalnovarnostnega in obrambnega sistema, je tako kot druge države prisiljena v povezovanje. Slovenija se tako povezuje z najbolj učinkovitimi organizacijami, v katere so vključene razvite demokratične države.

Kljub manjši verjetnosti oboroženih spopadov ali vojne, ki bi lahko ogrožale varnost RS v bližnji prihodnosti, se povečuje ranljivost zaradi novih varnostnih groženj. Mnoga krizna žarišča, regionalne varnostne grožnje in tveganja ter konflikti nizke intenzivnosti ogrožajo varnost in stabilnost širše mednarodne skupnosti in tudi regije.

RS se kot članica EU in Nata ter drugih mednarodnih organizacij sooča z regionalnimi in geografsko bolj oddaljenimi kriznimi žarišči, ki tudi pomenijo varnostno grožnjo in ogrožajo njene interese.

Za zagotavljanje varnosti in preprečevanje ogrožanja varnosti sodeluje Slovenija pri oblikovanju skupnih vojaškoobrambnih zmogljivosti v okviru Nata in EU. Prva naloga v tem okviru je pospešeno nadaljevanje postavljanja moderne vojaške organizacije v lastni državi. Ko je Slovenija postala članica Nata, so se njene prednostne naloge s področja obrambe preusmerile z nacionalnih potreb na potrebe in zmogljivosti zavezništva.

Slovenija je kot članica Nata in EU dosegla najvišjo stopnjo varnosti, ki jo je imela do sedaj. Zaradi kompleksnega ogrožanja varnosti je postala varnost slovenske države del mednarodne varnosti in obratno.

8 LITERATURA

8.1 Samostojne publikacije:

1. Anžič, Andrej (1997) Varnostni sistem Republike Slovenije, Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
2. Bebler, Anton (2005): Sodobno vojaštvo in družba, Ljubljana: FDV.
3. Benko, Vlado (1997) Znanost o mednarodnih odnosih, Ljubljana: FDV.
4. Grizold, Anton (1999) Evropska varnost, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Grizold, Anton in FERFILA, Bogomil (2000) Varnostne politike velesil, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Grizold, Anton (2003) Security and Cooperation in Southeastern Europe, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Grizold, Anton (1999) Obrambni sistem Republike Slovenije, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Visoka policijsko-varnostna šola.
8. Grizold, Anton (2005): Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju, Ljubljana: FDV.
9. Grizold, Anton; Tatalovič Siniša; Cvrtila Vlatko (1999): Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti, Zagreb.
10. Jelusič, Ljubica (1997): Legitimnost sodobnega vojaštva, Knjižna zbirka Teorija in praksa, Ljubljana: FDV.
11. Luard, Evan (2001) Človek, država in vojna, Zbirka besedil, Ljubljana: FDV.
12. Malešič, Marjan et al. (2006) Komuniciranje v krizi, Ljubljana: FDV.
13. Murray, Douglas & Viotti, Paul eds. (1994): The Defense Policies of Nations, A Comparative Study, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London.
14. Prezelj, Iztok (2005) Nacionalna in mednarodna varnost, Poljče: Skripta pri predmetu Nacionalna in mednarodna varnost VŠVIU.
15. Prezelj, Iztok (2005) Nacionalna in mednarodna varnost, Poljče: Skripta pri predmetu Nacionalna in mednarodna varnost VŠVIU
16. Šabič, Zlatko (1995) International Parliamentary Organs in European Institutional Organisations: Selected Cases, Ljubljana: FDV.
17. Tatalovič, Siniša (2006): Nacionalna i međunarodna sigurnost, Zagreb.

8.2 Članki v revijah in zborniki:

1. Bednar, Marijana, Kopač, Erik, Malešič, Marjan in Svete, Uroš (2006) *Gospodarska obramba Republike Slovenije (izzivi in priložnosti)*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Brglez, Alja (2002) *Natopriručnik*, Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za obrambo in Urad vlade RS za informiranje.
3. Furlan Branimir et al., ur.(2006) *Vojaška doktrina*, Ljubljana: PDRIU.
4. Gaber Slavko, ŠABIČ Zlatko, ŽAGAR Mitja (2003), *Prihodnost Evropske unije – zbornik*, Ljubljana: Tiskarna Državnega zbora RS.
5. Grizold, Anton ur. (1998) *Perspektive sodobne varnosti: Iz obramboslovnih raziskav II*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Grizold, Anton (1992) *Razpotja nacionalne varnosti: Obramboslovne raziskave v Sloveniji*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Grizold, Anton et al. (1991) *Demilitarizacija Slovenije in nacionalna varnost*, Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
8. Jelušič, Ljubica et al., ur. (2005): *Mirovne operacije, FDV*, Ljubljana.
9. Malešič, Marjan ur. (2000) *International security, mass media and public opinion*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Malešič, Marjan ur. (2002) *Nacionalna in mednarodna varnost, Iz obramboslovnih raziskav III*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Malešič Marjan ur. (2006) *Varnost v postmoderni družbi*, Ljubljana: FDV.
12. Malešič Marjan ur. (2004) *Krizno upravljanje in vodenje v Sloveniji, Izzivi in priložnosti*, Ljubljana: FDV
13. Malešič, Marjan (2000) *Slovenian security policy and NATO: FDV*.
14. Mitar, Miran, Sotlar, Andrej ur. (1998) *Nacionalna varnost in medetnični konflikti v Republiki Sloveniji, Zbornik raziskovalnega projekta*, Ljubljana: Visoka policijsko varnostna šola.
15. Trapans, Jan Arveds (2003) *Severnoatlantsko zavezništvo včeraj in danes*, Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
16. Vegič, Vinko (1995) *Prihodnost zveze NATO: Revija Obramba*, let. 27, št. 8
17. Vegič, Vinko et al., ur. (1994) *Zbornik študij, Varnost Slovenije*, Ljubljana : MORS.

18. IPU, DCAF (2003) Parlamentarni nadzor nad varnostnim sektorjem: načela mehanizmi in praksa, št. 5 – 2003
19. (2005) Kulturni dialog, Norme, načela, zaveze, institucije, delovanje OVSE 30 let po Helsinkih, Ljubljana: MZZ.
20. Revija SV (2003) Mirovne operacije marec 2003 – oktober 2003, Ljubljana: MORS.
21. Revija Slovenska vojska (2007) SV prevzela območje odgovornosti v okviru KFOR-ja, februar 2007, Ljubljana : MORS.
22. Revija Slovenska vojska (2007) Na Kosovo brez nacionalnih omejitev, januar 2007, Ljubljana: MORS.
23. Delo (2005) Prva obletnica vstopa Slovenije v Nato, marec 2005.
24. Delo (2003) Še 26 dni, februar 2003.
25. Delo (2003) Vse manj podpore, marec 2003.
26. (2002) Nato – za in proti: Državlanski priročnik, Ljubljana: Mirovni inštitut.
27. (2002) Ne Nato – mir nam dajte!, Ljubljana: Mirovni inštitut.
28. (2002) Javna predstavitev mnenj – Slovenija pred vrhunskim zasedanjem zveze Nato v Pragi, Slovenian Prior to the Nato Summit in Prague, Public hearing, Ljubljana: DZ RS – Odbor za obrambo.

8.3 Dokumenti:

1. Zakon o obrambi (ZoBR-UPB1), Ur.l. RS, št.103/2004 z dne 23. 9. 2004.
2. Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, Ur. l. RS, 64-2183/94 z dne 14. 10. 1994.
3. Strateški pregled obrambe 2002/2003 z vizijo razvoja do leta 2015, MORS št. 802-00-15/2003-19 z dne 12. 3. 2004.
4. Srednjeročni obrambni program 2005–2010, šifra: 802-00-1/2004-89, 22. 6. 2005.
5. Srednjeročni obrambni program 2007–2012, številka 804-2/2006-58 z dne 27. 11. 2006.
6. Obrambna strategija RS, številka: 820-00/2001-1 z dne 20. 12. 2001.
7. Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV, Ur. l. RS št. 97/2001 z dne 4. 12. 2001.

8. Zakon o slovenski obveščevalni agenciji, Ur. l. RS, 23/99 z dne 8. 4. 1999, 126/03 z dne 18. 12. 2003, UPB1 z dne 12. 10. 2005.
9. Zakon o razglasitvi zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-B), Ur. l. RS št. 86/2002, z dne 11. 10. 2002.
10. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-A), Ur. l. RS št. 74/1995 z dne 23. 12. 1995.
11. Doktrina civilne obrambe Republike Slovenije, Vlada RS, april 2002.
12. Zakon o policiji (Zpol.UPB4) Ur. l. RS z dne 26. 7. 2005.
13. Ustanovna listina Združenih narodov in statut Meddržavnega sodišča (1992) Ljubljana: Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo.
14. Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti RS, Ur. l. RS 71/1993.
15. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Ur. l. RS, št. 56-2957/2001 z dne 21. 6. 2001.
16. Force Goal Update – Summery Report, junij 2006, NATO DPC.
17. Force Goal Update – Slovenija, junij 2006.
18. The NATO Force Structure, julij 2002, NATO MC.
19. 2006 Force Proposals Update, julij 2005, NATO DPC.
20. Letno poročilo MORS za leto 2005, šifra: 0100-31/2006-3 z dne 16. 5. 2006.

8.4 Internetni viri:

1. Deklaracija o zunanji politiki RS <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=51>.
2. Evropska unija <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=51>.
3. NATO in varnostna politika <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=51>.
4. Nato <http://www.nato.int>.
5. EU <http://www.europa.eu>
6. Nato priročnik <http://www.mzz.gov.si/nato-prirocnik>
7. Odnosi s sosednjimi državami <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=51>.
8. Mednarodno razvojno sodelovanje RS
<http://www.mg.gov.si/index.php?id=8276>.
9. OVSE <http://www.osce.org/>.
10. OZN <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=1034>.
11. Javnomnenjske raziskave <http://nato.gov.si/slo/javno-mnenje/nacionalna-varnost.pdf>.

12. Evrobarometer-http://ec.europa.eu/public_opinion/archives.pdf.
13. Nacionalna strategija za vstop v Nato, www.gov.si.
14. Jane's Sentinel Security Assessments <http://www4.janes.com>.
15. Sodelovanje slovenske policije v mirovnih in drugih mednarodnih misijah
<http://policija.si/si/organiziranost/uup/mirovne/mirovne.html>.
16. Slovenska vojska www.slovenskavojska.si/dogodki-arhiv.htm.
17. Krizno upravljanje v EU - Svet EU, <http://www.europarl.europa.eu/2004-2005>,
3. 5. 2006.
18. Javnomenjske raziskave vstopa v zvezo Nato <http://www.Slovenija-in-NATO.htm>, 3. 5. 2006.